

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૭૦૨/૨૦૦૪

વીથ

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૦૮૭/૨૦૦૪

મંજૂરી અને સહિ માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે.આર. પોરા

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી શરદ ડી. દવે

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા	ના

	માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫	શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના

=====

શ્રીમતી નજમુનિશા, અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડૂની પત્ની

વિ.

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ :

અપીલકર્તાઓ તરફથી શ્રી રાજેશ એમ અગ્રવાલ,

સામાવાળા – રાજ્ય તરફથી શ્રી એલ.બી. ડાભી, સરકારી વકીલ,

સામાવાળા – એન.સી.બી. તરફથી શ્રીમતી વસાવદત્તા ભટ્ટ.

=====

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે.આર. વોરા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી શરદ ડી. દવે

તારીખ : ૧૬/૦૩/૨૦૦૯

સી.એ.વી. સામાન્ય ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે.આર. વોરા દ્વારા)

૧. બંને તાત્કાલિક અપીલો અપીલકર્તાઓ દ્વારા ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૩૭૪ તથા તે સાથે વાંચવાની નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાઈકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ અધિનિયમ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩૬-બી (આગળ “એનડીપીએસ અધિનિયમ” તરીકે ઉલ્લેખિત) હેઠળ, અતિરિક્ત સેશન્સ જજ, અદાલત નં. ૯, સિટી સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદ દ્વારા તારીખ ૨૮મી જાન્યુઆરી, ૨૦૦૪ના રોજ સેશન્સ કેસ નં. ૧૪૩ /૨૦૦૦ અને સેશન્સ કેસ નં. ૨૯૫ /૨૦૦૦ માં આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ પ્રસ્તુત કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા વર્તમાન અપીલકર્તા સ્મૃતી. નજમુનિશા, પત્ની અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ, આરોપી નં. ૧, ને નીચલી અદાલતે એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૨૦(બી) (૨) (સી) તથા કલમ ૨૯ સાથે વાંચવાની જોગવાઈ હેઠળ દંડનીય ગુનાઓ બદલ દોષિત ઠરાવી, ૧૦ વર્ષની સખત કેદની સજા અને રૂપિયા ૩૦,૦૦૦/- દંડ, અને દંડ ન ભરે તો એક વર્ષની સાદી કેદની સજા ફટકારી હતી. તેમ છતાં, એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ દંડનીય ગુના માટે પણ તેણી દોષિત ઠરાવવામાં આવી હતી, પરંતુ તેની માટે કોઈ અલગ સજા ફટકારવામાં આવી નહોતી. જ્યારે અપીલકર્તા અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ - આરોપી નં. ૪ ને પણ નીચલી અદાલતે એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૨૦(બી)(૨)(સી) તથા કલમ

૨૯ સાથે વાંચવાની જોગવાઈ હેઠળ દંડનીય ગુનાઓ બદલ દોષિત ઠરાવી, ૧૩ વર્ષની સખત કેદની સજા તથા રૂપિયા ૧ લાખ દંડ અને દંડ ન ભરે તો એક વર્ષની સાદી કેદની સજા ફટકારી હતી અને એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ દંડનીય ગુનામાં તે દોષિત હોવાનું જણાઈ આવ્યું હોવા છતાં, ઉક્ત આરોપ માટે તેની સામે પણ કોઈ અલગ સજા ફટકારવામાં આવી નહોતી.

૨. અપીલકર્તા શ્રીમતી નજમુનિશા, અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડૂ બાપુની પત્નીએ ફોજદારી અપીલ નં. ૧૭૦૨ /૨૦૦૪ દાખલ કરી છે, જ્યારે અપીલકર્તા અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડૂ બાપુએ ફોજદારી અપીલ નં. ૨૦૯૭ /૨૦૦૪ દાખલ કરી છે. બંને અપીલો એક જ ચુકાદા અને આદેશમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ હોવાથી, બંને અપીલોને સાથે સાંભળવામાં આવી છે અને આ સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે.

૩. ઉક્ત સેશન્સ કેસોમાં કુલ ચાર આરોપીઓ હતા. માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા આરોપી નં. ૫ નઝીર અહમદ ઉર્ફે નઝીર બજારા ને નાની માત્રા માટે કલમ ૨૦(બી)(૨)(એ) હેઠળ દંડનીય ગુનામાં દોષિત ઠેરવી, છ મહિનાની સખત કેદ તથા રૂપિયા ૫૦૦/- નો દંડ, અને દંડની ચુકવણી ન થાય તો છ મહિનાની સાદી કેદની સજા ફટકારી હતી. આરોપી નં. ૫ એ કોઈ અપીલ દાખલ કરી નથી. આરોપી નં. ૨ અબ્દુલ રઝાક અબ્દુલ હમીદ અને આરોપી નં. ૩ અબ્દુલ અબ્દુલ્લા ઉર્ફે રશીદ

કાશ્મીરી ને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૨૯, ૨૫ સહવાંચિત કલમ ૨૦(બી)(૨)(સી) હેઠળના આરોપોમાં શંકાનો લાભ આપી નીચલી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો અને તેમના નિર્દોષ છૂટકારા સામે કોઈ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી નથી. તેથી, પાંચમાંથી ત્રણ આરોપીઓ દોષિત ઠેરવાયા હતા અને આ ત્રણ આરોપીઓમાંથી મૂળ આરોપી નં. ૧ અને ૪ એ ઉપરોક્ત બે અપીલો દાખલ કરી છે.

૪. કેસના સંક્ષિપ્ત હકીકતો મુજબ, તા. ૧૦/૧૨/૧૯૯૯ના રોજ સાંજે લગભગ ૧૮:૩૦ કલાકે, અમદાવાદ ખાતે નાર્કોટિક કન્ટ્રોલ બ્યુરો, ઝોનલ યુનિટમાં ડેપ્યુટેશન પર કાર્યરત શ્રીમતી કૃષ્ણા પિનાયકુમાર ચૌબેને બ્યુરોના ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસર તરીકે એક ગુપ્ત માહિતી પ્રાપ્ત થઈ કે અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ નામનો એક વ્યક્તિ નોંધણી નં. જીજે-૯-ટી-૨૩૫૫ ધરાવતા એક ઓટો રિક્ષામાં પ્રતિબંધિત પદાર્થ લઈ જવાનો સંભાવિત હતો. ગુપ્ત માહિતીમાં વધુમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે જણાવેલ વ્યક્તિ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ શાહપુર ચકલા વિસ્તારનો રહેવાસી છે અને તે બીજા દિવસે સવારે લગભગ ૭.૦૦ કલાકે પ્રતિબંધિત પદાર્થનું વહન કરવાનો સંભાવિત છે. ગુપ્ત માહિતીમાં આ બાબત પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવી હતી કે જણાવેલ વ્યક્તિ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ શાહપુર દરવાજા પાસેથી પસાર થવાનો સંભાવિત છે. ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસરને પ્રાપ્ત થયેલી ગુપ્ત માહિતી શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબે દ્વારા ઉચ્ચ અધિકારીને પહોંચાડવામાં આવી હતી.

તે સમયે તેમના ઉચ્ચ અધિકારી શ્રી તોમર હતા. આ માહિતી એક સીલબંધ કવરમાં મોકલવામાં આવી હતી, જે આંક-૮૦ તરીકે નોંધ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. શ્રીમતી ચૌબેને પ્રાપ્ત થયેલી ગુપ્ત માહિતી લખિત રૂપમાં ઉતારવામાં આવી હતી. શ્રી તોમરે બ્યુરોના તમામ અધિકારીઓને તા. ૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ સવારે ૬.૦૦ વાગ્યે આશ્રમ રોડ ખાતે ઇન્કમ ટેક્સ સર્કલ પર એકત્ર થવા માટે નિર્દેશ આપ્યો હતો. પંચોની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી અને તે મુજબ બીજા દિવસે ઇન્સ્પેક્ટર શ્રીમતી ચૌબે, શ્રી તોમર, ઝોનલ ડિરેક્ટર તથા બ્યુરોના અન્ય અધિકારીઓ પૂર્વનિર્ધારિત સ્થળે નજર રાખવા માટે એકત્ર થયા હતા અને તેઓ તા. ૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ની સવારે નિર્ધારિત માર્ગના વિવિધ સ્થાનો પર ઉભા રહ્યા હતા. સવારે લગભગ ૭.૩૦ વાગ્યે, જ્યારે બ્યુરોની ટુકડી નજર રાખી રહી હતી, ત્યારે તેમણે નોંધણી નં. જીજે-૯-ટી-૨૩૫૫ ધરાવતા એક ઓટો રિક્ષાને જોયો અને અધિકારીઓ દ્વારા વિવિધ સ્થળોએ જણાવેલ ઓટો રિક્ષાને અટકાવવાના પ્રયત્નો કરવામાં આવ્યા, પરંતુ ઓટો રિક્ષા જોખમી ઝડપે આગળ વધતી રહી. ત્યારબાદ બ્યુરોની ટુકડીએ જણાવેલ ઓટો રિક્ષાનો પીછો કરવાની વ્યવસ્થા કરી. જણાવેલ રિક્ષાના ચાલકે રિક્ષાને શંકાસ્પદ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુના નિવાસસ્થાન તરફ વાળી. તે સમયે દરોડા પાડી રહેલી ટુકડીએ રિક્ષામાં મુસાફરની બેઠક પર બેઠેલા શંકાસ્પદ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુને પણ ઓળખી લીધો. અંતે, જોરદાર પીછો છતાં અને અમદાવાદના જૂના શહેરની ભૌગોલિક રચનાને કારણે, બ્યુરોની ટુકડી તે રિક્ષા સુધી પહોંચી શકી નહોતી અને અંતે તેમણે જોયું કે જણાવેલ રિક્ષા શંકાસ્પદ

અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુના ઘરની નજીક ઉભી રાખવામાં આવી હતી. શંકાસ્પદ વ્યક્તિ પોતે તથા ચાલક બંને, બ્યુરોની ટુકડી રિક્ષા નજીક પહોંચે તે પહેલાં સાંકડી ગલીઓ મારફતે રિક્ષામાંથી ઊતરી ભાગી ગયા હતા. ત્યારબાદ પંચો અને બ્યુરોના અન્ય અધિકારીઓ એકત્ર થયા અને ઓટો રિક્ષાની તપાસ કરી, અને તપાસ દરમિયાન તેમને તેમાંથી ૧.૪૫૦ કિલોગ્રામ ચરસ મળી આવી તથા શ્રી અબ્દુલગફાર ગુલામઅલી શેખ @ રાજુભાઈ નામના એક વ્યક્તિનું ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સ પણ જણાવેલ રિક્ષામાંથી મળી આવ્યું. છતાં, બ્યુરોની ટુકડીએ શંકાસ્પદ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુના રહેણાંક મકાન, જે ૨૫૫૧ કમલ માર્કેટ, સામે: વડવાલી પોલીસ, શાહપુર ચકલા ખાતે આવેલું હતું, ત્યાં દરોડો પાડવો યોગ્ય ગણ્યો. તે મુજબ, શંકાસ્પદના રહેણાંક મકાનની તપાસ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુની પત્ની નજીમુનિશાની હાજરીમાં કરવામાં આવી હતી. ઘરમાં રહેલા ટીનના ડબ્બામાંથી દરોડા પાડી રહેલી ટુકડીને વધુ ૨.૦૮૮ કિલોગ્રામ ચરસ મળી આવી અને પ્રાથમિક ચકાસણીમાં પણ તે પદાર્થ ચરસ હોવાનું જણાયું હતું. તપાસ ચાલી રહી હતી ત્યારે અબ્દુલ રઝાક નામનો એક વ્યક્તિ ત્યાં આવ્યો અને તે સેશન્સ કેસમાં આરોપી નં. ૨ હતો. ત્યારબાદ આરોપી નં. ૧ નજીમુનિશા અને તેનો પુત્ર આરોપી નં. ૨ અબ્દુલ રઝાક, બંનેને એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ બ્યુરોના અધિકારીઓ દ્વારા સમન્સ પાઠવવામાં આવ્યા હતા. એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદનમાં, બંનેએ એટલે કે અબ્દુલ રઝાક અને નજીમુનિશાએ આ હકીકત જણાવી હતી કે

નજીમુનિશા તેના પતિ શંકાસ્પદ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ દ્વારા
 ચલાવવામાં આવતા ડ્રગ ટ્રાફિકિંગના ધંધામાં મદદરૂપ હતી. તેથી, અબ્દુલ
 રઝાક – આરોપી નં. ૨ અને નજીમુનિશા બન્નેની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.
 અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ ફરાર હતો અને તપાસ દરમિયાન તેની
 ધરપકડ કરી શકાઈ હતી અને તેની ધરપકડ પહેલાં એનડીપીએસ અધિનિયમની
 કલમ ૬૭ હેઠળ તેનું નિવેદન પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું. પોતાના નિવેદનમાં
 તેણે પ્રતિબંધિત પદાર્થનું પરિવહન અને વેચાણ કર્યાનું સ્વીકાર્યું હતું અને વધુમાં
 તેણે ખુલાસો કર્યો હતો કે તેણે પ્રતિબંધિત પદાર્થ આરોપી નં. ૫ નઝીર અહમદ
 @ નઝીર બજારા, જે તેનો નિયમિત ગ્રાહક હતો, તેને વેચ્યો હતો. તેથી, આરોપી
 નં. ૫ નઝીર અહમદ @ નઝીર બજારાની પણ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.
 આરોપી નં. ૨ અને જના નિવેદનોમાં ખુલ્લું હતું કે શંકાસ્પદ આરોપી નં. ૪
 પ્રતિબંધિત પદાર્થનો જથ્થો આરોપી નં. ૩ અબ્દુલ રશીદ અબ્દુલ્લા @ રશીદ
 કાશ્મીરી પાસેથી મેળવે છે અને તે આરોપી નં. ૪ને પ્રતિબંધિત પદાર્થનો
 નિયમિત પુરવઠાકાર હતો. તેમ છતાં, કેટલાક દિવસો પછી આરોપી નં. ૩
 અબ્દુલ રશીદ અબ્દુલ્લા @ રશીદ કાશ્મીરીની પણ ધરપકડ થઈ શકી, પરંતુ તેનું
 નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું નહોતું. તેથી એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ડ્રગ
 ટ્રાફિકિંગના ગેરકાયદેસર કૃત્યને અમલમાં મૂકવા માટે રચાયેલ ફોજદારી
 કાયદરાની અનુસૂતિમાં, તમામ આરોપીઓએ પરસ્પર સહાયતા અને ઉશ્કેરણી
 દ્વારા ડ્રગ ટ્રાફિકિંગની ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિ આચરી હતી. નાર્કોટિક્સ કન્ટ્રોલ
 બ્યુરોએ પ્રારંભિક તબક્કે સક્ષમ અદાલત સમક્ષ ફરીયાદ દાખલ કરી હતી અને

વિધિવત તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ તમામ આરોપીઓ વિરુદ્ધ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.

૫. નીચલી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આંક-૭ મુજબ તા. ૧૪ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૦ના રોજ સેશન્સ કેસોમાં એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમો ૮(સી), ૨૯, ૨૦(બી) (૨)(સી) હેઠળ દંડનીય ગુનાઓ બાબતે આરોપ નિર્ધારિત કર્યા હતા. આરોપીએ ગુનો સ્વીકાર્યો ન હોવાથી, ફરિયાદ પક્ષે કુલ નીચેના પાંચ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી : ફ.સા.ફ.સા.

સાક્ષી નંબર	સાક્ષીનું નામ	આંક
ફ.સા.૧	ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીના	આંક૧૭
ફ.સા.૨	કિષ્કાબેન વિનયકુમાર ચૌબે	આંક-૭૮
ફ.સા.૩	પવનસિંગ શ્રીગજેસિંગ તોમર	આંક-૯૩
ફ.સા.૪	ઉપેન્દ્રકુમાર હરિલાલ પટેલ	આંક-૧૦૨
ફ.સા.૫	મોહેન્દ્રસિંગ જગીરામ દહિયા	આંક-૧૧૮

૬. ફરિયાદ પક્ષે પોતાનો કેસ સાબિત કરવા માટે નીચે મુજબના દસ્તાવેજ પુરાવા પણ રજૂ કર્યા.

ક્રમ	આંક/ માર્ક	વિગત / દસ્તાવેજનું નામ
૧	આંક-૭૯	માહિતીનો સાર, તારીખ: ૧૦.૧૨.૧૯૯૯

ક્રમ	આંક/ માર્ક	વિગત / દસ્તાવેજનું નામ
૨	આંક-૮૦	તપાસ કરનાર અધિકારી, / એન.સી.બી., અમદાવાદ દ્વારા એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ, ૧૯૮૫ની કલમ ૪૨(૨) હેઠળ સબમિટ કરાયેલ રિપોર્ટ, તારીખ: ૧૦.૧૨.૧૯૯૯
૩	આંક-૧૮	પંચનામું અને જમ કરાયેલા કાગળો/દસ્તાવેજો, તારીખ: ૧૧.૧૨.૧૯૯૯
૪	આંક-૮૧	અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ શ્રીમતી નજુમુનિશા એ. શેખને જારી કરાયેલ સમન્સ, તારીખ: ૧૧.૧૨.૧૯૯૯
૫	આંક-૮૩	અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધવામાં આવેલ શ્રીમતી નજુમુનિશા એ. શેખનું નિવેદન, તારીખ: ૧૧.૧૨.૧૯૯૯
૬	આંક-૮૨	અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ શ્રી અબ્દુલ રઝાક એ. શેખને જારી કરાયેલ સમન્સ, તારીખ: ૧૧.૧૨.૧૯૯૯
૭	માર્ક-એ	અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધવામાં આવેલ શ્રી અબ્દુલ રઝાક એ. શેખનું નિવેદન, તારીખ: ૧૧.૧૨.૧૯૯૯
૮	આંક-૮૪	શ્રીમતી નજુમુનિશા એ. શેખનું ધરપકડ મેમો, તારીખ: ૧૨.૧૨.૧૯૯૯
૯	આંક-૮૫	શ્રી અબ્દુલ રઝાક એ. શેખનું ધરપકડ મેમો, તારીખ: ૧૨.૧૨.૧૯૯૯
૧૦	આંક-૮૬	તાર ઓફિસ દ્વારા જારી કરાયેલ રસીદ – બંને આરોપીઓના સગા-સંબંધીઓને જાણ કર્યા અંગે, તારીખ: ૧૨.૧૨.૧૯૯૯
૧૧	આંક-૯૪	ગોડાઉન રસીદ, તારીખ: ૧૧.૧૨.૧૯૯૯
૧૨	આંક-૮૭	તપાસ કરનાર અધિકારી, એન.સી.બી. દ્વારા ઝોનલ ડાયરેક્ટરને અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ સબમિટ કરાયેલ રિપોર્ટ, તારીખ: ૧૨.૧૨.૧૯૯૯
૧૩	આંક-૯૫	ઝોનલ ડાયરેક્ટર, એ.ઝેડ.યુ, એન.સી.બી. દ્વારા ડી.ડી.જી(ઈ) એન.સી.બી., નવી દિલ્હીને અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ સબમિટ કરાયેલ રિપોર્ટ, તારીખ: ૧૩.૧૨.૧૯૯૯
૧૪	આંક-૮૮	ડ્રગ સેમ્પલ મોકલવા અંગેનો ફોરવર્ડિંગ લેટર અને ટેસ્ટ મેમો – એફ.એસ.એલ., અમદાવાદને મોકલેલ, તારીખ: ૧૩.૧૨.૧૯૯૯
૧૫	આંક-૮૯	એફ.એસ.એલ., અમદાવાદ દ્વારા જારી કરાયેલ રસીદ, તારીખ:

ક્રમ	આંક/ માર્ક	વિગત / દસ્તાવેજનું નામ
		૧૩.૧૨.૧૯૯૯
૧૬	આંક-૯૬	એફ.એસ.એલ., અમદાવાદ તરફથી મળેલ એનાલિસિસ રિપોર્ટ, તારીખ: ૧૮.૧૨.૧૯૯૯
૧૭	આંક-૯૦	ડ્રગ સેમ્પલ મોકલવા અંગેનો ફોરવર્ડિંગ લેટર અને ટેસ્ટ મેમો – સી.આર.સી.એલ, નવી દિલ્હીને મોકલેલ, તારીખ: ૧૩.૧૨.૧૯૯૯
૧૮	આંક-૧૦૮	અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ શ્રી અબ્દુલ હમીદ સી. શેખ @ લાડુ બાપુને જારી કરાયેલ સમન્સ, તારીખ: ૨૫.૦૬.૨૦૦૦
૧૯	આંક-૧૦૯	અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધવામાં આવેલ શ્રી અબ્દુલ હમીદ સી. શેખ @ લાડુ બાપુનું નિવેદન, તારીખ: ૨૫.૦૬.૨૦૦૦
૨૦	આંક-૧૧૦	અબ્દુલ હમીદ સી. શેખ @ લાડુ બાપુનું ધરપકડ મેમો, તારીખ: ૨૬.૦૬.૨૦૦૦
૨૧	આંક-૧૧૨	તપાસ કરનાર અધિકારી, એન.સી.બી., અમદાવાદ દ્વારા ઝોનલ ડાયરેક્ટર, એન.સી.બી. ને અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ સબમિટ કરાયેલ રિપોર્ટ, તારીખ: ૨૭.૦૬.૨૦૦૦
૨૨	આંક-૧૧૧	સગા-સંબંધીઓને જાણ કર્યા અંગે, તારીખ: ૨૭.૦૬.૨૦૦૦
૨૩	આંક-૧૦૩	અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નજર બાજરાને જારી કરાયેલ સમન્સ, તારીખ: ૨૩.૧૨.૧૯૯૯
૨૪	આંક-૧૦૪	શ્રી નજર બાઝરા @ નજર અહેમદ પિતા નૂર મોહમ્મદ હુસૈન શેખનું નોંધવામાં આવેલ નિવેદન, તારીખ: ૧૪.૦૬.૨૦૦૦
૨૫	આંક-૧૦૫	નજર અહેમદ, પિતા નૂર મોહમ્મદ હુસૈન શેખનું ધરપકડ મેમો, તારીખ: ૧૪.૦૬.૨૦૦૦
૨૬	આંક-૧૦૬	શ્રી નજર બાઝરાના સગા-સંબંધીઓને જાણ કર્યા અંગે, તારીખ: ૧૫.૦૬.૨૦૦૦
૨૭	આંક-	તપાસ કરનાર અધિકારી, એન.સી.બી., અમદાવાદ દ્વારા ઝોનલ ડાયરેક્ટર, એન.સી.બી. ને અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ સબમિટ કરાયેલ રિપોર્ટ, તારીખ: ૧૬.૦૬.૨૦૦૦

૭. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ પૂર્ણ થયા બાદ, માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે દરેક આરોપીની નોંધ પર તેમની વિરુદ્ધની બધી દોષારોપક પરિસ્થિતિઓ લાવી અને ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ-૩૧૩ હેઠળ દરેક આરોપીના નિવેદનો નોંધ્યા. તેમનો કેસ સંપૂર્ણ ઇનકારનો હતો. એમ જણાવાયું હતું કે તેમની વિરુદ્ધનો કેસ ખોટી રીતે ઘડવામાં આવ્યો છે. હાલના અપીલકર્તાઓએ જણાવ્યું હતું કે એન.સી.બી.ના અધિકારીઓ આરોપી નં.૧ પાસે આવ્યા હતા અને તેના પતિ બહાર ગયા હોવાથી, તેણે જણાવેલ અધિકારીઓ સાથે જવા ઇનકાર કર્યો હોવા છતાં, આગ્રહ કરવામાં આવતા તેને તેમની સાથે જવા મજબૂર કરવામાં આવી હતી. તેમણે વધુમાં એવું જણાવ્યું હતું કે અપીલકર્તા નં.૧ – આરોપી નં.૧ને ખાતરી આપવામાં આવી હતી કે કાયદા મુજબ પૂછપરછ કર્યા બાદ તેને મુક્ત કરવામાં આવશે. તે દરમિયાન, એક વ્યક્તિ એટલે કે આરોપી નં.૨ તેના સ્થળે આવ્યો હતો અને તે આરોપી નં.૧ તથા આરોપી નં.૪થી અલગ રહેતો હતો. આરોપી નં.૨નું પોતાનું કુટુંબ હતું, છતાં એન.સી.બી.ના અધિકારીઓ તેના પુત્રને તેની સાથે લઈ ગયા હતા. જ્યારે તેઓ એન.સી.બી. કચેરીએ પહોંચ્યા, ત્યારે અધિકારીઓ દ્વારા કેટલાક દસ્તાવેજો તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા અને તેના હસ્તાક્ષર તેમજ તેના પુત્રના હસ્તાક્ષર લેવાયા હતા અને તેમને ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. વધુમાં એવું જણાવાયું હતું કે એન.સી.બી.ના અધિકારીઓએ આરોપીઓને આ કેસમાં ખોટી રીતે સંડોવ્યા છે. અપીલકર્તાઓએ બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની ઈચ્છા દર્શાવી હતી અને આગળ કેટલાક દસ્તાવેજો પણ રજૂ કર્યા હતા, જેથી બતાવી શકાય કે

તેમણે એન.સી.બી.ના અધિકારીઓની દાદાગીરી વિરુદ્ધ રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર આયોગ અને અન્ય સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ વિનંતી કરી હતી. આરોપી નં. ૧ અને ૪ એટલે કે હાલના અપીલકર્તાઓએ ૭ બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓનું પરીક્ષણ કરાવ્યું હતું, મુખ્યત્વે, એ હકીકત માટે કે આરોપી નં. ૧ અને ૪ એટલે કે હાલના અપીલકર્તાઓ દરોડામાં સંકળાયેલા પરિસરનો કબજો ધરાવતા નહોતા. તે સાક્ષીઓ આ મુજબ છે :

સાક્ષી નંબર	સાક્ષીનું નામ	આંક
બ.સા.-૧	અહેમદખાન છોટેખાન મચ્છી	આંક-૧૨૩
બ.સા.-૨	મહેમૂદહુસેન કાઝમભાઈ શેખ	આંક-૧૨૪
બ.સા.-૩	મહંમદહનીફ ચાંદમિયા શેખ	આંક-૧૨૫
બ.સા.-૪	અબ્દુલરહીમભાઈ અબ્દુલકરીમ શેખ	આંક-૧૨૮
બ.સા.-૫	અબ્દુલાભાઈ ચાંદમિયા શેખ	આંક-૧૩૩
બ.સા.-૬	રુકનોદ્દીન મહંમદહુસેન મોમીન અને	આંક-૧૪૦
ફ.સા.-૭	શંકરભાઈ કાળીદાસ મકવાણા	આંક-૧૪૪

૮. નીચલી અદાલતમાં પુરાવાની સંપૂર્ણપણે પુનઃમૂલવણી કરીએ તે પહેલાં, નીચલી અદાલતમાં નોંધાયેલ પુરાવાનો સાર નોંધવો આવશ્યક છે, જે અત્યંત મહત્વનો છે. અપીલકર્તાઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી છે કે અપીલ અદાલત પણ તથ્યની અદાલત છે અને તે પુરાવાની કાળજીપૂર્વક પુનઃમૂલવણી કરવાની ફરજ હેઠળ બંધાયેલ છે. કાનૂનની આ સિદ્ધાંત બાબતે કોઈ ભિન્ન મત હોઈ શકે નહીં કે પ્રથમ અપીલ અદાલતે નીચલી

અદાલતની જેમ પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કરી અને પુરાવાના સ્વતંત્ર મૂલ્યાંકનના આધારે નિષ્કર્ષ પર આવવું આવશ્યક છે. તેથી, અમે નીચલી અદાલતમાં નોંધાયેલ પુરાવાનો સાર નોંધ્યો છે.

૯. આંક-૧૭ પર પરીક્ષિત ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૧ ભીમસિંહ કાંચનસિંહ મીના પંચ સાક્ષી છે અને તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ કેન્દ્રીય એક્સાઇઝ વિભાગમાં ઇન્સ્પેક્ટર (ઓડિટ) તરીકે કામ કરે છે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમનું કાર્યાલય જીવાભાઈ મેનસન, આશ્રમ રોડ ખાતે આવેલ છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે તેઓ દરરોજ સવારે ૫.૦૦ વાગ્યે ફરવા જાય છે અને ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ, ડ્રાઇવ-ઇન-રોડ નજીક, તેમની એક સ્ત્રી સાથે મુલાકાત થઈ, જેણે તેમને જણાવ્યું હતું કે તે એન.સી.બી.માં સેવા આપે છે અને તેમને પંચ બનવા કહ્યું હતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમણે સ્વેચ્છાએ તે માટે સંમતિ આપી અને તેઓ બન્ને ઇનકમ ટેક્સ સર્કલ ગયા. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ત્યાં તેમની અન્ય અધિકારીઓ – શ્રી તોમર, શ્રી રઘુવંશી, વગેરે – સાથે મુલાકાત થઈ, જેમનો તેમને પરિચય કરાવવામાં આવ્યો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે બીજો એક પંચ પણ હાજર હતો અને શ્રીમતી ચૌબેએ તેમને જણાવ્યું હતું કે તેમને ગુપ્ત માહિતી પ્રાપ્ત થઈ હતી કે એક ઓટો રિક્ષામાં, જેનો નંબર આ સાક્ષીને યાદ નહોતો, માદક પદાર્થ લઈ જવાઈ રહ્યો હતો અને તેથી તેને પકડવાની જરૂર હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે તેઓ બધા જીપ્સી મોટરમાં બેઠા અને ગાંધી

બ્રિજ, શાહપુર દરવાજા તરફ ગયા. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ત્યાં બે મોટરસાઈકલ પાછા હતી, પરંતુ કોણ ક્યાં બેઠું હતું તે તેમને યાદ નહોતું, જોકે તેઓ લગભગ સવારે ૬.૧૫ થી ૬.૩૦ વાગ્યાની આસપાસ ઈનકમ ટેક્સ સર્કલથી નીકળ્યા હતા. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમને જાણ કરવામાં આવી હતી કે એક ઓટો રિક્ષા કાલુપુર રેલવે સ્ટેશન તરફથી આવવાની હતી અને તેથી તેઓ બધા ત્યાં નજર રાખીને ઉભા રહ્યા. તેમણે જણાવ્યું હતું કે લગભગ સવારે ૭.૩૦ વાગ્યે તેમણે કાલુપુર તરફથી આવતી એક ઓટો રિક્ષા જોઈ અને શ્રી ઓઝાએ તેને ઉભી રાખવાનો પ્રયાસ કર્યો, પરંતુ તે ઉભી રહી નહોતી અને તેથી અન્ય અધિકારીઓએ તેનો પીછો કર્યો અને જુપે પાછા તેનો પીછો કર્યો. તેમણે સાક્ષી તરીકે જણાવ્યું હતું કે જણાવેલી ઓટો રિક્ષા ડાબી બાજુની એક નાની ગલીમાં વળી ગઈ, જ્યાં સુધી તેઓ બધા ત્યાં પહોંચ્યા, ત્યાં સુધીમાં ડ્રાઈવર અને મુસાફર બન્નેએ ઓટો રિક્ષા છોડી દીધી હોવાનું જાણવા મળ્યું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ઓટો રિક્ષાની તલાશી લેવામાં આવી અને પાછળની બાજુએ, પાછળની સીટની નીચેથી, સફેદ પોલીથિનની થેલીમાં લપેટેલું એક પેકેટ મળી આવ્યું, જેને તેમણે બહાર કાઢ્યું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે મળેલો પદાર્થ કાળાશ પડતો ભુરો રંગનો હતો અને લાડુ જેવા ગોળ આકારનો હતો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે અધિકારીઓને શંકા થઈ હતી કે તે ચરસ હોઈ શકે અને તેથી ડ્રગ ટેસ્ટિંગ કીટનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો, જેના દ્વારા પ્રથમ દ્રષ્ટિએ તે પદાર્થ ચરસ હોવાનું નિશ્ચિત થયું. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે તે જે સ્થિતિમાં મળ્યો હતો તે જ રીતે તેને ફરીથી પેક કરવામાં આવ્યો. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે મુદામાલ વસ્તુની

થેલી કબજામાં લેવામાં આવી અને તેમને આ જાણ પણ કરવામાં આવી કે મુસાફર તરીકે બેઠેલો વ્યક્તિ લાડુ બાપુ હતો અને તેનું નિવાસસ્થાન નજીકમાં જ હતું. તેનું મકાન પ્રથમ માળે હતું અને ભૂતળ પર દુકાનો આવેલી હતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ત્યારબાદ તેઓ બધા સીડીઓ ચડી ઉપર ગયા અને બારણું ખખડાવતા, એક સ્ત્રી (આરોપી નં. ૧) એ બારણું ખોલ્યું અને તેણે પોતાનો પરિચય આરોપી નં. ૪ – લાડુ બાપુની પત્ની તરીકે આપ્યો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે જણાવેલી સ્ત્રીને અધિકારીએ જાણ કરી હતી કે બન્ને પંચો હાજર છે અને જો તે તેમની તલાશી લેવા ઈચ્છતી હોય, તો તે માટે તે હકદાર છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે શ્રી તોમરનો પરિચય પણ રાજપત્રિત અધિકારી તરીકે આપવામાં આવ્યો હતો અને તેને જણાવાયું હતું કે જો તે કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટ અથવા રાજપત્રિત અધિકારીની હાજરીમાં વ્યક્તિગત તલાશી ઈચ્છતી હોય, તો શ્રી તોમર રાજપત્રિત અધિકારી છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે અધિકારીઓમાંથી એક સ્ત્રી હોવાથી, તેણે આરોપી નં. ૧ની વ્યક્તિગત તલાશી લીધી હતી, તેમ છતાં કશું મળ્યું નહોતું. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે શેલ્ડમાં રાખેલા એક ડબ્બામાંથી પ્લાસ્ટિકની પારદર્શક થેલી મળી આવી અને તેને ખોલતાં તેમાં કાળાશ પડતો ભુરો રંગનો ગોળ આકારનો પદાર્થ હતો, જેની ચકાસણી કરતાં તે ચરસ હોવાનું જાણવા મળ્યું. તેમણે સાક્ષી તરીકે જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેઓ આ પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરી રહ્યા હતા, ત્યારે તેનો પુત્ર રઝાક મકાનમાં પ્રવેશ્યો અને તેની વ્યક્તિગત તલાશી લેવામાં આવી, અને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ મુજબ તેને જાણ કરવામાં આવી કે વર્ગ-૧ અધિકારીની હાજરીમાં તલાશી કાયદા હેઠળ

માન્ય છે, પરંતુ તેની વ્યક્તિગત તલાશીમાંથી કશું મળી આવ્યું નહોતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ઓટો રિક્ષામાંથી મળેલો માદક પદાર્થ પણ મકાનની અંદર કપડામાં બાંધી પેક કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તે પદાર્થનું વજન કરવામાં આવ્યું હતું, તેને યોગ્ય રીતે કપડામાં સીલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ તેના પર સહીઓ કરવામાં આવી હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે પંચનામું પણ ત્યાં જ અને તે જ સમયે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે દરોડા સમયે હાજર રહેલા વ્યક્તિઓ તરીકે તેમણે આરોપી નં. ૧ અને રની ઓળખ કરી હતી. તેમણે સાક્ષી તરીકે જણાવ્યું હતું કે મકાનની તલાશી દરમિયાન એક ચિઠ્ઠી મળી હતી, જેમાં હિસાબ રાખવામાં આવતો હતો અને ઓટો રિક્ષાની તલાશી દરમિયાન લાઈસન્સ મળ્યું હતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તે લાઈસન્સ કોના નામે હતું તે તેમને યાદ નહોતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે પંચનામું પૂર્ણ કર્યા બાદ તેમણે મુદામાલ શ્રીમતી ચૌબેને સોંપ્યો હતો. તેમણે મુદામાલ વસ્તુની ઓળખ કરી હતી. તેમણે કપડાં પરની સહીઓની પણ ઓળખ કરી હતી અને ખાસ કરીને જણાવ્યું હતું કે તે જ મુદામાલ હતો, જે તેમની હાજરીમાં કબજે લેવામાં આવ્યો હતો અને સીલબંધ હાલતમાં પેક કરવામાં આવ્યો હતો.

૯.૧. આ સાક્ષીની બચાવ પક્ષ દ્વારા વિસ્તૃત પ્રતિવિચારણા કરવામાં આવી હતી. પ્રથમ, જસી અધિકારી સુશ્રી ચૌબે સાથે પંચ તરીકે જોડાવામાં તેની સ્વૈચ્છિકતા પર આ આધાર પર આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો કે તેણે પંચ બનવાના

હેતુની ચકાસણી કર્યા વિના સ્વયંસ્કૂતિથી સહમતિ દર્શાવી હતી. તેના જવાબમાં આ સાક્ષીએ દઢતાપૂર્વક નકાર આપ્યો અને જણાવ્યું કે તેને દેશ પ્રત્યેનું કર્તવ્ય હોવાનું લાગ્યું હોવાથી તેણે તે નિભાવ્યું હતું. બીજું, એવો સવાલ કરવામાં આવ્યો કે પંચનામું પૂર્ણ થયા પછી સમગ્ર દિવસ દરમિયાન સાક્ષી કચેરીમાં હતો, જે વાત બચાવ પક્ષને અગ્રાહ્ય હોવાનું જણાવાયું, પરંતુ તેણે જવાબ આપ્યો કે તે પંચ તરીકે ગયો હતો તેની જાણ તેના સુપરિન્ટેન્ડન્ટને હતી. તેણે જણાવ્યું કે પંચનામું લખવાનું તેઓએ ચોક્કસ કયા સમયે શરૂ કર્યું હતું અને તેમાં કેટલો સમય ગયો હતો તે તેને ચોક્કસપણે યાદ નથી. તેણે વધુમાં જણાવ્યું કે કોઈ અલગ નોંધો કરવામાં આવી નહોતી, પરંતુ તેમની સ્મૃતિના આધારે દરોડો પૂર્ણ થયા પછી એક જ વખતમાં પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. તેણે વધુમાં જણાવ્યું કે ઓટો રિક્ષામાંથી જમ કરાચેલ મુદામાલનું વજન તે સમયે ઓટો રિક્ષા નજીક કરવામાં આવ્યું ન હતું, પરંતુ તેનું વજન અંદાજે ૧ ૧/૨ કિલોગ્રામ હતું. તેણે જણાવ્યું કે રહેઠાણની અંદરથી ટીનના ડબ્બાની પાછળથી એક પેકેટ મળ્યું હતું અને નમૂના લેવા તથા સીલ કરવાની પ્રક્રિયામાં કેટલો ચોક્કસ સમય લાગ્યો હતો તે તેને યાદ નથી, પરંતુ તે અંદાજે સવારે ૮.૩૦ વાગ્યે કે બધું કાર્ય પૂર્ણ થઈ ગયું હતું. તેમણે બચાવ પક્ષના આ સૂચન સાથે સહમતિ દર્શાવી નહોતી કે કાલુપુર તરફથી આવતું ઓટો રિક્ષા, જ્યારે તે ઊભું રહ્યું નહોતું ત્યારે ગાંધી બ્રિજ તરફ ગયું હતું. આ સાક્ષી આ બાબતે દઢ હતો કે તે શાહપુર ગેટ તરફ વળ્યું હતું અને ગાંધી બ્રિજ ઉપર સમગ્ર માર્ગમાં મધ્ય વિભાજક આવેલો હોવાથી, જેને પાછું ફરવું હોય તેને “ચુ” ટર્ન લઈને પાછું આવવું પડે. સર્ચ વોરંટના મુદ્દે, આ સાક્ષીએ

સ્વીકાર્યું કે જો રહેણાંક પરિસરમાં કોઈ શોધ હાથ ધરવાની હોય તો તે માટે તે જરૂરી છે. આરોપી નં.૪ ના મકાનની તપાસ પર પણ આ આધારે આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે જણાવેલ મકાનની તપાસ પહેલાં પસાર કરાયેલ કોઈ ઠરાવ જેવા આધારરૂપ દસ્તાવેજો ઉપલબ્ધ નથી, જોકે વજનકાંટો અને પરીક્ષણ કિટ તેઓની પાસે હતાં અને તે મુજબ નમૂનાઓ એ૧, એ૨ અને એ૩ તથા બી૧, બી૨ અને બી૩ તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા. આ સાક્ષીની બચાવ પક્ષના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અત્યંત સૂક્ષ્મતાથી જરૂર કરવામાં આવી હતી જેથી એ દર્શાવી શકાય કે મુદ્દામાલનો નમૂનો ધરાવતું કવર, સીલ સાથે ચેડાં કર્યા વગર પણ ખતેલ પામી શકે છે. આ સાક્ષી મુજબ, નમૂનો પદાર્થને ચૂરીને સમાનરૂપ બનાવ્યા પછી તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે જણાવ્યું કે બંને પંચો તે ભાષામાં વધુ સુગમતા અનુભવી રહ્યા હોવાથી આરોપીઓને પંચનામું હિન્દી ભાષામાં વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું હતું. આ સાક્ષી આ બાબતે નિશ્ચિત છે કે પંચનામું પૂર્ણ થયા પછી તેમણે સ્થળ છોડી દીધું હતું અને આરોપીઓના સ્થળે પંચનામા સિવાય અન્ય કોઈ દસ્તાવેજ તૈયાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. આ સાક્ષીએ કહ્યું છે કે ઓટો રિક્ષામાંથી જમ કરાયેલ મુદ્દામાલ તેમને સોંપવામાં આવ્યો હતો અને આરોપી નં.૧ ના નિવાસસ્થાનમાંથી માદક પદાર્થ જમ કર્યા પછી જ ઓટો રિક્ષામાંથી જમ કરાયેલ માલનું વજન કરીને તેને સીલ કરવામાં આવ્યું હતું. તેમણે જણાવ્યું કે સમગ્ર સમય દરમિયાન જણાવેલ મુદ્દામાલ તેમની જ કબજામાં હતો. તેમણે સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું કે તેમનો એન.સી.બી. સાથે કોઈ સંબંધ નથી અને તેઓ રાજપત્રિત અધિકારી પણ નથી. તેમણે જણાવ્યું કે બે અધિકારીઓને

ઈજા પહોંચી હતી, કારણ કે તેઓ ઓટો રિક્ષાનો પીછો કરી રહ્યા હતા અને ઓટો રિક્ષાના ચાલકે અચાનક બ્રેક મારી હતી અને તેથી અચાનક બ્રેક લાગતાં તેઓ નીચે પડી ગયા હતા.

૧૦. ફ.સા.-૨ સુશ્રી કૃષ્ણાબેન વિનાયકુમાર ચૌબે, જેઓ ગાંધીનગર સ્થિત સી.આર.પી.એફ.માં નિરીક્ષક તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, અને જેઓની આંક - ૨૮ પર તપાસ કરવામાં આવી હતી, તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ ૦૧.૧૦.૧૯૯૯ થી ૩૦.૦૯.૨૦૦૨ દરમિયાન એન.સી.બી.માં પ્રતિનિયુક્તિ પર હતા, જ્યાં તેમને ૧૦.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ ગુપ્ત માહિતી મળી હતી કે એક ઓટો રિક્ષામાં માદક દ્રવ્યોનું વહન થવાનું છે અને તેમણે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨ હેઠળ ઝોનલ ડિરેક્ટર શ્રી તોમર - ફ.સા.૩ ને અહેવાલ કર્યો હતો. તેમના જણાવ્યા મુજબ, આંક - ૭૯ માહિતીનો સાર છે અને મૂળ અહેવાલ ફ.સા.-૩ તોમરને સીલબંધ કવરમાં આપવામાં આવ્યો હતો. જો આંક - ૭૯ વાંચવામાં આવે તો તેમાં એવું જણાવાયું છે કે કમર માર્કેટ, શાહપુર ચકલા ખાતે રહેતા અબ્દુલ હમીદ શેખ @ લાડુ બાપુ નામના વ્યક્તિ, જે “ચરસ” નામના માદક દ્રવ્યના ગેરકાયદેસર વેપારમાં સંકળાયેલા છે, તેઓ ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ સવારે અંદાજે ૭.૦૦ વાગ્યે રજિસ્ટ્રેશન નં. જી.જે.-૯-ટી-૨૩૫૫ ધરાવતા એક ઓટો રિક્ષામાં ચરસ સાથે શાહપુર દરવાજા રોડ પરથી પસાર થવાના છે. તેમની વય ૪૨-૪૩ વર્ષ છે, પાતળી મૂછ ધરાવે છે, તેમની ઊંચાઈ આશરે ૫' ૭" છે અને તેઓ ગોરા રંગના છે. માહિતીના સાર પર

૧૦.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ ૧૮.૩૦ કલાકનો દિવસાંક છે અને તે જ પર ફ.સા.-૨ – સુશ્રી ચૌબેના હસ્તાક્ષર છે. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨(૨) હેઠળ ઉચ્ચ અધિકારીને કરાયેલ અહેવાલની ઝેરોક્ષ નકલ આંક – ૮૦ પર છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે હસ્તાક્ષરકર્તાને વિશ્વસનીય સૂત્ર પાસેથી માદક દ્રવ્યોના ગેરકાયદેસર વેપાર અંગે ચોક્કસ માહિતી મળી છે અને પ્રાપ્ત થયેલી મૂળ માહિતી સીલ નં. ૪ એન.સી.બી. એ.ઝેડ.યુ. ધરાવતા સીલબંધ કવરમાં રાખવામાં આવી છે, જે ઝોનલ ડિરેક્ટરને જાળવી રાખવા માટે મોકલવામાં આવે છે અને માહિતીનો સાર તેમના અવલોકન તથા જરૂરી કાર્યવાહી માટે જોડવામાં આવ્યો હોવાનું જણાવાયું છે. તેના પર ફ.સા.-૨ ના હસ્તાક્ષર છે અને ફ.સા.-૩નું અનુમોદન તથા હસ્તાક્ષર પણ છે, જેમાં જણાવ્યું છે કે તેમણે સીલબંધ કવરની નકલ તથા માહિતીના સારની નકલ પ્રાપ્ત કરી છે. આ આધાર પર, અદાલત સમક્ષ ફ.સા.-૨ના જુબાની મુજબ, ફ.સા.-૩ પાવનસિંગ શ્રીગજેસિંહ તોમરે બાકીના અધિકારીઓને ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ સવારે લગભગ ૬.૦૦ વાગ્યે ઇન્કમ ટેક્સ સર્કલ ખાતે એકત્ર થવા માટે નિર્દેશ આપ્યો હતો અને બધા અધિકારીઓ તથા પંચો બીજા દિવસે એટલે કે ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ આશ્રમ રોડ સ્થિત ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસ ખાતે પહોંચ્યા હતા. આ ટુકડીમાં ફ.સા.-૨ સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબે, ફ.સા.-૩ શ્રી તોમર, ગુપ્તચર અધિકારી શ્રી ઓઝા અને શ્રી રઘુવંશી, ફ.સા.-૪ ઉપેન્દ્રકુમાર હરિલાલ પટેલ તથા અન્ય સ્ટાફ સભ્યોનો સમાવેશ થતો હતો. તેમની પાસે એક મોટરસાયકલ અને એક જીપ હતી. તેઓ મોટરસાયકલ પર હતા અને જ્યારે તેઓ દેખરેખ માટે શાહપુર ચકલા ટ્રાફિક સર્કલ

ખાતે પહોંચ્યા ત્યારે તેઓ અલગ અલગ ઉભા રહ્યા હતા. ફ.સા.-૨ સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબે એક કોન્સ્ટેબલ હિતેશ ભટ્ટાચાર્ય સાથે એક મસ્જિદની નજીક ઉભા રહ્યા હતા. થોડા સમય પછી એક ઓટો રિક્ષા દેખાઈ હતી અને તે તેમની જીપની નજીકથી પસાર થઈ હતી. ઓટો રિક્ષાનો નંબર જોઈ અધિકારીએ અન્ય લોકોને બોલાવ્યા હતા અને તેમણે પણ ઓટો રિક્ષા અટકાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. તેમાં બે વ્યક્તિઓ હતા, જેમાંથી એક તેને ચલાવી રહ્યો હતો અને બીજો પાછળની બેઠક પર મુસાફર તરીકે બેઠો હતો. તે ઊભી રહી નહોતી અને વિપરીત રીતે ઓટો રિક્ષાના ચાલકે તેની ગતિ વધારી દીધી હતી. તેઓ બધાએ ઉક્ત વાહનનો પીછો કર્યો હતો. તેમણે પણ તેમની મોટરસાયકલ પર પીછો કર્યો હતો, પરંતુ તેમને ઓટો રિક્ષા મળી આવી નહોતી અને તેઓ મસ્જિદની નજીકના તેમના મૂળ સ્થાને પાછા ફર્યા હતા. તેમને શ્રી તોમર તરફથી પેજર સંદેશ મળ્યો હતો, જેના દ્વારા તેમને ગલીમાં જવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તેમણે જોયું કે બધા અધિકારીઓ ઓટો રિક્ષાની પાસે ઉભા હતા અને તેમાંના બેને ઈજા થઈ હતી.

૧૦.૧. ફ.સા.૨ શ્રીમતી ચૌબેએ આગળ જણાવ્યું કે તેમણે પંચાઓની હાજરીમાં ઓટો રિક્ષાની તલાશી લીધી હતી. વાહન ત્યજી દેવાયેલું હતું. ડેશબોર્ડમાંથી તેમને એક અબ્દુલ હમીદનું લાયસન્સ મળ્યું અને ઓટોની પાછળની બેઠક ઉંચકી જોતા એક પ્લાસ્ટિકની થેલી મળી આવી. તેમાં અખબારમાં તેમજ સુતળીથી લપેટેલા પેકેટો હતા. અખબાર દૂર કરતાં પારદર્શક

પ્લાસ્ટિક મળ્યું અને તે પ્લાસ્ટિકના આવરણની અંદર લાડુ જેવી ગોળ આકૃતિવાળો કાળાશ પડતો લીલો પદાર્થ હતો. ડ્રગ ટેસ્ટિંગ કિટની મદદથી, પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ, તે ચરસ હોવાનું જણાયું. ઓટો રિક્ષામાંથી કબજે કરી શકાય તેવી બીજી કોઈ વસ્તુ મળી નહોતી. ફ.સા.૩ તોમરે જણાવ્યું હતું કે આરોપી નં. ૪ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુનું નિવાસ નજીકમાં જ હતું અને વધુ માદક પદાર્થ મળવાની શક્યતા હતી, તેથી તેઓ ઓટો રિક્ષાની ડાબી બાજુ ગયા, જ્યાં રહેણાંક માટે પ્રવેશદ્વાર હતું. તેઓ આખી સીડીઓ ચડી ઉપર ગયા અને ત્યાં એક મહિલાને મળી, જેણે પોતાનું નામ નજમુનિશા-આરોપી નં. ૧ જણાવ્યું અને તેના કહેવા મુજબ તે આરોપી નં. ૪ ની પત્ની હતી. તેને ઓટો રિક્ષામાંથી ચરસ જપ્ત કરાયાની જાણ કરવામાં આવી અને આગળ તેના ઘરની તલાશી લેવામાં આવનાર હોવાનું પણ જણાવાયું. જમી અધિકારીએ તેને જણાવ્યું કે ગેઝેટેડ અધિકારી અથવા એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં તલાશી માગવાનો તેને અધિકાર છે અને વધુમાં એ પણ જણાવાયું કે શ્રી તોમર – ફ.સા.૩ પણ ગેઝેટેડ અધિકારી છે અને તેઓ તેના ઘરની તલાશી શરૂ કરે તે પહેલાં તે તેમની અથવા તેમમાંથી કોઈની તલાશી લઈ શકે તેવો તેને અધિકાર છે. તેણે ગેઝેટેડ અધિકારી અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં તલાશીની આ ઓફર માટે ‘ના’ કહી અને ત્યાં ફક્ત એક જ ઓરડો તથા ગેલેરીની બાજુએ રસોડાનું પ્લેટફોર્મ હતું, જ્યાં સંગ્રહ માટે જગ્યા રાખવામાં આવી હતી. રસોડાના પ્લેટફોર્મની ઉપર શેલ્ફો હતી અને તે શેલ્ફોમાં એલ્યુમિનિયમના ડબા મળ્યા હતા. આ ડબાઓની પાછળ તેમને સિમેન્ટ પેક કરવા માટે વપરાતી એક થેલી

મળી, જેમાં ખોલતા કાગળ તથા જ્યુટની દોરી (સ્ટુડી) વડે લપેટેલો પદાર્થ હતો. તે દૂર કરતાં અંદર એક પારદર્શક પ્લાસ્ટિકની થેલી હતી, જેમાં ગોળ આકારનો લીલાશવાળો પદાર્થ (લાડુ) હતો. તેણે જણાવ્યું કે તેમાંથી નાનો ભાગ ટેસ્ટિંગ કિટમાં ચકાસતાં તે ચરસ હોવાનું જણાયું. તલાશી દરમ્યાન એક કાગળની શીટ પણ મળી આવી. ઓટો રિક્ષામાંથી જમ કરાવેલા પદાર્થનું વજન ૨.૪૫૦ ગ્રામ હતું અને કાગળ તથા પ્લાસ્ટિકની થેલી દૂર કરતાં તે ૨.૨૦૦ ગ્રામ રહ્યું, જ્યારે નિવાસસ્થાનમાંથી મળેલા પદાર્થનું વજન ૨.૨૦૦ ગ્રામ હતું અને પ્લાસ્ટિક દૂર કરતાં તે ૧.૯૮ ગ્રામ રહ્યું. ઓટો રિક્ષામાંથી મળેલા પદાર્થને માર્કેએ આપવામાં આવ્યો, જ્યારે આરોપી નં. ૧ ના નિવાસસ્થાનમાંથી મળેલા પદાર્થને માર્ક-બી આપવામાં આવ્યો. માર્ક ‘એ’ અને ‘બી’માંથી અનુક્રમે ત્રણ-ત્રણ નમૂનાઓ તૈયાર કરવામાં આવ્યા, જેને એ૧, એ૨ અને એ૩ તથા બી૧, બી૨ અને બી૩ એમ ક્રમાંકિત કરવામાં આવ્યા, અને આમ કુલ છ નમૂનાઓ બન્યા. દરેક નમૂનો ૨૫ ગ્રામનો હતો, જેને પ્લાસ્ટિકની થેલીમાં મૂકવામાં આવ્યો અને તેને વધુમાં એક કવરમાં પેક કરવામાં આવ્યો, જેને ચોરસમાં ચોંટાડેલી એડહેસિવ ટેપથી બંધ કરવામાં આવ્યું અને તે પર એનસીબી એઝેડ્યુજ ની સીલ મૂકવામાં આવી. આ પર ફ.સા.૨ શ્રીમતી ચૌબે, પંચાઓ અને આરોપી નં. ૧ નજમુનિશાએ સહી કરી અને બાકી રહેલો પદાર્થ જે રીતે મળ્યો હતો તે જ રીતે ફરી પેક કરવામાં આવ્યો અને તેને સફેદ કપડું ઢાંકી સિલાઈ કરીને બાંધવામાં આવ્યો, ત્યારબાદ એનસીબીની એઝેડ્યુજ સીલવાળી સફેદ એડહેસિવ ટેપ લગાવવામાં આવી; આમ કુલ ૮ નમૂનાઓ બન્યા, જેમાં ૨૫ ગ્રામના છ નમૂનાઓ અને બાકી જમ

પદાર્થ ‘એ’ અને ‘બી’ તરીકે ચિહ્નિત હતા, અને તે અંગેનો પંચનામું આરોપી નં. ૧ ના ઘરમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેણીએ જમા કરાવ્યું કે તેણે આરોપી નં. ૨ ની સહી ઓળખી નથી, કારણ કે તે સહી વિષે તેને કોઈ જાણ નથી અને તે તેની હાજરીમાં કરવામાં આવી નહોતી. એલ૧ અને પી૧ અનુક્રમે હિસાબની પાનાં અને લાયસન્સ છે. ફ.સા.૨ મુજબ, જમ કરાયેલ મુદામાલ વસ્તુ પંચાઓને સોંપવામાં આવી હતી અને કલમ ૬૭ હેઠળ આરોપી નં. ૨ ને સમન્સ આપવામાં આવ્યું હતું. સીલ કરવાની કાર્યવાહી ચાલતી હતી ત્યારે, નજમુનિશાનો પુત્ર આરોપી નં. ૨ અબ્દુલરઝાક (આરોપી નં. ૧ અને ૪) ઘરમાં પ્રવેશ્યો અને શ્રી તોમરના નિર્દેશ મુજબ તેણીએ તેને પણ સમન્સ આપ્યું હતું. તેણીએ આગળ જમા કરાવ્યું કે તેણે આંક-૮૧ અને ૮૨ પરના બંને સમન્સ તેમજ પંચનામું ઓળખ્યાં છે. તેણીએ આગળ જણાવ્યું કે તેઓ બંને આરોપીઓને સાથે લઈને એનસીબી કચેરીએ ગયા હતા, જ્યાં તેઓ શ્રી તોમર – ફ.સા.૩, કોન્સ્ટેબલ અને જીપ્સી કારના ડ્રાઈવર સાથે બેઠા હતા અને આરોપી નં. ૨ નું નિવેદન એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધવામાં આવ્યું હતું. તેણીએ જણાવ્યું કે શ્રી તોમરની હાજરીમાં અને બંને પંચાઓની હાજરીમાં તેણીએ આરોપી નં. ૨ ને પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો અને તે તેના જવાબ આપતી હતી અને સિપાઈ રાજેશ દંતાણીએ તેનું નિવેદન લખી રહ્યું હતું. તેણીએ જમા કરાવ્યું કે તેણે દરેક પાને આરોપી નં. ૧ ની સહી, બંને પંચાઓની સહી અને શ્રી રાકેશ દંતાણીની સહી – આંક-૮૩ ઓળખી છે. આરોપી નં. ૨ ના નિવેદન વિષે તેને કોઈ જાણ નહોતી, જે તેના કહેવા મુજબ શ્રી તોમરના ચેમ્બરમાં નોંધાયું હતું. તેણીએ

જાણાવ્યું કે તેણે તેના પર માત્ર એટલા માટે સહી કરી હતી કે ફ.સા.૩ તોમર, તેના પરિષ્ઠ અધિકારીએ, તેને તે પર સહી કરવા કહ્યું હતું. તેણીએ જમા કરાવ્યું કે આરોપી નં. ૧ એ પોતાનો ગુનો સ્વીકાર્યો હોવાથી, જારી કરનાર અધિકારી તરીકે તેણીએ તેને ધરપકડ મેમો આપ્યો હતો (આંક-૮૪ પર), જેના પર તેની સહી છે, અને આરોપી નં. ૨ નો ધરપકડ મેમો ફ.સા.૩ તોમરના કહેવા પર તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેણીએ તે તેને આપ્યો હતો, જે આંક-૮૫ પર છે. ધરપકડ પછી મુદામાલ શ્રી તોમરને સોંપવામાં આવ્યો હતો. તેણીએ જાણાવ્યું કે ગોડાઉન રસીદ તેણે ઓળખી છે અને આ બે આરોપીઓને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લઈ જતાં વખતે તેમના સંબંધીઓને ટેલિગ્રામ આપવામાં આવ્યો હતો (આંક-૮૬ પર). તેણીએ જમા કરાવ્યું કે એનડીપીએસ અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ તેના પરિષ્ઠ શ્રી તોમરને આપવા માટેનો અહેવાલ તેણીએ તૈયાર કર્યો હતો, જે આંક-૮૭ પર રજૂ કરાયો છે. તેણીએ જાણાવ્યું કે ૧૩.૧૨.૧૯૯૯ ના રોજ નમૂનાઓ એફ.એસ.એલ.ને મોકલવા માટેનો અહેવાલ તેણીએ તૈયાર કર્યો હતો અને તે કોન્સ્ટેબલ રાકેશ દંતાણી મારફતે મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેણીએ જાણાવ્યું કે ટેક્સ્ટ મેમો - આંક-૮૮, એફ.એસ.એલ.ની રસીદ - આંક-૮૯ અને વીમાકૃત ટપાલ દ્વારા નવી દિલ્લી સ્થિત સી.આર.સી.એલ.ને મોકલાયેલ નમૂનો, આંક-૯૦, તેણે ઓળખ્યા છે. તેણીએ અદાલત સમક્ષ બંને આરોપીઓને પણ ઓળખ્યા હતા. તેણીએ અદાલતની હાજરીમાં મુદામાલ વસ્તુઓ પણ ઓળખી હતી.

૧૦.૨. આ સાક્ષીની વિશદ પ્રતિવિચારણામાં બે બાબતો સ્પષ્ટપણે સામે આવી કે ફ.સા.-૨ ચૌબે જમ કરાયેલ મુદ્દામાલ વસ્તુ ઉપરના આરોપી નં. ૨ ના હસ્તાક્ષર અંગે તેમજ તેની સમક્ષ તેના દ્વારા આપવામાં આવેલા કબૂલાતનામા અંગે પોતાને કોઈ વ્યક્તિગત જાણકારી ન હોવાનું કહેવામાં સતત એકરૂપ રહી છે. તેણીએ સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન જાળવી રાખ્યું કે આરોપી નં. ૨ સંબંધિત તેણીએ કરેલી તમામ કાર્યવાહી ફ.સા.-૩ શ્રી તોમરના કહેવાથી કરવામાં આવી હતી અને તેણીએ સ્વતંત્ર રીતે એવું કશું કર્યું નહોતું જેનાથી આરોપીને કથિત ગુના સાથે જોડવામાં આવે. પરંતુ, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨ હેઠળ ઉપરવર્તી અધિકારીને કરવામાં આવેલ અહેવાલના અનુસંધાને દરોડો પાડવા, આરોપી નં. ૧ ના નિવાસસ્થાન પરથી જપ્તી કરવા અને તેનું નિવેદન નોંધવા બાબતમાં, ફ.સા.-૨ મુખ્ય તપાસ તથા પ્રતિવિચારણા બંનેમાં સતત એકસરખી રહી છે. આ બાબત અંગેની ચોક્કસ પૂછપરછમાં કે તેણીને ગુપ્ત માહિતી વ્યક્તિગત રીતે મળી હતી કે ટેલિફોન દ્વારા, સાક્ષીએ જણાવ્યું કે ત્રણ વર્ષ વીતી ગયેલા હોવાથી તેને યાદ નહોતું. જોકે શરૂઆતમાં આ સાક્ષી ફ.સા.-૨ એ ગુપ્તતાના આધાર પર આ હકીકત જાહેર કરવાથી ટાળવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો, પરંતુ તે પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં માહિતી આપનારની ઓળખ જાહેર થતી ન હોવાથી તેણીને તેનો જવાબ આપવા કહેવામાં આવ્યું. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે કાર્યાલયનો સમય સાંજે ૬:૦૦ વાગ્યા સુધીનો હતો અને સંબંધિત સમયે તે

ગાંધીનગરમાં રહેતી હતી અને અગાઉના દિવસે, અર્થાત્ ૧૦.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ, તે સાંજે ૬:૩૦ વાગ્યા સુધી કાર્યાલયમાં હતી. તેણીએ જણાવ્યું કે સામાન્ય રીતે કાર્યાલય ૬:૧૫ વાગ્યે બંધ થઈ જાય છે, પરંતુ તે સાંજે ૭:૦૦ વાગ્યા સુધી કામ કરતી હતી. તેના કહેવા મુજબ, આંક-૭૯ પરની માહિતી અસ્પષ્ટ નહોતી અને જ્યારે માહિતીનો સાર ઉપરવર્તી અધિકારીને આપવામાં આવ્યો અને નજર રાખવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો તથા તમામ અધિકારીઓને બોલાવવામાં આવ્યા, ત્યારે માહિતી અત્યંત સ્પષ્ટ હતી. તેણીએ આગળ નિવેદન આપ્યું કે બચાવ પક્ષે આ મુદ્દો ઉઠાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો કે ઓટો રિક્ષાનો પીછો કરવો, મુસાફર અને ઓટો રિક્ષા ચાલકે આરોપી નં. ૪ ના મકાન નજીક તેને છોડીને ભાગી જવું અને ઠરાવ પસાર કરીને આરોપી નં. ૪ ના મકાનની તપાસ કરવી — આ આખી વાર્તા ઘડાયેલ છે, કારણ કે ફ.સા.-૩ તોમરને ફ.સા.-૪ ના નિવાસસ્થાનની જાણ હતી અને તેમના માટે સીધા જ આરોપી નં. ૪ ના મકાનની તપાસ કરવા જવું સરળ હતું તથા આ બાબતે ઢાંકપોછાડું ઊભું કરીને વાર્તા રચવાની જરૂર ન હતી. તેણીએ વધુમાં જણાવ્યું કે તેણીએ ફ.સા.-૩ શ્રી તોમર પાસેથી કોઈ અધિકૃતતા પત્ર માંગ્યો નહોતો, કારણ કે તપાસ મકાનની અંદર કરવાની નહોતી, પરંતુ માહિતી ઓટો રિક્ષા સંબંધિત હતી અને વધુમાં ફ.સા.-૩ શ્રી તોમર દરોડા પાડી રહેલી ટીમનો ભાગ બનવાના હતા. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે તે દિવસે, અર્થાત્ ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ, તે ગાંધીનગરથી સાબરમતી, આશ્રમ રોડ માર્ગે આવી હતી અને તેને ગુજરાત યુનિવર્સિટી વિસ્તારની ઓળખાણ હતી. તેણીએ જણાવ્યું કે બધાએ ઇનકમ ટેક્સ સર્કલ

નજીક મળવાનું નક્કી કર્યું હોવાથી ત્યાં સૌપ્રથમ તે પહોંચી હતી અને શ્રી તોમર પોતાની જીપમાં પહોંચ્યા હતા તથા તેમના સાથે એન.સી.બી.ના અન્ય અધિકારીઓ હતા. તેણીએ વધુમાં જણાવ્યું કે બે અધિકારીઓ મોટરસાઈકલ પર આવ્યા હતા. તેણીએ જણાવ્યું કે ગાંધી બ્રિજથી કાલુપુર તરફ જતાં માર્ગ પર પ્રથમ ચોરાહે જમણી બાજુ વળીએ તો શાહપુર ચકલા આવેલ છે, જ્યારે ડાબી બાજુના વિસ્તાર વિશે તેને જાણ નહોતી. તેણીએ જણાવ્યું કે ગાંધી બ્રિજથી માર્ગના મધ્યવિભાગની શરૂઆત થાય છે. બચાવ પક્ષના કહેવા મુજબ શાહપુર પોલીસ ચોકી ડાબી બાજુ આવેલ છે. ઓટો રિક્ષા શાહપુર ચકલા તરફના માર્ગ તરફથી આવી હતી અને તેને રોકવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં તે ઊભી રહી નહોતી અને કાલુપુર સ્ટેશન તરફ જવા માટે વળી ગઈ હતી અને તમામ વાહનો તેનો પીછો કરવા લાગ્યા હતા. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે તેણીએ તેમનો પીછો કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો, પરંતુ જ્યારે તેની સાથે રહેલા કોઈપણ વાહનો દેખાયા નહોતા, ત્યારે તે અને સિપાહી ફરી એક વખત એ જ જગ્યાએ પાછા આવ્યા હતા. ઓટો રિક્ષા કાલુપુર સ્ટેશન તરફથી આવી હતી અને તેમણે ઊભી કરેલી દિશાને ઓળંગીને ગાંધી બ્રિજ તરફ ગઈ હતી તથા તેનો પીછો ગાંધી બ્રિજ પર કરવામાં આવ્યો હતો — એવી સૂચનાને તેણીએ નકારી કાઢી, કારણ કે એ પંચનું પ્રારંભિક વર્ણન હતું, જેને તેણે બાદમાં ઘડ્યું હતું. તેણીએ જણાવ્યું કે પેજર પર સંદેશ મળ્યા બાદ જ્યારે તે અંદરની ગલીઓમાં પહોંચી, ત્યારે તેને બે અધિકારીઓ ઈજાગ્રસ્ત હાલતમાં મળ્યા અને પૂછપરછ કરતાં તેને જાણ કરવામાં આવી કે રિક્ષાએ અચાનક વળાંક લીધો અને બ્રેક મારી, અને તેનો પીછો કરનાર

અધિકારીઓએ પણ બ્રેક મારી હોવાથી તેઓ નીચે પડી ગયા. તેણીએ જણાવ્યું કે અંદરની ગલીઓમાં માર્ગ સીધો જતો નહોતો અને તે ગલીની પહોળાઈ કેટલી હતી તેની તેને જાણ નહોતી, પરંતુ આરોપી નં. ૪ ના મકાનની બાલ્કનીમાંથી ઓટો રિક્ષા દેખાઈ શકે તેમ હતું. તેણીએ જણાવ્યું કે ઓટો રિક્ષામાંથી માદક દ્રવ્ય મળ્યા પછી ટીમને એવું લાગ્યું કે આરોપી નં. ૪ ના નિવાસસ્થાને પણ માદક દ્રવ્ય મળી શકે અને તેથી સ્થળ પર જ દરોડો પાડવાનો નિર્ણય લેવાયો. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે પંચનામું લખવામાં કેટલો સમય લાગ્યો તેની તેને જાણ નહોતી અને જેમ જેમ હકીકતો બનતી ગઈ તેમ તેમ તે પંચનામું લખાતું ગયું. તેણીએ જણાવ્યું કે ગોળ આકારની તમામ વસ્તુઓનું સ્થળ પર પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું નહોતું, પરંતુ તેમનીમાંથી કેટલીકનું કરવામાં આવ્યું હતું. તેણીએ જણાવ્યું કે સ્થળ પરનું પરીક્ષણ પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી પંચનામું લખાયું નહોતું. આ બાબત પણ નકારી કાઢવામાં આવી કે તેમણે આરોપી નં. ૪ ના મકાનની અંદર પંચનામું લખવાનું નક્કી કર્યું હતું, પરંતુ આ સાક્ષીના કહેવા મુજબ, આરોપી નં. ૪ ના મકાનમાં માદક દ્રવ્ય હોવાની મજબૂત શક્યતા હોવાથી તેમને મકાનની તપાસ કરવી અને ત્યારબાદ પંચનામું તૈયાર કરવું વધુ યુક્તિસંગત લાગ્યું. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે આરોપી નં. ૪ ના મકાનમાં પ્રતિબંધિત વસ્તુ હાજર હોવાની કોઈ જાણ આ સાક્ષીને આપવામાં આવી નહોતી. તેણીએ જણાવ્યું કે મકાનની તપાસ માટે, તેના કહેવા મુજબ, લેખિત માહિતી આવશ્યક હતી અને જો લેખિત માહિતી ન હોય, તો તપાસ વોરંટ માટે અધિકૃતતા જરૂરી બનત અને ફ.સા.-૩ શ્રી તોમર એવી અધિકૃતતા આપી શકતા. તેણીએ જણાવ્યું કે તેણીએ એવી

માંગણી કરી નહોતી, કારણ કે તેના કહેવા મુજબ તેનાથી આરોપી નં. ૪ ને માદક વસ્તુઓ દૂર કરવા માટે પૂરતો સમય મળી જાત. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે દરોડા પાડી રહેલી ટીમે જે રૂમની તપાસ કરી તેમાં આરોપી નં. ૧ નજમુનિશા એકમાત્ર હાજર વ્યક્તિ હતી; તે રૂમ ૮ x ૧૦ ફૂટ માપનો હતો અને જ્યારે તેઓ સીડીઓ ચડી ઉપર ગયા, ત્યારે તેણીએ પોતાનો પરિચય આરોપી નં. ૪ ની પત્ની તરીકે આપ્યું. તેણીએ જણાવ્યું કે અન્ય રૂમો પણ હતા, પરંતુ તેઓ માત્ર એક જ રૂમનો ઉપયોગ કરતા હતા. તેણીએ વધુમાં નિવેદન આપ્યું કે તેણે વર્તમાન કેસમાં કોઈ તપાસ કરી નહોતી અને તેથી તે મિલકતના માલિકી હક અથવા કબજા વિશે અજાણ હતી. તેણીએ જણાવ્યું કે એલ્યુમિનિયમના ડબ્બાની પાછળથી માદક વસ્તુઓ શોધવામાં તેમને આશરે ૨૦ મિનિટ લાગ્યા અને નમૂના લેવાની, સીલ કરવાની તથા પંચનામું લખવાની પ્રક્રિયામાં આશરે ૪૫ મિનિટ લાગ્યા. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે તેઓ મકાનમાં પ્રવેશ્યા ત્યારે ઓટો રિક્ષાની દેખરેખ માટે એક વ્યક્તિ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને જ્યારે તેઓ એન.સી.બી. કાર્યાલય પરત ગયા ત્યારે ઓટો રિક્ષા પણ તેમની સાથે પાછી આવી હતી, પરંતુ તે કોણ ચલાવી રહ્યું હતું તેની તેને જાણ નહોતી. તેણીએ નિવેદન આપ્યું કે આરોપી નં. ૧ ને સમન્સ આપતી વખતે તેને ખબર હતી કે ઓટો રિક્ષામાંથી જમ થયેલી માદક વસ્તુઓ માટે આરોપી નં. ૧ જવાબદાર નહોતી અને આરોપી નં. ૨ ને સમન્સ આપતી વખતે તેનો મત એવો હતો કે તે જમી, ઓટો રિક્ષા અથવા આરોપી નં. ૧ અને ૪ ના નિવાસસ્થાન — એમ કોઈ બાબત માટે જવાબદાર નહોતો. સમન્સ જોઈ તેણીએ સ્વીકાર્યું કે આરોપી નં. ૧ ને અપાયેલ સમન્સ રજિ. નં. જી.જે.-૯-ટી-

૨૩૫૫ ધરાવતા ઓટો રિક્ષામાંથી અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા શેખ પાસેથી ૩.૩૯૨ કિલોગ્રામ ચરસની જમી સંબંધિત હતું. આ તબક્કે આંક-૮૧ જોવામાં આવે, તો એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળનું આ સમન્સ ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ તારીખનું છે અને તે અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા શેખ પાસેથી તેમજ રજિ. નં. જી.જે.-૯-ટી-૨૩૫૫ ધરાવતા ઓટો રિક્ષામાંથી ૩.૩૯૨ કિલોગ્રામ ચરસની ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ તારીખની જમી સાથે સંબંધિત છે. આ જ પ્રકારનું લેખન આરોપી નં. ૨ ને અપાયેલ સમન્સમાં પણ પ્રતિબિંબિત થાય છે, જે આંક-૮૨ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. આ સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું કે જ્યારે નજમુનિશાને સમન્સ આપવામાં આવ્યું ત્યારે તે એવા મત પર હતી કે નજમુનિશા નિર્દોષ હતી અને ચરસ તેના પતિ એટલે કે આરોપી નં.૪ની હતી અને જમી સંબંધે આરોપી નં. ૧ અને ૨ પાસેથી માત્ર પૂછપરછ કરવાની જ જરૂર છે એવો તેનો પ્રામાણિક વિશ્વાસ પણ હતો. તેણે વધુમાં નિવેદન આપ્યું કે આંક-૮૦ અને ૮૧ બન્નેમાં ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ ના રોજ સાંજે ૪.૦૦ વાગ્યાનો સમય દર્શાવાતો હોવાથી તે એવા મત પર હતી કે સંભવતઃ બપોરે ૧૨.૦૦ વાગ્યા પહેલાં નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હશે. આરોપી નં.૧ નજમુનિશાનું નોંધાયેલ નિવેદન આંક-૮૩ પર રજૂ થયેલ છે, જેને નોંધવામાં અંદાજે ૨ – ૩ કલાક લાગ્યા હતા. તેણે નિવેદન આપ્યું કે નજમુનિશાને હિન્દી આવડતી નહોતી અને તેથી તે ગુજરાતી ભાષામાં લખવામાં આવ્યું હતું. તેણે જણાવ્યું કે તે હિન્દીમાં પૂછપરછ કરતી હતી અને આરોપી નં.૧ના હિતાર્થે રાકેશ દંતાણી તેનો ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ કરતો હતો. આ સાક્ષી ગુજરાતી સમજી શકતી હતી, પરંતુ તે ગુજરાતી ભાષામાં બોલી

અથવા લખી શકતી નહોતી. તેણે નિવેદન આપ્યું કે નજમુનિશાને ગુજરાતી ભાષા આવડતી હતી, પરંતુ તે તેને પ્રવાહિતાથી લખી શકતી નહોતી અને તેણે તેને પોતાનું નિવેદન લખી આપવા વિનંતી કરી હતી. તેઓએ બપોરના સમયે અંદાજે નિવેદન લેવાનું શરૂ કર્યું હતું.

૧૧ .ફ.સા.૩ પવનસિંહ શ્રીગાજેસિંગ તોમર, જેઓ આંક-૯૩ પર પરીક્ષણમાં લેવામાં આવ્યા હતા, તેઓ દિલ્હી ખાતે વધારાના આવકવેરા કમિશનર હતા અને ૦૩.૦૬.૧૯૯૭થી ૦૨.૦૬.૨૦૦૨ સુધી એન.સી.બી.ના ઝોનલ ડિરેક્ટર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. તેમના હેઠળ ચાર ગુપ્તચર અધિકારીઓ કામ કરતા હતા, એટલે કે, શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલ, શ્રી ડી.એન. ઓઝા, શ્રી જિતેન્દ્ર રઘુવંશી અને શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબે. તેમણે જબાની આપી કે કૃષ્ણા ચૌબેએ તેમને માહિતીનો સારાંશ અને એક સીલબંધ કવર આપ્યું હતું, જેના પર તેમના હસ્તાક્ષર હતા, જે આંક ૭૯ પર રજૂ થયેલ છે. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨ હેઠળ તેમને સંબોધી એક પત્ર મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેના પર પણ તેમના હસ્તાક્ષર છે, જે આંક-૮૦ પર રજૂ થયેલ છે. તેમણે જબાની આપી કે તેમણે શ્રીમતી ચૌબે સાથે ઉક્ત માહિતી અંગે ચર્ચા કરી હતી અને ગુપ્ત માહિતીનો સાર એવો હતો કે ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ કમલ માર્કેટ, શાહપુર ચકલા નિવાસી અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયાં શેખ @ લાડૂ બાપુ નામનો વ્યક્તિ ચરસ સાથે રેજિ. નં. જીજે.૯.ટી-૨૩૫૫ ધરાવતી ઓટો રિક્ષામાં શાહપુર દરવાજા માર્ગ પરથી પસાર થવાનો હતો.

તેની ઉંમર ૪૩ વર્ષ દર્શાવવામાં આવી હતી. તેમણે જબાની આપી કે તેમણે અન્ય અધિકારીઓને ફોન કરીને બોલાવ્યા હતા અને નક્કી થયું હતું કે ૧૧.૧૨.૧૯૯૯, એટલે કે બીજા દિવસે, સવારે ૬.૦૦ વાગ્યે તેઓ બધા ઈન્કમ ટેક્સ સર્કલ પાસે ગાંધીજીની પ્રતિમા નજીક ભેગા થશે, જ્યાંથી કેટલાક એન.સી.બી. કચેરી મારફતે આવવાના હતા અને કેટલાક સીધા જ આવવાના હતા. તેમણે જબાની આપી કે તેઓ પ્રથમ સવારે અંદાજે ૫.૧૫ વાગ્યે કચેરીએ ગયા હતા અને ત્યાં સવારે એક વ્યક્તિને મળ્યા હતા અને પોતાની ઓળખ આપી હતી. તે વ્યક્તિએ સ્વૈચ્છિક રીતે પંચ બનવા સંમતિ આપી હતી. તેઓ બધા ઈન્કમ ટેક્સ સર્કલ ખાતે ગાંધીજીની પ્રતિમા નજીક મળ્યા હતા અને તેમણે અધિકારીઓને બીજા એક પંચને બોલાવવા જણાવ્યું હતું અને આ દરમિયાન એક પંચ શ્રી વાઘેલા લાવવામાં આવ્યા હતા. તેઓ બધા બે મોટરસાયકલ અને રજીસ્ટ્રેશન નં. એમએચ.૦૧.૪૧૩૫ ધરાવતી જીપમાં ગયા હતા. બે મોટરસાયકલ હતી અને શ્રીમતી ચૌબેની વ્યક્તિગત બાઈક તથા એક જીપ કાર હતી. તેમણે જુદી જુદી ટીમોને જાણ કરી હતી અને તેઓ શાહપુર ચકલા નજીક ઉભા રહ્યા હતા. શ્રીમતી ચૌબે મસ્જિદ પાસે ઉભી રહી હતી અને શ્રી ઓઝા તથા પંચ અને અન્ય કર્મચારીઓ જીપ પાસે ઉભા રહ્યા હતા. જીપ બાજુએ રાખવામાં આવી હતી અને તેનો મુખ ગાંધી બ્રિજ તરફ રાખવામાં આવ્યો હતો જેથી શાહપુર ચકલા તરફથી આવતો વ્યક્તિ તેને જોઈ ન શકે. તેઓ પોતે પણ બાઈક પર હતા અને શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલ તથા અન્ય એક સિપાહી પણ બાઈક પર હતા. સવારે અંદાજે ૭.૩૦ વાગ્યે શાહપુર રોડ તરફથી ઓટો રિક્ષા આવી હતી. તેમણે

જાણાવ્યું કે શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલે તેને રોકવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, પરંતુ ઓટો રિક્ષા અટકી નહોતી અને તેથી તેઓ તથા શ્રી રઘુવંશી સચેત બન્યા હતા અને શ્રી રઘુવંશીએ તેને રોકવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. તેમ છતાં તેઓ સફળ થયા નહોતા અને રજીસ્ટ્રેશન નં. જીજે.દ.ટી.૨૩૫૫ ધરાવતી ઓટો રિક્ષા એક વ્યક્તિ ચલાવી રહ્યો હતો અને પાછળની બાજુએ એક મુસાફર બેઠેલો હતો. મુસાફરનું વર્ણન લાડૂ બાપુના વર્ણન સાથે મેળ ખાતું હતું. ઓટો રિક્ષા કાલુપુર રોડ પર થોડું આગળ જઈ જમણી બાજુ વળી હતી. શ્રી રઘુવંશીએ મોટરસાયકલ ચાલુ કરી અને તેઓ બેએ ઓટો રિક્ષાનો પીછો કર્યો હતો. દરોડા પક્ષના અન્ય સભ્યો પણ સચેત બન્યા હતા અને તેમના પાછળ આવ્યા હતા. ઓટો રિક્ષા બહુ જ ઝડપમાં હતી અને શાહપુર પોલીસ ચોકીથી કાલુપુર રોડ તરફ જતા માર્ગ પર ડાબી બાજુએ પેટ્રોલ પંપ નજીક એક માર્ગ ડાબી બાજુ જાય છે. તે ત્યાં વળી હતી અને ત્યારબાદ ફરી એક વાર ડાબી બાજુ વળી હતી અને ચાર રસ્તાથી ફરી એક વાર ડાબી બાજુ વળી હતી અને ઓટો રિક્ષામાં બેઠેલો વ્યક્તિ ગભરાટમાં સતત પાછળ જોઈ રહ્યો હતો. તેઓ પણ ઓટો રિક્ષા સુધી પહોંચી ગયા હતા ત્યારે મ્યુનિસિપલ ટ્રાન્સપોર્ટેશનની બસ આવી હતી અને મોટો અકસ્માત ટાળવો ભારે મુશ્કેલીથી શક્ય બન્યો હતો. તેમને બ્રેક લગાવવામાં મુશ્કેલી પડી હતી અને જેમ જ તેમણે બ્રેક લગાવી, તેમ ઓટો રિક્ષા તેમની આગળ નીકળી ગઈ હતી. તે વાલવલી પોળની બાજુની ગલીમાં ગઈ હતી. તેઓ ત્યાં ગયા અને શ્રી રઘુવંશીએ અચાનક બ્રેક મારી હતી અને બંને વ્યક્તિઓએ રિક્ષા છોડી ભાગી ગયા હતા. શ્રી તોમરના આગળ બાઈક પર રહેલા શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલનું સંતુલન બગડી ગયું હતું

અને તેઓ નીચે પડી ગયા હતા અને તેમને ઇજાઓ પહોંચી હતી. શ્રી રઘુવંશીને પણ અચાનક બ્રેક મારવી પડી હતી. તેમણે શ્રીમતી ચૌબેને પેજર દ્વારા સંદેશો મોકલ્યો હતો, કારણ કે જ્યાં ઓટો રિક્ષા છોડવામાં આવી હતી ત્યાં તેઓ મળ્યા નહોતા. તેમને અબ્દુલગકુરના નામે ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ મળ્યું હતું અને પાછળની સીટ પરથી એક હેન્ડ બેગ મળી હતી, જેમાં જૂના અખબારો હતા અને ત્યાં દોરાથી (સૂતડી) બાંધેલી એક વસ્તુ પડેલી મળી હતી. પારદર્શક પ્લાસ્ટિકની થેલી ખોલતાં તેમને લીલાછમ કાળા રંગનું ગોળાકાર પદાર્થ મળ્યો હતો અને ડૂગ ટેસ્ટિંગ કિટથી તેની ચકાસણી કરતા તે હકારાત્મક મળી 'ચરસ' હોવાનું જણાયું હતું. પંચોમાંના એકને ઉક્ત મુદ્દામાલ સોંપવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ તેમણે અન્ય અધિકારીઓ સાથે ચર્ચા કરતાં જાણવા મળ્યું કે લાડૂ બાપુનું ઘર નજીક હોવાથી તેના ઘરની પણ તલાશી લેવી જોઈએ. બંને પંચોને તેની જાણ કરવામાં આવી હતી અને તેઓએ પણ તે માટે સંમતિ આપતાં તેઓ ત્યાં ગયા હતા અને દરવાજો ખોલવામાં આવ્યો હતો. તેઓ પ્રથમ માળે પહોંચ્યા હતા અને ત્યાં ઊભેલી એક મહિલાએ પોતાની ઓળખ લાડૂ બાપુની પત્ની નજમુનિશા તરીકે આપી હતી. અન્ય અધિકારીઓ અને પંચોની ઓળખ તેને અપાઈ હતી અને શ્રીમતી ચૌબેએ કહ્યું હતું કે શંકા હોવાથી ઘરની તલાશી લેવાય તે જરૂરી છે અને તેમને પણ તેમના દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે જો તે કોઈપણ વ્યક્તિની તલાશી લેવા ઇચ્છે તો તેને તેનો અધિકાર છે અને તેના ઘરની તલાશી પણ ગેઝેટેડ અધિકારી અથવા કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં લઈ શકાય છે, તથા શ્રી તોમર પોતે ગેઝેટેડ અધિકારી છે. શ્રીમતી ચૌબેએ નજમુનિશા, આરોપી

નં. ૧ની વ્યક્તિગત તલાશી લીધી હતી અને કોઈ વાંધાજનક વસ્તુ મળી નહોતી અને ત્યારબાદ ઘરની તલાશી ચાલુ રહી હતી. તેમણે ઘરના ફર્નિચર અને ફિક્સચર તેમજ અન્ય વિગતો પણ વર્ણવી હતી. ટીનના ડબ્બા પાછળ તેમને સિમેન્ટની બોરીમાં વળગાડેલી એક થેલી મળી હતી. તે દૂર કરતાં તેમને પદાર્થ મળ્યો હતો, જે લીલાછમ કાળા રંગનો જણાયો હતો અને જે ઓટો રિક્ષામાંથી મળેલા પદાર્થ જેવો જ હતો અને ડ્રગ ટેસ્ટિંગ કિટથી તેની ચકાસણી કરતાં ચરસ માટે હકારાત્મક પરિણામ મળ્યું હતું. ઓટો રિક્ષામાંથી મળેલા પદાર્થનું શુદ્ધ વજન અને કુલ વજન કરવામાં આવ્યું હતું અને કુલ વજન ૧.૪૫૦ ગ્રામ તથા શુદ્ધ વજન ૧.૩૦૦ કિગ્રા હતું. તેવી જ રીતે, આરોપી નં. ૧ના નિવાસસ્થાનેથી મળેલા પદાર્થનું કુલ વજન ૨.૨૦૦ કિગ્રા અને શુદ્ધ વજન ૨.૧૦૦ કિગ્રા હતું. ત્યારબાદ નમૂનાઓ લેવામાં આવ્યા હતા, જેમાં ઓટો રિક્ષામાંથી મળેલા પદાર્થમાંથી ગોળ આકારના બધા નમૂનાઓ એકરૂપ કર્યા પછી એ૧ થી એ૩ તરીકે ત્રણ નમૂનાઓ તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા. તે નાના પ્લાસ્ટિકના થેલામાં મૂકવામાં આવ્યા હતા અને સફેદ કવરમાં પણ રાખવામાં આવ્યા હતા. કવર સફેદ ચીપકતું ટેપ આડી-તિરછું લગાવી બંધ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેના પર એન.સી.બી. એઝેડયુ જ તરીકે એન.સી.બી.ની ગરમ લાલ સીલ મારવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે બાકીનો પદાર્થ ફરી પેક કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને સફેદ કપડામાં મૂકીને સીલાઈ કરવામાં આવી હતી અને તેને આંક એ આપવામાં આવ્યો હતો. બંને પંચો અને શ્રીમતી ચૌબેએ તેના પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. તેવી જ રીતે, નિવાસસ્થાનેથી જે પદાર્થ મળ્યો હતો, તેના બી૧ થી બી૩ સુધીના

નમૂનાઓ તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા. હિસાબની ચિઝીને આંક-પી૧ અને ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સને આંક-એલ૧ આપવામાં આવ્યો હતો. કલમ ૬૭ હેઠળના સમન્સ અબ્દુલ રઝાક અને નજમુનિશાને આપવામાં આવ્યા હતા. નજમુનિશાએ જણાવ્યું હતું કે તેનો પતિ સવારે અંદાજે ૭.૦૦થી ૭.૩૦ વચ્ચે ઓટો રિક્ષામાં ગયો હતો. પંચનામું માત્ર લાડૂ બાપુના નિવાસસ્થાને પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું હતું. પંચનામા પર શ્રીમતી ચૌબે, ફ.સા.૨, બંને પંચો અને આરોપી નં. ૧ અને ૨ના હસ્તાક્ષર હતા. તેમણે અદાલત સમક્ષ તે બધા હસ્તાક્ષરોની ઓળખ કરી હતી અને મુદ્દામાલ વસ્તુની પણ ઓળખ કરી હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું હતું કે બંને પંચો ચાલી ગયા હતા અને તેઓ કચેરી સુધી તેમની સાથે આવ્યા નહોતા. તેમણે જબાની આપી કે તેઓ પોતાની કચેરીએ પરત ફર્યા બાદ શ્રીમતી ચૌબેએ તેમને મુદ્દામાલ વસ્તુ સોંપી હતી. મુદ્દામાલ પ્રાપ્ત કર્યા બાદ ગોડાઉન રસીદ આંક – ૯૪ જારી કરવામાં આવી હતી, જે તેમની સાથે સુરક્ષિત કબજામાં રાખવામાં આવી હતી. તેમણે જણાવ્યું કે શ્રીમતી ચૌબેએ તેમની સાથે ચર્ચા કરી હતી કે નજમુનિશા સાક્ષર મહિલા નથી અને તેનું નિવેદન તેમની હાજરીમાં નોંધવામાં આવવું જોઈએ, અને તેથી તેમણે બંને પંચોને પોતાની કચેરીએ પાછા આવવા જણાવ્યું હતું અને તેઓ બંને આવ્યા હતા અને પંચો આવ્યા બાદ આરોપી નં. ૧ને તેમના ચેમ્બરમાં લાવવામાં આવી હતી અને પંચોની હાજરીમાં આરોપી નં. ૧નું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું. નિવેદન પૂર્ણ થયા બાદ પંચે તેના પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા અને પાછા ગયા હતા. સુશ્રી ચૌબે દ્વારા સમયાંતરે તેમની માર્ગદર્શિકા માગવામાં આવતી હતી અને આરોપી નં.૨નું નિવેદન તેમની

હાજરીમાં તેમની કચેરીમાં લેવામાં આવ્યું હતું, જેણે પોતાનું નિવેદન પોતાના હસ્તાક્ષરમાં લખ્યું હતું. નિવેદન નોંધાતું હતું ત્યારે વચ્ચે-વચ્ચે તેણે તેમની સલાહ પણ લીધી હતી. બીજા દિવસે, સુશ્રી ચૌબે દ્વારા તેમની ધરપકડ કર્યા પછી, બંનેને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર કરવામાં આવ્યા હતા. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળનો અહેવાલ તેમને આપવામાં આવ્યો હતો, જે આંક-૮૭ થી રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, તેની નકલ પર તેમના હસ્તાક્ષર છે અને કલમ ૫૭ હેઠળ વધુ અહેવાલ તેમના ઉપરસ્ત અધિકારીને દિલ્હી ખાતે મોકલવામાં આવ્યો હતો, જે આંક-૯૫ થી રજૂ કરવામાં આવ્યો છે અને નમૂનાનો એક સમૂહ એફ.એસ.એલ., અમદાવાદને અને બીજો સી.આર.સી.એલ., નવી દિલ્હીને મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેમણે સુશ્રી ચૌબેને મળેલ ઓટો રિક્ષા અને લાઈસન્સ બાબતે તપાસ કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો. એફ.એસ.એલ. તરફથી પ્રાપ્ત થયેલા અહેવાલમાં ચરસની હાજરી દર્શાવવામાં આવી હતી. સી.આર.સી.એલ.નો અહેવાલ પણ તે જ બાબતમાં સહમત હતો, જે આંક ૯૭ પર છે અને બંને શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલને મોકલવામાં આવ્યા હતા, જે તપાસ અધિકારી હતા. તેમણે તે મુજબનો અહેવાલ તૈયાર કર્યો હતો અને તે બાબતે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. આરોપી નં.૫, આરોપી નં.૪ પાસેથી ચરસ ખરીદતો હતો અને તેથી તેને બોલાવવામાં આવ્યો હતો અને કલમ ૬૭ હેઠળ તેનું નિવેદન રૂ.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું હતું. આરોપી નં.૪ને બીજા એક કેસમાં ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને અટકાયતમાં રાખવામાં આવ્યો હતો અને તેને સમન્સ મોકલવામાં આવ્યું હતું, જેનું નિવેદન

શ્રી પટેલ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું હતું અને આરોપી નં.જએ તેના દરેક પાને અંગૂઠાનો છાપ કર્યો હતો. મામલો રૂ.૦૬.૨૦૦૦ સુધી મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હતો અને આરોપી નં. જ અને પની ધરપકડ થયા પછી, તપાસ અધિકારી દ્વારા પુરક ફરિયાદ (આરોપપત્ર) રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. તેમણે અદાલત સમક્ષ મુદામાલ વસ્તુની ઓળખ કરી હતી.

૧૧.૧ બચાવ પક્ષ દ્વારા આ સાક્ષીની સઘન જિરહ કરીને આ સાક્ષીના નિવેદનમાં તથા અન્ય સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં દેખાતા પરસ્પરવિરોધી વર્ણનો દર્શાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. સંબંધિત દરોડા દરમિયાન ઝોનલ ડિરેક્ટર અને દેખરેખના વડા તરીકે રહેલા આ સાક્ષીએ જુબાની આપી હતી કે, તેને બાતમી મળતા જ તેણે બધા અધિકારીઓને ચર્ચા માટે બોલાવ્યા હતા જેથી કાર્યવાહી અસરકારક રીતે અમલમાં મૂકી શકાય. અદાલતના નોંધપોથીમાં નોંધાયેલ સામગ્રી અનુસાર, રજી. નં. જીજે-૯-ટી ૨૩૫૫ ધરાવતા ઓટો રિક્ષાની માલિકીનું નામ અને તેની વિગતો સ્થાપિત થતી નથી, જેમાંથી પ્રતિબંધિત માલ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. આ સાક્ષીએ પોતાની જિરહમાં સ્વીકાર્યું હતું કે પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરીમાં કમ્પ્યુટરાઈઝેશન હોવાથી આર.ટી.ઓ. પાસેથી આ વિગતો મેળવવી મુશ્કેલ ન હોત. તેને કેટલાક અન્ય અધિકારીઓ સાથે મળીને આરોપી નં. જના નિવાસસ્થાન વિષે જાણ હતી. તેણે સ્વીકાર્યું હતું કે માહિતી મળતાં કોઈને આરોપી નં. જના નિવાસસ્થાને મુકવામાં આવી શક્યો હોત, પરંતુ એમ કરવામાં આવ્યું નહોતું, કારણ કે તેઓ નિશ્ચિત ન

હતા કે તે પોતાના નિવાસસ્થાને જવાનો હતો કે ચરસ લઈને પોતાના નિવાસસ્થાનમાંથી બહાર આવવાનો હતો. પોતાના અધિકારીઓ સાથેની ચર્ચા દરમિયાન આરોપી નં. જના પરિસરની તલાશી લેવાની જરૂર પડી શકે એવો ભાવ થયો હતો, છતાં સર્ચ વોરંટ કે અધિકૃતિ તૈયાર રાખવામાં આવી નહોતી, કારણ કે તે પોતે જ તેમની સાથે જવાનો હતો. સર્ચ વોરંટ, અધિકૃતિ અથવા કાયદાની જોગવાઈઓના વિરોધમાં કોઈ ઠરાવના અભાવને પણ બહુ જોરપૂર્વક ઉછાળવામાં આવ્યો છે. આ સાક્ષીએ એમ સ્વીકાર્યું હતું કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ હેઠળ કોઈના ઘરમાં પ્રવેશ કરવો હોય તો સર્ચ વોરંટ અથવા અધિકૃતિ અથવા ઠરાવ હોવો જરૂરી છે. આ સાક્ષીએ એ સૂચન સ્વીકાર્યું નહોતું કે જાહેર સ્થળે ઓટો રિક્ષાની તલાશી માટે પણ ઠરાવ જરૂરી છે. તેણે એ સૂચન સાથે પણ અસહમતિ વ્યક્ત કરી હતી કે આરોપી નં. જના ઘરની તલાશી લેતી વખતે આરોપી નં. ૧ કે આરોપી નં. ૨ હાજર નહોતા. ઉક્ત પરિસરની માલિકી અને કબજો પણ બચાવ પક્ષ દ્વારા જોરદાર રીતે પડકારવામાં આવ્યા છે. સુશ્રી ચૌબે, ફ.સા.-૧ દ્વારા શ્રી તોમર, ફ.સા.-૩ને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ આપવામાં આવેલ અહેવાલ અને દરોડા પાડી રહેલી ટીમનો ભાગ હોવાને કારણે વધારાની સાવચેતીરૂપે ફ.સા.-૩એ પોતાના વરીષ્ઠ અધિકારી માટે તૈયાર કરેલો અહેવાલ આ સાક્ષીને બતાવવામાં આવ્યો હતો, અને તેણે સ્વીકાર્યું હતું કે આરોપી નં. ૨ના ઘરમાં થયેલી તલાશી અને જપ્તી સમયે આરોપી નં. ૧ અને ૨ની હાજરીનો કોઈ વિશેષ ઉલ્લેખ તેમાં નથી. આ સાક્ષી મુજબ, આરોપી નં. ૧ અને ૨ બંનેને સમન્સ જારી કર્યાનો ઉલ્લેખ અને સંદર્ભ પોતે જ આ વાતનો અભિપ્રાય આપે છે.

તેણે એ સૂચન સ્વીકાર્યું નહોતું કે જ્યારે તેઓ ઘરની તલાશી લઈ રહ્યા હતા ત્યારે તેને ખબર પડી હતી કે આરોપી નં. ૨ પરિણીત હતો અને વટવામાં પોતાના પરિવાર સાથે અલગ રહેતો હતો. નીચલી અદાલતના પ્રશ્નના ઉત્તરરૂપે આ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે તલાશી એ માન્યતા હેઠળ લેવામાં આવી હતી કે આરોપી નં. ૨, આરોપી નં. જનો પુત્ર હોવાને કારણે અનિવાર્ય રીતે તેની સાથે જ રહેતો હશે, અને એ માન્યતાને કારણે તેને તેના વૈવાહિક દરજ્જા અને અલગ નિવાસ વિશે પ્રશ્નો પૂછવાનો વિચાર આવ્યો નહોતો. તલાશી દરમિયાન એવો કોઈ દસ્તાવેજ મળ્યો નહોતો કે જેમાંથી સ્પષ્ટ રીતે જણાતું હોય કે જ્યાંથી ઉક્ત વસ્તુઓ જપ્ત કરવામાં આવી હતી તે ઘરના કબજેદાર આરોપી નં. ૧ અને જ હતા. તેણે આ વાત સ્વીકારી નહોતી કે આરોપી નં. જના ઘરમાંથી તલાશી અને જપ્તી પૂર્ણ થયા બાદ આરોપી નં. ૧ અને ૨ બંને વિરુદ્ધ પૂરતા પુરાવા હતા. શ્રી તોમર મુજબ, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિને સમન્સ કરીને હકીકતો અંગે પૂછપરછ કરવી આવશ્યક હતી અને એન.સી.બી.ની પદ્ધતિ એ છે કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળના સમન્સના અનુસંધાનમાં પૂછપરછ કરવામાં આવે અને ત્યારબાદ જ ધરપકડ કરવામાં આવે. શંકાસ્પદ વ્યક્તિ કલમ ૬૭ હેઠળ કોઈ નિવેદન આપવા ઇનકાર કરે તો ક્યારેક તે વ્યક્તિની ધરપકડ પણ કરવામાં આવે છે. પંચનામું અને કલમ ૬૭ હેઠળનાં નિવેદનો સિવાય, આરોપી નં. ૧, ૨ અને ૩ની ધરપકડ વખતે બીજો કોઈ પુરાવો નહોતો. જે ઓટો રિક્ષામાંથી જપ્તી કરવામાં આવી હતી તે તેઓ ઘરના અંદર તલાશી લેતા હતા ત્યારે આરોપી નં. જના નિવાસસ્થાનની બહાર રાખવામાં

આવી હતી અને ઓટો રિક્ષા ઉપર નજર રાખવા માટે એક સિપાહીને મુકવામાં આવ્યો હતો. બચાવ પક્ષનો કેસ એવો છે કે બ.સા.-૧ અહેમદખાન છોટેખાન માછીએ તે ઓટો રિક્ષા એક સ્થળેથી આરોપી નં. જના નિવાસસ્થાન સુધી ચલાવી લાવી હતી અને ત્યારબાદ ત્યાંથી એન.સી.બી.ના કચેરી સુધી લઈ ગયો હતો.

૧૧.૨ પંચોની પસંદગી બાબતે, સાક્ષી સ્પષ્ટ અને સાતત્યપૂર્ણ જવાબ આપતો નથી. તેણે જવાબ આપ્યો કે તેને તે વિગતો યાદ નહોતી. જોકે, તેણે કહ્યું કે જ્યારે તેઓ ઓટો રિક્ષા આવવાની રાહ જોઈ રહ્યા હતા ત્યારે પંચોમાંના એક ભીમસિંગને પંચ બનવા માટે તેણે જ કહ્યું હતું, જ્યારે ભીમસિંગના મુજબ, સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબે જ તેમને પંચ બનવા માટે કહ્યું હતું. સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબે – ફ.સા.૨, જે સામાન્ય રીતે ગાંધીનગર ખાતે રહે છે, તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ ગાંધીનગરથી આશ્રમ રોડ માર્ગે મુસાફરી કરીને મહાત્મા ગાંધીની પ્રતિમા પાસે પહોંચ્યા હતા અને જે પંચ ડ્રાઈવ-ઈન ખાતે નિયમિત રીતે ચાલવા જતા હોય છે, તેને ફ.સા.-૩ શ્રી તોમરે વિનંતી કરી હોવાનું કહેવામાં આવ્યું છે. એવો સૂચન કરવામાં આવ્યો છે કે પંચ શ્રી તોમર સાથે એન.સી.બી. કચેરીથી ગાંધી બ્રિજ સુધી આવ્યા હતા. ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ ના રોજ સવારે ૬ વાગ્યે પંચનામું શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ તેનું લખાણ ક્યારે લખાયું તે અંગે સાક્ષીને યાદ નથી કે ક્યારે એવું જણાવાયું હતું. તેને સ્પષ્ટ રીતે યાદ નથી કે પ્રાથમિક પંચનામું ઇન્કમ ટેક્સ કચેરીએ તૈયાર થયું હતું કે નહીં. આંક-૧૮ માંથી જે બહાર આવે છે તે એ છે

કે કોઈ પ્રાથમિક પંચનામું નથી અને ત્યારબાદ પંચનામાનો બીજો ભાગ પણ નથી. સમગ્ર પંચનામું સતત ચાલતું પંચનામું છે અને તેમાં આવા કોઈ વિભાગો જોવા મળતા નથી. ફ.સા.-૩ શ્રી તોમરે દેખરેખમાં ઊભેલા તમામ અધિકારીઓની સ્થિતિ જણાવી હતી, પરંતુ તેઓ આ બાબતમાં નિશ્ચિત નથી કે શાહપુર ચકલા તરફથી ઉપેન્દ્ર પટેલ અને એક સિપાહી તેઓથી અંદાજે ૫૦ થી ૧૦૦ મીટર દૂર ઊભા હતા. તેઓ ઓટો રિક્ષા જોઈ શકતા નહોતા, પરંતુ ઉપેન્દ્ર સિંહ દ્વારા ઓટો રિક્ષાને રોકવાનો પ્રયત્ન જોઈ શકતા હતા, જે અટકી નહોતું, અને જ્યારે તે તેમની નજીક આવ્યું ત્યારે તે તેનું નોંધણી નંબર પરથી ઓળખી શક્યા હતા. જીપ જ્યાં તે ઊભા હતા ત્યાંથી અંદાજે ૫૦ થી ૧૦૦ ફૂટના અંતરે હતી. ફ.સા.-૩ તોમરે તેમને પીછો કરવા માટે સંકેત પણ કર્યો હતો અને તેથી ઓટો રિક્ષાનો પીછો કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપેન્દ્ર પટેલ – ફ.સા.૪ ઓટો રિક્ષા પાસે સૌથી નજીક હતા. ત્યારબાદ તેઓ અને અન્ય ગુપ્તચર અધિકારી શ્રી રઘુવંશીએ તેમનો પીછો કર્યો હતો. શાહપુર ચાર રસ્તા પાસેથી ઓટો રિક્ષા જમણી બાજુ કાલુપુર તરફ વળી હતી અને તેણે પ્રથમ ડાબો વાળો લીધો હતો. જ્યારે તેણે પ્રથમ વાળો લીધો ત્યારે તે અંદાજે ૫૦ મીટરના અંતરે હતું. ત્યારબાદ, જ્યારે ઓટો રિક્ષાએ ત્રીજી વખત વાળો લીધો ત્યારે તે અંદાજે ૧૦ થી ૨૦ મીટરના અંતરે હતું અને તે સમયે જે બસ આવી હતી તે ગાંધી બ્રિજથી રેલવે સ્ટેશન તરફ જતી હતી. આ સાક્ષી અને તે ઓટો રિક્ષા વચ્ચેનું અંતર અંદાજે ૧૦ થી ૨૦ ફૂટ હતું અને જો બસની પીછો કરવાની ગતિ ન હોત તો તેઓ તેને પકડી શક્યા હોત. બચાવ પક્ષ દ્વારા સુશ્રી ચૌબેને જમી અધિકારી બનાવવાની બાબતે

પણ આક્ષેપ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે અને આ સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું હતું કે હાજર રહેલા બધા અધિકારીઓ શોધ અને જમી કરવા માટે સક્ષમ હતા. તેમ છતાં, જાણકારી સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબેની હોવાને કારણે તેમને જ જમી અધિકારી બનાવવામાં આવ્યા હતા અને આ બાબતનો નિર્ણય આ ઘટના પહેલાના દિવસે જ કરવામાં આવ્યો હતો. પંચનામાના લેખન અંગે ઘણો આક્ષેપ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે અને ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે પંચનામું – આંક ૧૮ નો સ્વર એવો છે જાણે જેવું જેવું બનતું ગયું તેમ તેમ તે લખાતું ગયું હોય, પરંતુ ફ.સા.-૩ તોમરે ખૂબ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે આવી પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવતી નથી અને પંચનામું પૂર્ણ થયા પછી જ તે લખવામાં આવે છે. ફ.સા.-૩ તોમરે સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ આ તારીખ પહેલાં પણ દેખરેખ માટે આરોપી નં.૪ ના નિવાસસ્થાને ગયા હતા કારણ કે તે ચરસના વ્યવહારમાં સંડોવાયેલ હોવાનો શંકાસ્પદ હતો. દરોડાના દિવસે તેઓ સવારે અંદાજે ૮ વાગ્યે તેના ઘરમાં પ્રવેશ્યા હતા અને દરોડો પાડવામાં, જેમાં શોધ, જમી, મુદ્દામાલ પદાર્થનું વજન કરવું તથા નમૂના લેવા અને સીલ કરવાની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવી સમાવેશ પામે છે, તેમને અંદાજે ૧ ૧/૨ કલાક લાગ્યો હતો. બધા પેકેટો સીલ કર્યા પછી પંચો અને અન્યની સહી લેવામાં આવી હતી. આરોપી નં.૧ અને ૨ ને સમન્સ આપી તેઓ અંદાજે સવારે ૧૦.૦૦ થી ૧૦.૩૦ વાગ્યે કચેરીએ પહોંચ્યા હતા. પ્રથમ આરોપી નં.૧ નું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું અને તે હસ્તલિખિત નિવેદન હતું. આરોપી નં.૧ લખાણમાં બહુ પરિચિત નહોતી અને તેથી અન્ય વ્યક્તિઓએ તેનું નિવેદન સિપાહી રાકેશ દંતાણિયાના હસ્તાક્ષરમાં લખી આપ્યું હતું. આરોપી નં.૧ ના નિવેદનમાં ક્યાંય પણ એવો

ઉલ્લેખ નથી કે તે મારા સમક્ષ નોંધવામાં આવ્યું હતું. અધિકારીઓએ એવું માન્યું કે જે નિવેદન ૧૧.૩૦ વાગ્યે નોંધવાનું શરૂ થયું હતું તે પંચોની હાજરીમાં હોવું જોઈએ, અને તેમની પાસે પંચોના ટેલિફોન નંબર હોવાથી તેમને બોલાવવામાં આવ્યા હતા. પંચ નં.૧ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, કસ્ટમ ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. નજમુનિશાનું નિવેદન નોંધાઈ ગયા પછી બંને પંચો ચાલ્યા ગયા હતા. તેણે આ સૂચન નકાર્યું કે પંચોની સહી તે પંચ પાસેથી નિવેદન નોંધ્યા પછી ૩-૪ દિવસ બાદ લેવામાં આવી હતી. તેને ટેલિગ્રામની નકલ (આંક-૯૮) બતાવવામાં આવી હતી અને તેણે સ્વીકાર્યું હતું કે તેની સામે અને શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલ સામે આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા. તેના દ્વારા તેનો કોઈ જવાબ આપવામાં આવ્યો નહોતો અને તેના મુજબ એવી નીતિ છે કે આવા ટેલિગ્રામનો જવાબ આપી વિવાદમાં પ્રવેશ કરવો નહીં. આ સાક્ષીએ નકાર્યું હતું કે માનવ અધિકાર આયોગ દ્વારા કોઈ તપાસ કરવામાં આવી હતી. તેને દિલ્હી કચેરીમાંથી આવી કોઈ પૂછપરછ પ્રાપ્ત થઈ હોવાનું પણ યાદ નહોતું, પરંતુ તેને યાદ હતું કે માનવ અધિકાર આયોગને જાણ કરવામાં આવી હતી કે આરોપી નં.૧ અને ૨ વિરુદ્ધ ગુનો નોંધાયો છે અને કાર્યવાહી ચાલુ છે. નીચલી અદાલત સમક્ષ રહેલા દસ્તાવેજ પુરાવાથી જાણવા મળે છે કે આરોપી નં.૧ અને ૨ ના સગાસંબંધીઓ દ્વારા માનવ અધિકાર આયોગ સમક્ષ વિવિધ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. વિસ્તારના લોકોએ પણ તે અરજી પર સહી કરી હતી અને આરોપી નં.૪ ના મોટા ભાઈ મોહદ. એચ. ચાંદમિયાં પણ એક પ્રોફેસર સાથે, જેમની બચાવ પક્ષના સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી, વ્યક્તિગત રીતે દિલ્હી ગયા હતા અને

માનવ અધિકાર આયોગનો તા. ૦૧.૦૬.૨૦૦૧ નો અહેવાલ રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યો છે, જેમાં જણાવાયું છે કે અરજદાર મોહદ. એચ. ચાંદમિયાના ભાઈની પત્ની અને પુત્રનું ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર શ્રી તોમર અને ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસર શ્રી વી.એચ. પટેલ દ્વારા અપહરણ કરીને ગેરકાયદેસર કસ્ટડીમાં રાખવામાં આવ્યા હોવાનો કથિત આક્ષેપ, તેમજ તેમની વ્યક્તિગત માલિકીમાંથી કોઈ દોષારોપક વસ્તુ મળી ન આવી હોવા છતાં, તે અંગે આયોગે તપાસ કરી હતી; અને આયોગ દ્વારા જારી કરાયેલા નોટિસના પ્રતિસાદમાં ભારત સરકારના રેવન્યુ વિભાગના ડિફેન્સ સેક્રેટરીએ અહેવાલ આપ્યો હતો કે અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયાં શેખ ઉર્ફે લાડુ બાપુ – આરોપી નં.૪ છેલ્લા ૧૦ થી ૧૫ વર્ષથી ચરસના વેચાણના વ્યવસાયમાં સંકળાયેલો એક જમાનેલો ડ્રગ ટ્રાફિકર હતો અને પોતાના પુત્ર એટલે કે આરોપી નં.૨ તથા પત્ની નજમુનિશા – આરોપી નં.૧ ની મદદ અને સહાયથી આ કારોબાર ચલાવતો હતો; શોધ અભિયાન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું અને ડ્રગ કબજે કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ આરોપી નં.૪ – અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયાં શેખ ઉર્ફે લાડુ બાપુ, જે નશીલા પદાર્થ લઈ જતી ઓટો રિક્ષા છોડીને ભાગી ગયો હતો, તેને પકડી શકાયો નહોતો; અને બંને, પત્ની અને પુત્રને, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ એન.સી.બી. કચેરીએ બોલાવવામાં આવ્યા હતા તથા બંનેએ પોતાની સીધી સંડોવણી સ્વીકારી હતી અને તેમની જામીન અરજી સક્ષમ અદાલતે નામંજૂર કરી હતી; તેથી, ફરીયાદીના ભાઈની પત્ની અને પુત્ર કથિત રીતે નશીલા પદાર્થોના વેચાણના ધંધામાં સંકળાયેલા હતા અને કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસરીને તેમની ધરપકડ

કરવામાં આવી હતી, તેથી કાયદાને પોતાની પ્રક્રિયા અનુસાર આગળ વધવા દેવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને તે મુજબ કેસ બંધ કરવામાં આવ્યો હતો. આ સાક્ષીની પંચ તરફથી પ્રાપ્ત જવાબો અંગે પણ પ્રતિપરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું કે ઓટો રિક્ષા કાલુપુર રોડ તરફથી આવી રહી હતી, જેને આ સાક્ષીએ નકાર્યું હતું અને તેણે ખાસ કરીને એ પણ નકાર્યું હતું કે તે ગાંધી બ્રિજ તરફ ગઈ હતી. નજમુનિશાની વ્યક્તિગત શોધ તેના ઘરની શોધ પહેલાં કરવામાં આવી હતી. તેને યાદ નથી કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૦ હેઠળ શોધ માટેની ઓફર તેને તેના ઘરની અંદર આપવામાં આવી હતી કે બહાર. તેણે આગ્રહ કર્યો હતો કે આ કાર્ય કોઈ સ્ત્રી દ્વારા કરવામાં આવે અને ગેઝેટેડ અધિકારી કે કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટનું પદનામ તેના માટે કોઈ ફરક પાડતું નહોતું. નમૂના લેવા, સીલ કરવા અને જમી કરતી વખતે તેની હાજરીને પણ પડકારવામાં આવી છે. તેમણે આ સૂચનનો ઇનકાર કર્યો કે સીલ તેમની કબજામાં હોવાથી, કોસ સ્થિતિમાં લગાવવામાં આવેલા ચોંટિયા ટેપોને દૂર કરવું અથવા તેમાં ફેરફાર કરવો અને ફરીથી ચોંટિયો ટેપ લગાવીને તેને સીલ કરવું તેમના માટે સહેલું હતું. જણાવેલ તારીખે આશરે સવારે ૧૧.૦૦ વાગ્યે શ્રીમતી ચૌબેએ મુદામાલની કસ્ટડી તેમને સોંપી હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે ગોડાઉન રજિસ્ટર જાળવવામાં આવે છે અને મુદામાલની હિલચાલની નોંધ પણ તે જણાવેલ રજિસ્ટરમાં રાખવામાં આવે છે. જ્યારે પણ તે કોઈને સોંપવામાં આવે ત્યારે તેઓ તેની નોંધ કરતા, પરંતુ કોઈ સહી લેવામાં આવતી નથી. તેમણે ગોડાઉન રજિસ્ટરમાં એફ.એસ.એલ. અને સી.આર.સી.એલ., નવી દિલ્લી તરફથી નમૂના પેકેટો પરત આવ્યા હોવાની નોંધ

પણ કરી છે. આંક-૯૪ એ શ્રીમતી ચૌબેને આપવામાં આવેલી રસીદ છે, જેમાં મુદામાલ આ સાક્ષીને સોંપવામાં આવ્યો હોવાનો ઉલ્લેખ છે. તેમણે આ આક્ષેપનો ઇનકાર કર્યો કે રજિસ્ટરના સ્થાને આ ગોડાઉન રસીદ બનાવવામાં આવી છે. તેમાં ઉલ્લેખ છે કે બે પેકેટ એ અને બી સાથે છ નમૂનાઓ, એ-૧, બી-૧, એ-૨, બી-૨ અને સી૧ તથા સી૨, કેસ નં. ૦૬ ના ૧૯૯૯ માં જપ્તી કરનાર અધિકારી સુશ્રી ચૌબે પાસેથી ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ ૧૦.૩૦ કલાકે, નોંધ નં. ૧૪ મુજબ, પ્રાપ્ત થયા હતા અને તમામ પેકેટો સીલ નં. ૪ એનસીબી એક્ઝેડ્યુ દ્વારા સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. આ પર આ સાક્ષીએ ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ સહી કરી છે. તપાસ અધિકારીએ આ સાક્ષીને કરેલ ધારા ૫૭ હેઠળની તારીખ ૧૨.૧૨.૧૯૯૯ની અહેવાલ — આંક ૮૭ — અને તેમના વરિષ્ઠ અધિકારીને કરેલ ધારા ૫૭ હેઠળની તારીખ ૧૩.૧૨.૧૯૯૯ની તેમની અહેવાલ — આંક-૯૫ — પહેલાં, આ જપ્ત કરાયેલ મુદામાલ તેમની કસ્ટડીમાં હતો; હા, આ અહેવાલોમાં સુશ્રી ચૌબેએ મુદામાલની કસ્ટડી સોંપી હતી અને તેમણે તે પ્રાપ્ત કર્યો હતો એવો કોઈ વિશિષ્ટ ઉલ્લેખ નથી. આ સાક્ષીએ એનડિપીએસ અધિનિયમની ધારા ૫૭ હેઠળ તેમના વરિષ્ઠને અહેવાલ આપ્યો તે પહેલાં જ અમદાવાદ એફ.એસ.એલ.ને એક નમૂનો મોકલવામાં આવ્યો હતો અને નમૂનો દિલ્હી, સી.આર.સી.એલ.ને પણ મોકલવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ આ હકીકતોનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી. આ સાક્ષીને તેમના મૂળ વિભાગ અંગે પણ પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી અને તેમણે સ્વીકાર્યું કે એનસીબી અધિકારી તરીકે તેઓ ૧૯૮૬ની સૂચના અને અન્ય સૂચનાઓ હેઠળ સત્તાપ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને અન્ય

અધિકારીઓને પણ શોધ, જમી અને ધરપકડ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી. સુશ્રી ચૌબેનો મૂળ વિભાગ સીઆરપીએફ હતો અને તેઓ એનસીબીમાં પ્રતિનિયુક્તિ પર હતા અને સુશ્રી ચૌબે ૧૯૮૬ની સૂચના હેઠળ શોધ, જમી અને ધરપકડ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતા હતા.

૧૨. ફરિયાદ પક્ષ સાક્ષી-૪ ઉપેન્દ્રકુમાર હરિલાલ પટેલ, જેઓનું પરીક્ષણ આંક - ૧૦૨ પર કરવામાં આવ્યું હતું, તેઓ દરોડા પાડનાર ટુકડીના સભ્યો પૈકીના એક હતા અને અનુસંધાને આ ગુનાના તપાસ અધિકારી પણ હતા. તેઓ પણ સપ્ટેમ્બર ૧૯૯૭ થી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૦ દરમિયાન એન.સી.બી.માં ઈન્ટેલિજન્સ ઓફિસર હતા. શ્રી તોમરે આપેલા નિર્દેશ અનુસાર તેઓ ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ સાંજે ૬ વાગ્યે હાજર રહ્યા હતા. એન.સી.બી.ના અન્ય અધિકારીઓ પણ હાજર હતા. પંચોની હાજરીમાં શ્રી ચૌબેએ માહિતી સમજાવી હતી. શ્રી તોમરે નક્કી કર્યું તે મુજબ તેઓ એક જીપ, બે મોટરસાયકલ સાથે શાહપુર ગેટ ગયા હતા અને શ્રીમતી ચૌબે પોતાની અલગ મોટરસાયકલ પર હતા. આ સાક્ષી અલગ મોટરસાયકલ પર હતો. શાહપુર ચકલાના અંતે રસ્તો બે ભાગે વહેંચાય છે અને તેઓએ ત્યાં નજર રાખી હતી, કારણ કે માહિતી એવી હતી કે અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા શેખ રજિસ્ટ્રેશન નં. જીજે-૯-ટી-૨૩૫૫ ધરાવતી ઓટો રિક્ષામાં ચરસ લઈને આવવાનો હતો. તેઓ શાહપુર ચકલાના બિંદુની સૌથી નજીક હતા. સવારે ૭.૩૦ વાગ્યે જ્યારે તેમણે ઉક્ત ઓટો રિક્ષા શાહપુર ચકલાની દિશાથી આવતી જોયી, ત્યારે તેમણે તેને અટકાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો,

પરંતુ તે અટકી નહોતી. તેમણે દરોડા પાડનાર ટુકડીના બાકી સભ્યોને સંકેત આપ્યો અને ઓટો રિક્ષાનો પીછો કર્યો. તે કાલુપુર રોડ તરફ વળી અને તેમણે તેનો પીછો ચાલુ રાખ્યો. તે પેટ્રોલ પંપની બાય-લેનમાં વળી અને ફરી ચાર રસ્તા પર આવી શાહપુર ચોકી તરફ ગઈ. તેમણે જોયું કે એક માણસ મુસાફર તરીકે બેઠેલો હતો અને ઓટો રિક્ષાનો ચાલક તેને પૂરઝડપે હંકારતો હતો. ગાંધી બ્રિજ તરફથી એ.એમ.ટી.એસ.ની બસ પણ ખૂબ ઝડપે આવી રહી હતી અને નસીબજોગે ઓટો રિક્ષા અને એ.એમ.ટી.એસ. બસ વચ્ચેનો અકસ્માત ટળી ગયો, જ્યારે તેમણે બ્રેક મારી પોતાની મોટરસાયકલ ઉભી રાખી હતી, જેના કારણે તેમની અને ઓટો રિક્ષા વચ્ચે થોડું અંતર આવી ગયું હતું. તેમણે આગળ પણ તેનો પીછો કર્યો અને જ્યારે તે શાહપુર ચકલાની અંદર જમણી બાજુ ગઈ ત્યારે રિક્ષાચાલકે અચાનક બ્રેક મારી ડાબી બાજુની ગલીમાં વાળ્યું. તેઓ ખૂબ ઝડપમાં હોવાથી નીચે પડી ગયા, જેના કારણે તેમના ડાબા પગમાં ઈજા થઈ. તેમની પાછળ બીજી મોટરસાયકલ પર આવી રહેલા શ્રી રઘુવંશી અને શ્રી તોમરે તેમને ઊભા થવામાં મદદ કરી. શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબેને શ્રી તોમરે પેજર દ્વારા બોલાવ્યા. ચાલક અને મુસાફર બન્ને ઓટો રિક્ષા છોડી નાસી છૂટ્યા હતા અને પાછળની બેઠકની નીચેમાંથી એક ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સ તથા એક ગણી બેગ મળી આવી હતી. તેની તપાસ કરતાં તેમાંથી ચરસ મળી આવ્યું હતું. તેમના પગમાં ભારે દુખાવો હોવાથી તેઓ બાજુએ બેસી રહ્યા હતા અને બાકીનાં સૌ આરોપી નં. જ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા શેખના ઘરે ગયા હતા, કારણ કે તેનું ઘર નજીકમાં હતું. લાડુ બાપુની પત્ની નજમુનિશા ત્યાં હાજર હતી, જ્યારે ઘરની તલાશી

લેવામાં આવી ત્યારે તેમની ટુકડીએ ચરસ જમ કર્યું હતું અને નમૂના લેવાની
 તેમજ જમીની કાર્યવાહી પણ ત્યાં જ પૂર્ણ કરી હતી. તે મુજબ પંચનામું પણ
 તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. તે દરમિયાન આરોપી નં. ૨ અબ્દુલ રઝાક પોતાના
 માતા-પિતાના ઘરે આવ્યો હતો. આ સાક્ષી દુખાવાને કારણે અલગ બેસેલો જ
 રહ્યો હતો. સમગ્ર કાર્યવાહી સવારે ૯.૪૫ વાગ્યા સુધીમાં પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી અને
 તપાસ માટે તેમને ફાઈલ સોંપવામાં આવી હતી અને ડિસેમ્બર ૧૯૯૯થી તેઓ
 તેનો પ્રભાર સંભાળી રહ્યા હતા. તેમણે નજમુનિશા અને અબ્દુલ રઝાકના
 નિવેદનો પણ નોંધ્યા હતા. તેઓ આરોપી નં. ૪ તથા ચાલકની શોધમાં લાગેલા
 રહ્યા હતા. ૧૪.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ આરોપી નં. ૪નો નિયમિત ગ્રાહક એટલે કે
 આરોપી નં. ૫ તેના ઘરે હાજર હોવાનું જાણવા મળ્યું અને તેની જાણ
 એન.સી.બી.ને થતા, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ તેમને
 સમન્સ આપવામાં આવ્યું હતું, જેમાં જારી કરનાર સત્તાધિકારી તરીકે તેમણે સહી
 કરી હતી. આરોપી નં. ૫ દ્વારા એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ
 આપેલું નિવેદન આ સાક્ષીની હાજરીમાં લેવાયું હતું અને તેમણે ઉક્ત દસ્તાવેજ
 પર “મારી સમક્ષ” એવો ઉદ્દેખ પણ કર્યો હતો અને આરોપી નં. ૪નો નિયમિત
 ગ્રાહક હોવા તથા ઘણા વર્ષોથી પોતે નશીલા પદાર્થનો વ્યસની હોવાની કબૂલાત
 કરવાથી તેને ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તેની પત્ની રઝિયાબાનુને તેની
 ધરપકડ બાબતે આંક-૧૦૬ દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી. આ વ્યક્તિની
 ધરપકડ અંગે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળનો અહેવાલ
 તેમના ઉચ્ચ અધિકારીને મોકલવામાં આવ્યો હતો. ૨૫.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ

તેમને આરોપી નં. ૪ વિશે માહિતી મળી હતી અને તેથી તેમણે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ તેને સમન્સ પાઠવ્યું હતું, જે આંક-૧૦૮ પર રજૂ થયેલું છે, અને તે એન.સી.બી. કચેરીમાં તેમની સાથે આવવા સંમત થતાં, તેને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ની જોગવાઈઓ સમજાવવામાં આવી હતી તથા વધુમાં એવું પણ સમજાવવામાં આવ્યું હતું કે તે કોઈપણ અદાલતી કાર્યવાહીમાં તેના વિરુદ્ધ અથવા અન્ય વ્યક્તિઓના વિરુદ્ધ ઉપયોગમાં લઈ શકાય. તેને ખાસ કરીને પૂછવામાં આવ્યું હતું કે આ કોણે લખ્યું અને તેણે જવાબ આપ્યો હતો કે કલાર્ક શ્રી મકવાણા હિન્દી ભાષામાં નોંધ કરી રહ્યા હતા અને દરેક પાનાં પર તેણે ડાબા હાથનો અંગૂઠાનો છાપ મૂક્યો હતો. આ કાર્યવાહી રપમી અને રકમી, બન્ને દિવસ ચાલુ રહી હતી. રપમીના રોજ નિવેદન નોંધાતું હતું ત્યારે રાત્રિ બહુ મોડું થઈ ગયું હતું અને આરોપી નં. ૪એ આરામ કરવાની વિનંતી કરતાં તેનું આગળનું નિવેદન બીજા દિવસે નોંધવામાં આવ્યું હતું. શ્રી તોમરે પણ આ નિવેદનમાં ઉચ્ચ અધિકારી તરીકે સહી કરી હતી, જે આંક - ૧૮૦ પર રજૂ થયેલું છે, અને ત્યારબાદ તેની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. આરોપી નં. ૪એ જે ધરપકડ મેમો પર સહી કરી હતી તે તેને આપવામાં આવ્યો હતો, તે આંક - ૧૧૦ પર રજૂ થયેલો છે, અને તેના ભાઈને એન.સી.બી. કચેરી દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી, જે આંક - ૧૧૧ પર રજૂ થયેલી છે, અને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ આપેલો અહેવાલ તેમના ઉચ્ચ અધિકારી શ્રી તોમરને આપવામાં આવ્યો હતો.

૧૨.૧. આ સાક્ષીએ ૧૧.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ હાથ ધરાયેલી દરોડાની કાર્યવાહી તેમજ ૧૯.૧૨.૧૯૯૯ના રોજ થયેલી કાર્યવાહી બન્નેની તપાસ કરી હતી, પરંતુ જમી પંચનામાના કોઈપણ પંચોને શોધવામાં તેણે મદદ કરી નહોતી. તેણે ૧૦.૧૨.૧૯૯૯ની ગુપ્ત માહિતી અંગે જાણ કરી હતી અને તેને બીજા દિવસે સવારે ૬ વાગ્યે ઇન્કમટેક્સ સર્કલ ખાતે હાજર રહેવા કહેવામાં આવ્યું હતું. પંચોને કોણ લઈને આવ્યું હતું તે બાબતે આ સાક્ષી અજાણ હતો. તેઓ સૌ શાહપુર ચકલા નજીક દેખરેખ માટે નીકળ્યા તે પહેલાં ઇન્કમટેક્સ સર્કલ ખાતે કોઈ પ્રાથમિક પંચનામું બનાવવામાં આવ્યું હતું કે નહીં તે બાબત પણ તેને યાદ નહોતી. આ દરોડા પહેલાં તેને એ જાણ હતી કે લાડુ બાપુ તરીકે ઓળખાતા આરોપી નં. ૪ ક્યાં રહેતા હતા. આરોપી નં. ૪ના રહેણાંક મકાનની તલાશી લેવા માટે સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબેએ સર્ચ વોરંટ મેળવ્યો હતો કે નહીં તે બાબત પણ તેને જાણ નહોતી. આ આરોપીના નિવાસસ્થાન ઉપર દેખરેખ રાખવા માટે કોઈ ખાસ વ્યક્તિને કહેવામાં આવી ન હતી. કારણ કે આ સાક્ષીએ સૌપ્રથમ ઓટો રિક્ષાને જોયું હતું, જેનો પીછો કરવામાં આવ્યો હતો, તેથી તે પાસાં પર તેની વિગતવાર જરૂર કરવામાં આવી હતી. તેમ છતાં તેણે એ જ સ્થિતિ જાળવી રાખી કે ટીમના સભ્યો ક્યાં ઊભા હતા તે તેને યાદ નહોતું અને ઓટો રિક્ષાને અટકાવતી વખતે શ્રી તોમર તથા શ્રી રઘુવંશીએ રસ્તા ઉપર ઊભા રહી તેને રોકી હતી કે નહીં તે બાબત પણ તેને યાદ નહોતી, પરંતુ તેણે સતત એ જણાવ્યું કે તે વધુ ઝડપે જતી ઓટો રિક્ષાનો પીછો કરતો રહ્યો હતો. તેણે એમ પણ કહ્યું કે જ્યારે ઓટો રિક્ષાનો પીછો કરવામાં આવી રહ્યો હતો ત્યારે મુસાફર તરીકે બેઠેલા વ્યક્તિએ

ચાલકને જલદી ચલાવવા કહ્યું હતું નહીં તો તેઓ પકડાઈ જશે (ભાગ ભાગ જલદી વો લોગ આ ગયે હૈ પકડ લેંગે). તે ઓટો રિક્ષાનો પીછો કરવા ગયો ત્યારે તેની પાછળ કોણ આવ્યું હતું તે બાબતે આ સાક્ષી અજાણ હતો, પરંતુ પીછો કરતી વખતે તેણે સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબેને જોયા નહોતા. શ્રી તોમરે નીચે પડી ગયા બાદ સુશ્રી કૃષ્ણા ચૌબેને બોલાવવામાં આવી હતી અને આરોપીના ઘરની નજીક જ્યાં તેઓ પડ્યા હતા તે સ્થળ તે જગ્યાથી અંદાજે એક મિનિટના અંતરે હતું. તેણે અચાનક બ્રેક મારતાં મોટરસાયકલ તેના પગ ઉપર પણ પડી ગઈ હતી અને તેથી શ્રી રઘુવંશી અને શ્રી તોમરની મદદથી ઊભા થવામાં તેને અંદાજે ૧૫ સેકન્ડ લાગ્યા હતા. તે દરમિયાન ઓટો રિક્ષાનો ચાલક અને મુસાફર ઓટો રિક્ષા છોડીને જમણી બાજુની ગલીમાં ભાગી ગયા હતા. આરોપી નં. ૪ના નિવાસસ્થાનની દેખરેખ માટે શ્રી તોમરે કોઈને મુક્યા હતા કે નહીં તે બાબત પણ તે અજાણ હતો. ઓટો રિક્ષામાંથી જે મુદ્દામાલ મળ્યો હતો તે પૈકીનો મુદ્દામાલ એક પંચને સોંપવામાં આવ્યો હતો. પંચનામું લખવાની સામાન્ય રીત વિશે તેને પૂછવામાં આવ્યું અને તેણે આ પ્રક્રિયાની પુષ્ટિ કરી કે જેવી રીતે ઘટનાઓ બને તેમ તે લખાતી જાય છે, પરંતુ હાલની ઘટનામાં પંચનામું કરતી વખતે આ જ પદ્ધતિ અનુસરાઈ હતી કે નહીં તે બાબત અંગે તે નિશ્ચિત નહોતો. આરોપી નં. ૪ના ઘરના અંદર જમી કાર્યવાહી ચાલતી હતી ત્યારે તે અંદાજે બે કલાક સુધી ઘરની બહાર ઊભો રહ્યો હતો. આરોપી નં. ૧ અને ૨ બન્ને પણ ટીમના અન્ય સભ્યો સાથે નીચે ઉતર્યા હતા જ્યારે તેઓ એન.સી.બી. કચેરી માટે નીકળ્યા હતા. તેમને ત્યાંથી સીધા એન.સી.બી. કચેરીએ લઈ જવામાં આવ્યા હતા કે નહીં તે બાબત

પણ તેને ખબર નહોતી. રૂ.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ ગુનાશાખાએ તેમને જાણ કરી હતી કે લાડુ બાપુ એટલે કે આરોપી નં. જને ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૧(૧)(ડી) હેઠળ પકડવામાં આવ્યો હતો, તે બાબત અંગે પણ તે અજાણ હતો. તેણે એ સૂચન નકારી કાઢ્યું કે તેમણે ગુનાશાખાને તેને જામીન ઉપર મુક્ત કરવાનો કહ્યું હતું અને ત્યારબાદ તેને સમન્સ આપવા નક્કી કર્યું હતું. તેણે રૂ.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ આંક-૧૦૮ પર રજૂ થયેલ સમન્સ તૈયાર કર્યું હતું અને તેમાં માત્ર સમય દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે શ્રી તોમરે તેને કહ્યું હતું કે આરોપી તેના નિવાસસ્થાનની નજીક હાજર મળશે. શ્રી તોમરને આ માહિતી કેવી રીતે પ્રાપ્ત થઈ હતી તે બાબતથી તે અજાણ હતો. આ આરોપી નં. જએ કલમ ૬૭ હેઠળ આપેલું આંક-૧૦૮ પરનું નિવેદન સાંજે અંદાજે ૭.૦૦ થી ૮.૦૦ વાગ્યાની વચ્ચે શરૂ થયું હતું અને તે એન.સી.બી. કચેરીના નિયમિત કાર્યકાળ પછી નોંધવામાં આવ્યું હતું. જોકે, આ સાક્ષીએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું કે તેમની કામગીરી માટે કોઈ નિશ્ચિત સમયસીમા નથી. બપોરે ૨.૪૦ વાગ્યાથી સાંજે ૭.૦૦ વાગ્યા વચ્ચે નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું નહોતું, કારણ કે તે દરમિયાન તેણે સામાન્ય પૂછપરછ કરી હતી. વિશાળ પ્રમાણના મુદ્દામાલની પુનઃપ્રાપ્તિ અને જમીન બાદ તે ક્યાં ફરાર રહ્યો હતો તે બાબતે પણ તેને પૂછવામાં આવ્યું હતું. તે દિવસે તેનું નિવેદન પાનું નં. ૬ સુધી રાત્રે ૮.૩૫ વાગ્યા સુધી નોંધાયું હતું. વ્યક્તિ નિરક્ષર હોય ત્યારે સામાન્ય રીતે પંચ જેવા સ્વતંત્ર વ્યક્તિઓને હાજર રાખવાની જરૂર રહે છે તે સૂચન સાથે તેણે સહમતિ દર્શાવી નહોતી. બીજા દિવસ માટે તેને સમન્સ આપવામાં આવ્યા નહોતા અને તે એન.સી.બી. કચેરીમાં જ

રહ્યો હતો. તેનું કહેવું એવું હતું કે તેમને ભય હતો કે તે તેમની કસ્ટડીમાંથી ભાગી જશે અને તેથી તેને હલનચલન કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી નહોતી. તેણે એ વાત સાથે પણ સંમતિ દર્શાવી કે આરોપી નં. જને ૩૨ કલાકના સમયગાળા સુધી કચેરીમાં રાખવામાં આવ્યો હતો. પ્રક્રિયા બપોરે ૨.૩૦ વાગ્યે શરૂ થઈ હતી અને ૧૦.૧૫ કલાકે પૂર્ણ થઈ હતી. નિવેદન પૂરું થયા બાદ એ જ દિવસે રાત્રે ૧૦.૩૦ વાગ્યે તેની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. વેપારીઓ અને કેટલાક અન્ય વ્યક્તિઓને ફસાવવા માટે જાણપૂર્વક નિવેદન લાંબું ખેંચવામાં આવ્યું હતું તે સૂચન નકારવામાં આવે છે. આરોપીના અંગૂઠાના નિશાન જ્યાં જ્યાં હતા ત્યાં દરેક પાનાં ઉપર તેણે પોતાની સહી કરી હતી. ૨૫.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ બપોરે ૨.૩૦ વાગ્યા સુધી આરોપીની ધરપકડ કરવા માટે કોઈ પુરાવો નહોતો, તે બાબતે પણ તેણે સંમતિ દર્શાવી હતી. તેમણે તેની ધરપકડ પહેલાં તે નિવેદન મેળવવું હતું અને તેથી ૨૫.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ જાણપૂર્વક તેની ધરપકડ કરવામાં આવી નહોતી, તે સૂચન પણ તેણે નકાર્યું, પરંતુ તેણે ઉત્તર આપ્યો કે તેઓ દરેકની સંડોવણી અને તેની ઊંડાઈ જાણવું ઈચ્છતા હતા અને તેથી એમ કરવામાં આવ્યું નહોતું. તેણે એમ પણ જણાવ્યું કે જો તેણે નિવેદન ન આપ્યું હોત તો પણ હાલના કેસમાં તે ફરાર આરોપી હોવાને કારણે અને અન્ય સમર્થક પુરાવાઓ ઉપલબ્ધ હોવાને કારણે તેની ધરપકડ થઈ શકતી હતી. તેને ભોજન આપવામાં આવ્યું હતું અને ૨૬મીની રાત્રે ઊંઘવાની સુવિધા પણ આપવામાં આવી હતી. કોઈ પણ સમયે તેને માર મારવામાં આવ્યો હતો અને સગાસંબંધીઓને મળવાની પરવાનગી નકારી દેવામાં આવી હતી, તે તેણે નકાર્યું. ૨૭.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ

જ.જપ કલાકે તેને મહાનગર અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તેણે એ વાત સાથે સંમતિ દર્શાવી કે આરોપીને અધ્યક્ષ અધિકારીના નિવાસસ્થાને પણ રજૂ કરી શકાય અને બીજા દિવસે સાંજે જ.જપ વાગ્યા સુધી તેને અદાલત સમક્ષ રજૂ ન કરવા માટે કોઈ વાજબી કારણ ન હતું. આ સાક્ષીએ તે સૂચન નકાર્યું કે જ્યાંથી જમી થઈ હતી તે ઓટો રિક્ષા “ગુજરાત સમાચાર”, ખાનપુર નજીક લાવારિસ હાલતમાં ઉભી હતી અને તેઓ તેને ચલાવીને એન.સી.બી. કચેરીએ લઈ ગયા હતા. તેનો ચાલક પઠાણ બાદશાહખાન નવાબખાન હતો. સવારે ૯.૩૦થી સાંજે ૬.૩૦ વાગ્યા વચ્ચે તેને રોકવા માટે રૂ. ૨૦૦/- તે ચાલકને ચૂકવવામાં આવ્યા હતા કે નહીં તે બાબતે તે નિશ્ચિત નહોતો. તેણે એ પણ નકાર્યું કે કેપિટલ હોટેલ નજીક જ્યાં નવા ફ્લેટોનું બાંધકામ થઈ રહ્યું હતું ત્યાં દરોડા પાડી રહેલી ટીમને એક લાવારિસ ઓટો રિક્ષા મળી આવી હતી અને તે બાબતે અહમદખાન મછીની પણ પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી, જે તે સ્થળે બાંધકામ ઉપર દેખરેખ રાખતો સુપરવાઈઝર હતો. તેણે એ સૂચન નકાર્યું કે ઓટો રિક્ષા લઈને તેઓ આરોપી નં. જના ઘેર ગયા હતા અને જ્યારે તે મળ્યો નહોતો ત્યારે તેની પત્ની અને પુત્ર બન્નેને લઈ જવાયા હતા અને તેમની સાથે એવો સોદો કરવામાં આવ્યો હતો કે જો તેઓ આરોપી નં. જને પકડાવવામાં મદદ કરશે તો તેમને મુક્ત કરવામાં આવશે. તેણે એ સૂચન પણ નકાર્યું કે જ્યારે આ બન્ને વ્યક્તિઓને એન.સી.બી. દ્વારા લઈ જવાઈ રહ્યા હતા ત્યારે સગાસંબંધીઓ અને પડોશીઓ ભેગા થયા હતા જેમાં શાહપુર વોર્ડના નગરપાલિકા સભ્ય રાજુ મોમિન, પ્રોફેસર અબ્દુલ રહીમ, મજૂર અદાલતના ન્યાયાધીશ શ્રી મોહસિન

શેખ, સામાજિક કાર્યકર ચાંદમિયા પણ સામેલ હતા અને તેમણે આ વ્યક્તિઓને સાથે ન લઈ જવા માટે આગ્રહ કર્યો હતો. તેણે એ સૂચન પણ નકાર્યું કે આરોપી નં. જનો પત્તો લાગ્યો નહોતો તેથી ખોટું પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું અને નિવાસસ્થાનમાંથી જમી દર્શાવવામાં આવી અને માત્ર શંકાના આધારે આરોપી નં. ૧ અને ૨ બન્નેની ધરપકડ કરવામાં આવી. આરોપી નં. ૩ અંગે, તેણે તેને પ્રથમ વાર ક્યારે જોયો હતો તે તેને યાદ નથી. તેણે એ નકાર્યું કે કોઈ પણ સમયે દરોડા પાડી રહેલી ટીમના અધિકારીઓએ શાહપુર ખાતે આરોપી નં. ૩ના નિવાસસ્થાને મુલાકાત લીધી હતી.

૧૨.૨ આરોપી નં. ૫ અંગે તેણે જણાવ્યું કે આરોપી નં. ૫ વિશેની માહિતી એક બાતમીદાર પાસેથી મળી હતી. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ તેનું નિવેદન બપોરે ૧૨.૧૫ વાગ્યે શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને તે જ દિવસે રાત્રે ૧૧.૩૦ વાગ્યે ત્યાં તેની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તેણે સ્વીકાર્યું કે આરોપી નં. ૫ પાસેથી કોઈ મુદ્દામાલ મળી આવ્યો નહોતો અને ધરપકડ સમયે તે વ્યસનની હાલતમાં પણ મળ્યો નહોતો. તેણે આ વાતનો ઇનકાર કર્યો કે ૧૪.૦૬.૨૦૦૦ના રોજ તેના નિવાસસ્થાનેથી પકડાયા પછી આરોપી નં. ૫ને માનસિક યાતના આપવામાં આવી હતી.

૧૨.૩ આ સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે તેને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ અથવા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા મુજબ ક્યારેય તાલીમ આપવામાં આવી નહોતી, કારણ કે તેનો મૂળ વિભાગ આવકવેરા વિભાગ હતો અને તે એન.સી.બી. ખાતે પ્રતિનિયુક્તિ પર હતો. તેને ખાસ કરીને પૂછવામાં આવ્યું હતું કે તેના રેકૉર્ડ મુજબ આરોપી નં. ૪ પોન્ટેડ આરોપી હતો, તો આ બધી હકીકતોની ખાતરી કર્યા પછી રફમી રાત્રે આરોપીને ધરપકડ કરવાની શું જરૂર હતી. તેના જવાબમાં તેણે જણાવ્યું હતું કે જે વ્યક્તિ ફરાર હતી તે લાડુ બાપુ હતી અને ધરપકડ કરતાં પહેલાં તપાસ કરવી તથા તે વ્યક્તિ અંગેની સાચી હકીકતો મેળવવી જરૂરી હતી જેથી તેની ઓળખ સ્થાપિત કરી શકાય અને તેનું નિવેદન લીધા પછી તે તમામ વિગતો જાહેર કરી શકે, અને એ કારણસર રફમી રાત્રે તેની ધરપકડ જરૂરી બની હતી. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ તેને સમન્સ જારી કરવામાં આવ્યા હતા ત્યારે તે આરોપી નં. ૪ને વ્યક્તિ તરીકે ઓળખતો હતો, પરંતુ બાકીની વિગતો નિશ્ચિત કરવાની હતી. બચાવ પક્ષ દ્વારા અદાલતના પ્રશ્નના અનુસંધાનમાં તેની વધુ જિરહ કરવામાં આવી હતી કે જ્યારે આરોપી નં. ૪ને સમન્સ જારી કરવામાં આવ્યા ત્યારે તેને આ હકીકત અંગે ખાતરી હતી કે આ વ્યક્તિ અબ્દુલ હમીદ હતી, જેના જવાબમાં તેણે “હા” કહ્યું હતું.

૧૩. ફ.સા.-૫ ડૉ. મોહેન્દ્રસિંગ જગીરામ દાહિયા, જેઓનું પરીક્ષણ આંક-૧૧૮ થી કરવામાં આવ્યું હતું, તેઓ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીના સહાયક

નિયામક છે. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, ૧૯૭૯માં તેઓ ગુજરાત રાજ્યની ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીમાં જોડાયા હતા અને ૧૯૮૮માં તેમની નિમણૂક ૧૯૯૯માં નાર્કોટિક્સ કંટ્રોલ બ્યુરોમાં સહાયક નિયામક તરીકે કરવામાં આવી હતી. તેઓ નાર્કોટિક્સ કંટ્રોલ બ્યુરોમાં સહાયક નિયામક તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. તેમણે પીએચ.ડી. કર્યું હતું અને તેઓ સારી રીતે પ્રશિક્ષિત છે. તેમને આંક – ૮૮ પરનો પત્ર ૧૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ મળ્યો હતો અને તેમણે એ-૧ અને બી-૧ નમૂનાઓ પ્રાપ્ત કર્યા હતા. તેમના કચેરીએ આંક-૮૯ થી રસીદો જારી કરી હતી. આ નમૂનાઓનું પરીક્ષણ અને વિશ્લેષણ તેમણે કર્યું હતું અને આંક-૯૬ દ્વારા પોતાનો અભિપ્રાય આપ્યો હતો. પાર્સલ માર્ક-૧ અને માર્ક- બી/૧ યોગ્ય રીતે સીલબંધ હાલતમાં હતા અને સીલ નાર્કોટિક કંટ્રોલ બ્યુરો એક્ઝેડ્યુ-જનું હતું. નમૂનાઓ અક્ષુન્ન હતા અને જે વર્ણન સાથે તેઓ મોકલવામાં આવ્યા હતા તે મુજબ જ હતા તેમજ પંચોના વગેરે હસ્તાક્ષર વાંચી શકાય એવા હતા અને એક હસ્તાક્ષર વાંચી શકાય એવું નહોતું. ત્યારબાદ તેમણે કોસ ટેપ ધરાવતા કવરમાં પ્રાપ્ત થયેલા નમૂનાની સ્થિતિ અંગે જુબાની આપી. જણાવેલ નમૂનામાં, નાની થેલીમાંથી કોઈક પદાર્થના ટુકડાઓ હતા અને જણાવેલ પદાર્થનું શુદ્ધ વજન ૨૪.૭૫૦ ગ્રામ હતું અને બીજા નમૂના પદાર્થનું શુદ્ધ વજન અંદાજે ૨૪.૯૯૨ ગ્રામ હતું. આ સાક્ષીએ ભૌતિક તેમજ રાસાયણિક વિશ્લેષણ કર્યું હતું તેમજ બોટાનિકલ વિશ્લેષણ પણ વૈજ્ઞાનિક અધિકારી શ્રી આર.આર. મહેતાએ કર્યું હતું. પરીક્ષણ અને વિશ્લેષણ બાદ, નમૂનો એ/૧ અને નમૂનો બી/૧, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ, ૧૯૮૫માં આપેલી વ્યાખ્યા મુજબ,

‘ચરસ’ હોવાનું જણાયું હતું. આંક – ૯૬ ઉપરના પત્ર દ્વારા તેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો. તેમણે નમૂનો એ/૧ અને નમૂનો બી/૧ તેમજ તેમની કચેરીની સીલ ઓળખી બતાવી હતી. આ સાક્ષીનો પ્રતિપરીક્ષણ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમણે જણાવ્યું હતું કે નમૂનાઓના કવરો ઉપર એન.સી.બી.ની સીલ ત્યાં હતી જ્યાં ચોંટાડેલી ટેપના બે છેડા ભેગા થતા હતા. તેમને કવર ઉપરની સ્થિતિ અને કરવામાં આવેલા હસ્તાક્ષરો અંગે પૂછવામાં આવ્યું હતું. તેમણે આ હકીકતની પુષ્ટિ કરી હતી કે સીલ દૂર કર્યા વિના કવરમાંથી પદાર્થ બહાર કાઢી શકાતો નહોતો અને તેમણે એન.સી.બી.ની સીલ દૂર કર્યા પછી નમૂનાઓ બહાર કાઢ્યા હતા. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, પદાર્થના વિશ્લેષણ પછી કવરોને એવી રીતે સીલ કરવામાં આવ્યા હતા કે અગાઉની સીલ અને હસ્તાક્ષરો જોઈ શકાય. તેમણે આ આક્ષેપ નકાર્યો હતો કે એન.સી.બી.એ ગુંદરથી કવરો સીલ કર્યા નહોતા. તેમણે એ પણ કબૂલ્યું હતું કે કવરો ઉપરની એન.સી.બી.ની સીલ નષ્ટ થઈ ગઈ છે. તેમણે એ પણ કબૂલ્યું હતું કે માર્ક એ/૧નો પદાર્થ ટુકડાઓમાં હતો અને તે ટુકડાઓમાંથી તેમણે વિશ્લેષણ માટે કેટલાક ટુકડાઓ લીધા હતા. પ્રતિપરીક્ષણમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે તે ટુકડાઓ એવી સ્થિતિમાં હતા કે તેમની ગણતરી થઈ શકે તેમ નહોતું. તેમણે કબૂલ્યું હતું કે આવા ટુકડાઓનું પરીક્ષણ પદાર્થને સમરૂપ બનાવી કર્યા પછી થઈ શકે, પરંતુ તેમણે જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેમણે વિશ્લેષણ કર્યું, ત્યારે તેમણે પદાર્થને સમરૂપ બનાવીને જ કર્યું હતું. તેમને પૂછવામાં આવ્યું હતું કે તેમને પ્રાપ્ત થયેલો પદાર્થ સમરૂપ હતો કે નહોતો. તેમણે જવાબ આપ્યો હતો કે તે તેઓ કહી શકતા નથી, પરંતુ સ્વયંપ્રેરિત રીતે તેમણે

જણાવ્યું હતું કે તે પદાર્થનું પાવડર સ્વરૂપ શક્ય નહોતું કારણ કે પદાર્થ મોર્ફિન હતો અને ફરીથી તેમણે પુષ્ટિ કરી હતી કે એક વખત તેમણે આખા પદાર્થને સમરૂપ બનાવ્યો હતો. તેમણે નમૂનો બી/૧માંથી ૧.૭૪૦ ગ્રામ પદાર્થનું અને બીજા નમૂનામાંથી ૧.૯૮૭ ગ્રામ પદાર્થનું વિશ્લેષણ કર્યું હતું અને બાકીનો મુદ્દામાલ પાછો મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેમણે કબૂલ્યું હતું કે કોઈપણ પદાર્થમાં જો ૧૦ ગ્રામનો કોઈ અન્ય પદાર્થ ઉમેરવામાં આવે, તો પણ વિશ્લેષણનું પરિણામ હકારાત્મક આવશે. સાક્ષીએ સમજાવ્યું હતું કે જો કોઈ નિષ્પક્ષ પદાર્થ મુદ્દામાલમાં ઉમેરવામાં આવે, તો તે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૨(સી) હેઠળ આવશે અને કલમ ૨(૩)(એ) હેઠળ નહીં આવે. તેમણે આ નકાર્યું હતું કે ચરસ જેવો પદાર્થ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૨(૩)(એ) હેઠળ આવે છે કે કલમ ૨(૩)(સી) હેઠળ. તેમને પૂછવામાં આવ્યું હતું કે પરિમાણાત્મક વિશ્લેષણ આવશ્યક હતું કે નહીં, પરંતુ આ સાક્ષીએ જવાબ આપ્યો હતો કે પરિમાણાત્મક વિશ્લેષણ આવશ્યક નહોતું. અન્યથા, તેમણે કબૂલ્યું હતું કે જથ્થાની ચોક્કસાઈ શોધવા માટે પરિમાણાત્મક અને ગુણાત્મક વિશ્લેષણ આવશ્યક છે, તે સાચું છે. તેમણે રજૂ કર્યું હતું કે માર્ગદર્શિકાઓ મુજબ તેમને ખબર હતી કે વિશ્લેષણ માટે નમૂનાનો કેટલો જથ્થો લેવો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ચરસ માટે, જો સમગ્ર પદાર્થનું વિશ્લેષણ કરવાનું હોય, તો નમૂનાઓ ૨૪ ગ્રામના હોવા જોઈએ. જથ્થા-વિશ્લેષણ માટે પદાર્થનો કેટલો જથ્થો આવશ્યક બને, તે તેઓ કહી શકતા નહોતા. તેમને એવા અધિસૂચનાનો સામનો કરાવવામાં આવ્યો હતો, જે

માર્ક-‘સી’ તરીકે અભિલેખ પર મૂકવામાં આવ્યું હતું. આ સાક્ષીના અભિપ્રાય મુજબ, વિશ્લેષણ માટે ૨૪ ગ્રામનો જથ્થો નક્કી કરવામાં આવ્યો છે કારણ કે કેટલાક મામલાઓમાં વિશ્લેષણ વારંવાર કરવાનું જરૂરી બની શકે અને તે નમૂનો મુદ્દામાલ તરીકે અદાલતમાં મોકલવો પણ જરૂરી બની શકે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમણે નમૂનાનું ચાર કસોટીઓ દ્વારા પરીક્ષણ કર્યું હતું અને તે ચાર કસોટીઓથી તેઓ જાણી શકતા હતા કે પદાર્થમાં રેઝિન અને કેનાબિસનું પ્રમાણ છે કે નહીં. તેમણે આ આક્ષેપ નકાર્યો હતો કે તેમણે નમૂનો ખોલ્યો નહોતો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત કસોટીઓથી પદાર્થમાં ચરસનું કેટલું પ્રમાણ હતું તે જાણવું શક્ય ન પણ બને. ફરીથી અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા પ્રતિપરીક્ષણમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે જો રેઝિન અને કેનાબિસનું પ્રમાણ કોઈ કુદરતી અથવા નિષ્પક્ષ પદાર્થ સાથે મિશ્રિત કરવામાં આવ્યું હોય, તો પણ તેમણે હાથ ધરેલી ચાર કસોટીઓથી, પરિમાણાત્મક કસોટીઓ વિના પણ, પદાર્થ ચરસ છે કે નહીં તે જાણી શકાય છે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમણે આ ચાર કસોટીઓ કરી હતી અને પોતાનો અભિપ્રાય પુષ્ટિ કર્યો હતો કે પદાર્થ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૨૦(૨)(એ) હેઠળ આવતો ચરસ હતો, અને તેમણે જણાવ્યું હતું કે પેરા-એમિનો-ફેનોલ કસોટી એ જાણવા માટે નિશ્ચિત કસોટી હતી કે પદાર્થમાં કોઈ નિષ્પક્ષ પદાર્થ ઉમેરવામાં આવ્યો છે કે નહીં. પોતાના પરીક્ષણમાં આ અભિપ્રાય માટે તેમના પાસે કારણો હતા. તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમના મુજબ દરેક વિશ્લેષણમાં પરિમાણાત્મક કસોટીઓ કરવી જરૂરી નથી. કોકા અને અફીણના મામલાઓમાં તે જરૂરી થઈ શકે અને ત્યારબાદ

તેમણે પેરા-એમિનો-ફેનોલ કસોટીનું વર્ણન કર્યું હતું અને જણાવ્યું હતું કે પેરા-એમિનો-ફેનોલ કસોટી કરતી વખતે જો ચરસમાં કોઈ અન્ય પદાર્થ ભેળવેલો હોય, તો પણ પરિણામ હકારાત્મક આવશે, તે વાત સાથે તેઓ અસહમત હતા. તેમને પેરા-એમિનો-ફેનોલ કસોટીની સૂક્ષ્મ વિગતો વિશે પૂછવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ સાક્ષીએ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે જણાવેલ કસોટીથી ચરસના કેસમાં પદાર્થનો જથ્થો જાણી શકાય. તેમણે કસોટીઓ કરતી વખતે તૈયાર કરેલું વર્કશીટ પણ આંક ૧૧૮ પર અભિલેખ ઉપર મૂક્યું હતું. તેમના જણાવ્યા મુજબ, કસોટીઓ ૧૭ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ કરવામાં આવી હતી અને ૧૮ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ પૂર્ણ થઈ હતી અને આંક-૧૧૮ના વર્કશીટમાં હસ્તલેખન એક શ્રીમતી આર.જે. વાગેડાનું હતું, જેઓ પ્રયોગશાળાની ટેકનિશિયન હતી, પરંતુ ફરીથી પેરા-એમિનો-ફેનોલ કસોટી અંગે સાક્ષીએ ઔપચારિક રીતે જવાબ આપ્યો હતો કે જણાવેલ કસોટીઓમાં તેમણે કાર્બનિક દ્રાવકનો ઉપયોગ કર્યો હતો, જેમાં ક્લોરોફોર્મનો સમાવેશ થાય છે અને તેથી ક્લોરોફોર્મનો મતમાં અલગથી ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નહોતો. બચાવ પક્ષે તેમના અભિપ્રાયની હસ્તલિખિત નકલ પણ અવલોકન માટે માંગી હતી, જે સાક્ષીએ બચાવ પક્ષને આપી હતી.

૧૪. આ ફરિયાદ પક્ષના તમામ પુરાવા છે.

૧૫. બચાવ પક્ષે કુલ સાત સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે. બ.સા.-૧ અહેમદખાન

છોટેખાન મચ્છી, જેઓની તપાસ આંક - ૧૨૩ પર કરવામાં આવી, તેમણે જણાવ્યું કે ઘટનાકાળ દરમિયાન, જ્યારે તે પોતાની રિક્ષા ચલાવી રહ્યો હતો, ત્યારે તેણે કેપિટલ હોટેલ પાસે ઉભી રાખવામાં આવેલી એક રિક્ષા જોઈ હતી અને એન.સી.બી.ના અધિકારીઓ જિપ્સી કારમાં ત્યાં આવ્યા હતા અને તેઓએ તે રિક્ષા લઈ ગયા હતા. તેને તે રિક્ષા ચલાવવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી અને તેણે તે રિક્ષા એન.સી.બી. કચેરીએ લઈ ગયો હતો. હકીકતમાં, તેણે જણાવ્યું કે એન.સી.બી.ના અધિકારીઓએ તેને કચેરીએ આવવા સૂચના આપી હતી અને ત્યારબાદ તેને રૂ. ૨૦૦/- આપવા જણાવાયું હતું. બ.સા.-૨ મહેમુદહુસૈન કાઝમભાઈ શેખ, જેઓની તપાસ આંક ૧૨૪ પર કરવામાં આવી, તેમણે જણાવ્યું કે તે શાહપુર નજીક રહેતા હતા અને તૈયાર કપડાંનો વેપાર કરતા હતા. આરોપી હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ તેને ઓળખતા હતા. તા. ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ, આશરે ૧૦ વાગ્યે, કેટલાક અધિકારીઓ લાડુ બાપુના નિવાસસ્થાન નજીક આવ્યા હતા અને લાડુ બાપુની શોધમાં હતા. તે સમયે નજમુનિશા ત્યાં આવી હતી અને તેઓ તેને પોતાની સાથે લઈ ગયા હતા. ત્યાં ભેગી થયેલી ભીડને અધિકારીઓ દ્વારા જણાવાયું હતું કે નિવેદન નોંધ્યા બાદ નજમુનિશાને મુક્ત કરવામાં આવશે. તે દરમિયાન તેનો પુત્ર રઝાક આવ્યો અને તેને પણ અધિકારીઓ લઈ ગયા હતા. બ.સા.-૩ મહમદકાનિફ ચાંદમિયા શેખ, જેઓની તપાસ આંક - ૧૨૫ થી કરવામાં આવી, આરોપી લાડુ બાપુના ભાઈ છે. તેમના મુજબ, તા. ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ, આશરે ૧૦ વાગ્યે, તે અમદાવાદ ખાતે વધવાણી મહેતા પોલમાં હતા અને ત્યાં એક જિપ્સી

કાર અને ઓટો રિક્ષા આવીને ઊભી રહી હતી. જિપ્સીમાંથી બે અધિકારીઓ ઉતર્યા અને લાડુ બાપુના નિવાસસ્થાન તરફ ગયા. તેઓ લાડુ બાપુ અંગે પૂછપરછ કરી રહ્યા હતા અને તે દરમિયાન નાઝમુનિશા આવી હતી અને અધિકારીઓ તેને લઈ ગયા હતા. આ બાબતે તે મોહલાના રહેવાસીઓએ એક સ્મરણપત્ર તૈયાર કર્યું હતું, જે વિવિધ સત્તાધિકારીઓને મોકલવામાં આવ્યું હતું. તેણે રિક્ષાનો નંબર જીજે-૯-ટી-૨૩૫૫ હોવાનું જણાવ્યું હતું. તેમની વિદ્વાન સરકારી વકીલ દ્વારા જિરહ કરવામાં આવી છે. બ.સા.-૪ અબ્દુલરહીમભાઈ અબ્દુલકરીમ શેખ, જેઓની તપાસ આંક ૧૨૮ પર કરવામાં આવી, સંબંધિત સમયે એક કોલેજમાં વ્યાખ્યાતા તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. તેઓ આ હકીકતના પણ સાક્ષી હતા કે એન.સી.બી.ના અધિકારીઓ મોહલામાંથી આરોપી નં. ૧ અને ૨ ને લઈ ગયા હતા અને સાંજ સુધી તેઓ પરત ન ફરતા, તેમણે વિવિધ સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ અરજીઓ કરી હતી. બ.સા.-૫ અબ્દુલાભાઈ ચાંદમિયા શેખ, જેઓની તપાસ આંક ૧૩૩ પર કરવામાં આવી, આરોપી નં. ૪ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુના ભાઈ છે. તેમના મુજબ, આરોપી નં. ૪ અપીલકર્તા ફતેહવાડીના વટવા ખાતે રહેતા હતા અને તેમણે આ બાબતે દસ્તાવેજી પુરાવો રજૂ કર્યો હતો. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે આરોપી નં. ૧, એટલે કે અપીલકર્તા નાઝમુનિશા અજિત મંઝિલમાં રહેતી હતી અને તેમણે આ બાબતે દસ્તાવેજી પુરાવો રજૂ કર્યો હતો અને ત્યારબાદ તેમણે ઘટનાનું વર્ણન એ રીતે કર્યું કે તા. ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ, આરોપી નં. ૧ અને ૨ ને એન.સી.બી.ના અધિકારીઓ લઈ ગયા હતા અને વચન મુજબ તેઓ પરત ન

આવતા, તેમણે વિવિધ સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ અરજીઓ કરી હતી. બ.સા.-૬ રુકનોદ્દીન મહમદહુસૈન મોમીન, જેઓની તપાસ આંક-૧૪૦ થી કરવામાં આવી, તેમણે જણાવ્યું કે સંબંધિત સમયે તે વિકાસ પ્રોજેક્ટ બેંક એજન્ટ તરીકે સેવા આપતા હતા અને સાથે સાથે કોર્પોરેટર પણ હતા. તેઓ આરોપી નં. ૧ અને ૨ ને ઓળખતા હતા, કારણ કે તેઓ જે વિસ્તારમાં સાક્ષી રહેતા હતા તે જ વિસ્તારમાં રહેતા હતા. તા. ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ, જ્યારે તે આવર્તક જમા રકમ વસૂલ કરવા આરોપી નં. ૨ ના ઘરે ગયા હતા, કારણ કે આરોપી નં. ૨ નું તેમની બેંકમાં ખાતું હતું, ત્યારે ત્રણ અધિકારીઓએ લાડુ બાપુ વિશે પૂછપરછ કરી હતી અને અન્ય સાક્ષીઓની જેમ તેમણે પણ જણાવ્યું કે જ્યારે એન.સી.બી. આવી ત્યારે આરોપી નં. ૧ અને તેનો પુત્ર આરોપી નં. ૨ ને આ અધિકારીઓ લઈ ગયા હતા. ફ.સા. ૭ શંકરભાઈ કાલીદાસ મકવાણા, જેઓની તપાસ આંક-૧૪૪ પર કરવામાં આવી, એન.સી.બી. કચેરીમાં હિસાબનવિસ તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. તેમના નિવેદનમાં, તા. ૧લી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯થી તા. ૩૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ સુધી, કચેરીના તમામ હિસાબોની પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી. જિરહમાં તેમણે જણાવ્યું કે તેમની કચેરીના હિસાબો સામાન્ય નાણાંકીય નિયમો અનુસાર રાખવામાં આવતા હતા અને હિસાબોની તપાસ હિસાબ નિયામક તથા આંતરિક ઓડિટ નિરીક્ષણ પક્ષ દ્વારા કરવામાં આવતી હતી અને તેઓએ તા. ૧.૪.૧૯૯૯ થી તા. ૩૧.૦૩.૨૦૦૦ સુધીના હિસાબોની તપાસ કરી હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે તેમની કચેરીમાં પોતાનો ગુપ્ત સેવા ભંડોળ છે અને તે નાર્કોટિક્સ કંટ્રોલ મુખ્ય મથક, નવી દિલ્હી દ્વારા ફાળવવામાં આવે છે અને ખર્ચ

કરવો ક્ષેત્રિય નિયામકની સત્તાની અંદર આવે છે. એવું જણાય છે કે આ સાક્ષીની બચાવ પક્ષ દ્વારા આ દર્શાવવા માટે તપાસ કરવામાં આવી છે કે ઘટનાના દિવસે એન.સી.બી. કચેરીએ કોઈ રિક્ષા ભાડું ચૂકવ્યું હતું કે નહીં. સાક્ષી પોતાની સાથે કેટલાક વાઉચરો લાવ્યા છે.

૧૬. અમે કેસના તમામ મહત્વપૂર્ણ લક્ષણોની સંપૂર્ણ અને વ્યાપક મૂલવણી કરી છે. અમે નીચલી અદાલતમાં કાર્યવાહી દરમિયાન નોંધાયેલા સમગ્ર પુરાવાનું — દસ્તાવેજી તેમજ મૌખિક — અવલોકન કર્યું છે. અમે નોંધ પર રહેલા પુરાવાની સાવધાનીપૂર્વક પુનઃમૂલવણી કરી છે. નીચલી અદાલતમાં નોંધાયેલા પુરાવાની મૂલવણીમાંથી ઉદ્ભવતી વ્યાપક અને ચુકિતસંગત સંભાવનાઓના સંદર્ભમાં નોંધ પર દેખાતી સમગ્ર પરિસ્થિતિઓને અમે સૂક્ષ્મ રીતે વિચારેલી છે. બંને અપીલોમાં અપીલકર્તાઓ અને સામાવાળા દ્વારા વ્યાપક રીતે ઉઠાવવામાં આવેલ દલીલોનું અમે વિસ્તૃત મૂલ્યાંકન કર્યું છે.

૧૭. બન્ને ઉપરોક્ત ફોજદારી અપીલોમાં અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાજેશ એમ. અગ્રવાલની વિગતવાર સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને તેમણે લેખિત દલીલો પણ નોંધમાં મૂકી છે. સામાવાળા-નાર્કોટિક્સ કંટ્રોલ બ્યુરો તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રીમતી વસાવદત્તા ભટ્ટની સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને તેમણે પણ બન્ને ઉપરોક્ત ફોજદારી અપીલોમાં લેખિત દલીલો નોંધમાં મૂકી છે. જ્યારે વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી એલ.બી. ડાભીની બન્ને અપીલોમાં

સામાવાળા નં.-૧ ગુજરાત રાજ્ય તરફથી સુનાવણી કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાજેશ એમ. અગ્રવાલે પ્રથમ અને મુખ્ય દલીલ એવી ઉઠાવી છે કે પ્રથમ અપીલી અદાલતે ફોજદારી અપીલ પ્રત્યે કયો અભિગમ અપનાવ્યો. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે નીચલી અદાલતે સુનાવણી દરમિયાન નોંધાયેલા પુરાવાનું યોગ્ય રીતે મૂલવણ કર્યું નથી અને સમગ્ર પુરાવાનું પુનઃમૂલવણ કરીને નિષ્કર્ષે પહોંચવું તે પ્રથમ અપીલી અદાલતનું કાર્ય છે. આ સંદર્ભે, અમે અવલોકન કરી શકીએ છીએ કે અપીલી અદાલતનો અભિગમ સાવચેતીપૂર્વકનો હોવો જોઈએ અને અપીલી અદાલતે સમગ્ર પુરાવાનું પૂર્ણરૂપે પુનઃમૂલવણ કરવું જોઈએ, તે બાબતે બીજું કોઈ મત હોઈ શકે તેમ નથી. તેથી, અમે સુનાવણી દરમિયાન નોંધાયેલા પુરાવાની દરેક પંક્તિનું અવલોકન કર્યું છે અને નીચલી અદાલતની જેમ અમે પણ પુરાવાનું પુનઃમૂલવણ કર્યું છે. આ પણ ઉદ્દેખનીય છે કે જ્યારે અમે સામાન્ય રીતે નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષ સાથે સહમત હોઈએ છીએ, ત્યારે અપીલમાં પડકારવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ સાથે સહમત થવા માટે અમે વિસ્તૃત કારણો નોંધતા ન હોઈએ, પરંતુ આ એવો કેસ છે જેમાં આરોપીઓ સામે ગંભીર ગુનાઓનો આક્ષેપ છે અને તેમને ૧૦ વર્ષ અને ૧૩ વર્ષ જેવી સજાઓ આપવામાં આવી છે, તેથી અમે પુરાવાનું પુનઃમૂલવણ કર્યું છે અને કારણો સહિત અમારા પોતાના નિષ્કર્ષે પહોંચ્યા છીએ.

૧૮. હવે પુરાવાની મૂળવણી કરતી વખતે, અને તે અત્યંત મહત્વનો વિષય હોવાથી, નિઃસંદેહ, અદાલતે જરૂરી સાવચેતી રાખવી આવશ્યક છે અને આવી કસરતનું ધોરણ એક સમજદાર વ્યક્તિ જે રીતે કસરત કરે તેવું હોવું જોઈએ. ફોજદારી વિચારણાઓમાં, અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ગુનો કયા પરિપ્રેક્ષ્ય અને પરિસ્થિતિઓમાં કરવામાં આવ્યો છે, પુરાવાની ગુણવત્તા, સાક્ષીઓનું સ્વભાવ અને મિજાજ, દરેક સાક્ષીની સમજશક્તિ અને અવલોકનશક્તિનું સ્તર તથા નીચલી અદાલતમાં નોંધાયેલા પુરાવામાંથી પ્રકૃતિના સામાન્ય પ્રવાહ મુજબની સંભાવના. પ્રયત્ન એ હોવો જોઈએ કે પુરાવા દ્વારા સ્થાપિત થયેલા તથ્યોમાંથી સત્યની શોધ કરી શકાય. આ બાબત પણ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે ફરિયાદ પક્ષનો મામલો દરેક દૃષ્ટિએ ઢાળેલા લોખંડ જેવી નિર્વિકાર પૂર્ણતા ધરાવતો હોઈ શકે નહીં અને તેથી અદાલતો માટે ફરજિયાત બને છે કે તેઓ કેસ અંગે સંપૂર્ણ શંકાની માનસિકતાથી ગ્રસ્ત થયા વિના, સત્ય શોધવાના હેતુથી નિષ્પક્ષ ન્યાયિક તપાસની પ્રક્રિયા દ્વારા, નોંધ પરના પુરાવાનું વિશ્લેષણ, છટણી અને મૂલ્યાંકન ખાસ કરીને ફરિયાદ પક્ષના મામલાની વિશ્વસનીયતા અને સત્યતાને ધ્યાનમાં રાખીને કરે. જે બાબત પર આગ્રહ રાખવાનો છે તે અસ્પષ્ટ અથવા નિહિત પુરાવા પર નહીં, અને તેથી તપાસવાનું એ છે કે શું ફરિયાદ પક્ષના કેસમાં સત્યતાનો સ્વર સંભળાય છે અને શું તે અદાલતના મનમાં વિશ્વાસ પેદા કરે છે. ફરિયાદ પક્ષના પુરાવાને માત્ર દર્શાવવામાં આવેલી કેટલીક ફેરફારો અને ક્ષતિઓના આધારે સંપૂર્ણપણે ફગાવી શકાતો નથી, જો સુધી તે એવી પ્રકૃતિની ન હોય કે જે પુરાવાના મૂળ આધારને

ખંડિત કરે અને મૂળથી જ કલંકિત હોવાનું જણાય. સાક્ષીઓના દષ્ટસાક્ષી વર્ણનમાં જો કોઈ વિસંગતતાઓ જોવા મળે, તો તે એટલી જટિલ અને અગત્યની ન હોય ત્યાં સુધી, તે સાક્ષીઓના પુરાવાની વિશ્વસનીયતાને અસર કરી શકતી નથી. આપું આ કારણે છે કે જુદા જુદા સાક્ષીઓ જ્યારે વિગતવાર બાબતો અંગે બોલે છે ત્યારે તેમની વર્ણનાઓમાં કેટલીક અસંગતતાઓ હોવી સ્વાભાવિક છે અને જ્યાં સુધી આવી વિરુદ્ધતાઓ અથવા ફેરફારો તત્વતઃ મહત્વપૂર્ણ પરિમાણના ન હોય, ત્યાં સુધી તેના આધારે ફરિયાદ પક્ષના સમગ્ર કેસને ફગાવી દેવું જોઈએ નહીં. ફોજદારી વિચારણાઓમાં ગણિતીય ચોકસાઈ સાથેનું સમર્થન ક્યારેય અનિવાર્ય માનવામાં આવતું નથી. સ્વીકાર્ય પુરાવામાં તુરંચ વિસંગતતાઓ હોઈ શકે. અદાલતનો અભિગમ એવો હોવો જોઈએ કે ફરિયાદ પક્ષના કેસનો સામાન્ય સ્વર કેવો છે તે જાણી શકાય, એટલે કે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓને સમસ્ત રીતે વાંચવામાં આવે ત્યારે શું તેમાં સત્યતાનો સ્વર જણાય છે કે નહીં; અને એકવાર એવો પ્રાથમિક છાપ રચાઈ જાય કે ફરિયાદ પક્ષના કેસમાં સત્યતાનો સ્વર છે, ત્યાર પછી અદાલતે સમગ્ર પુરાવામાં દર્શાવવામાં આવેલી ખામીઓ, અવગણનાઓ અને ક્ષતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને વધુ વિશદ રીતે પુરાવાની તપાસ કરવી જોઈએ અને તેનું મૂલ્યાંકન કરીને નક્કી કરવું જોઈએ કે શું તે સાક્ષીઓએ આપેલા પુરાવાના સામાન્ય સ્વર વિરુદ્ધ છે અને શું ફરિયાદ પક્ષના પુરાવા અંગે અદાલતની અગાઉની છાપ અને મૂલવણી એટલી હદે હચમચી ગઈ છે કે તે વિશ્વાસપાત્ર ન રહે. સાક્ષીઓએ કરેલી ભૂલોમાંથી વાક્યોને તોડી કાઢીને અત્યંત તકનિકી અભિગમ અપનાવવામાં આવે તો સામાન્ય રીતે

સમગ્ર પુરાવાને ફગાવવાની પરવાનગી મળતી નથી, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે જે અદાલત સમક્ષ સાક્ષીએ પુરાવો આપ્યો હોય તેને સાક્ષીએ આપેલા પુરાવાના સામાન્ય સ્વર અંગે અભિપ્રાય બાંધવાની તક મળી હોય; તેવી સ્થિતિમાં અપીલીય અદાલતને, જેને આ લાભ મળેલો ન હોય, નીચલી અદાલત દ્વારા કરાયેલી પુરાવાની મૂળવણીને યોગ્ય વજન આપવું પડે અને જો ભારપૂર્વક તથા પ્રબળ કારણો ન હોય, તો તુરંત વિગતોમાં થયેલા નાનાં ફેરફારો અથવા ક્ષતિઓના આધારે ફરિયાદ પક્ષના પુરાવાને ફગાવવું અયોગ્ય ગણાશે. પ્રામાણિક અને સત્યવાદી સાક્ષીઓ પણ કેટલીક વિગતોમાં ભિન્નતા દર્શાવી શકે. આવું આ કારણે છે કે અવલોકનશક્તિ, સ્મરણશક્તિ અને પુનઃવર્ણનની શક્તિ દરેક વ્યક્તિએ અલગ અલગ હોય છે.

૧૯. તેથી, પુરાવાની મૂલવણી કરવાની પોતાની ફરજ નિભાવવાની પ્રક્રિયામાં અદાલત સાક્ષીના નિવેદન પર આધાર રાખી શકે છે અથવા આધાર ન પણ રાખી શકે. અદાલત સાક્ષીના પુરાવાને અંશતઃ સ્વીકારી પણ શકે છે. પરંતુ પુરાવાની મૂલવણી કરવાની યોગ્ય પદ્ધતિનો આશ્રય લીધા વિના, કોઈપણ કાયદેસર અદાલતે માત્ર એટલા કારણે કે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીના પુરાવાને અન્ય સાક્ષીઓ દ્વારા પુષ્ટિ મળેલી નથી અથવા તે કેટલીક ગૌણ વિગતોમાં, જે ફરિયાદ પક્ષના કેસના મૂળ આધારને અસર કરતી નથી, ભિન્નતા ધરાવે છે, તે સંપૂર્ણપણે અવિશ્વસનીય છે એવો નિષ્કર્ષ પર તાત્કાલિક પહોંચી જવું જોઈએ નહીં.

૨૦. આ રીતે, અમે પાંચ સાક્ષીઓના સાક્ષ્યનું તથા નોંધ પર રહેલા દસ્તાવેજ પુરાવાનું તેમજ બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓનું મૂલવણ કર્યું છે. નોંધ લેવા જેવી બાબત એ છે કે પંચ સાક્ષી એટલે કે ફ.સા.-૧ ભીમસિંહ કંચનસિંહ મીના સિવાયના બધા જ અધિકારીક સાક્ષીઓ છે. ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન વિનયકુમાર ચૌબે, ફ.સા.-૩ પવનસિંહ શ્રીગજેસિંહ તોમર અને ફ.સા.-૪ ઉપેન્દ્રકુમાર હરિલાલ પટેલ એ તે સાક્ષીઓ છે, જેઓએ દરોડા પક્ષ રચ્યો હતો અને બધાજ સરકારી કર્મચારી હતા. તેઓને તેમની ફરજો બજાવવા વિવિધ વિભાગોમાંથી નાર્કોટિક કન્ટ્રોલ બ્યુરોમાં બદલી કરવામાં આવ્યા હતા. સમાજમાં માદક દ્રવ્યોના ઉપદ્રવને કાબૂમાં લેવા માટે ભારત સરકાર દ્વારા આ વિભાગ વિશેષરૂપે રચવામાં આવ્યો છે. આ સત્ય છે કે, જ્યારે સાક્ષીઓને તાલીમ આપવામાં આવેલી હોય, ત્યારે તેમની જુબાનીમાં તેઓ સુસંગત, ચોક્કસ રહે તેવી અને અન્ય સાક્ષીઓની સરખામણીમાં થોડી વધુ ઊંચી કક્ષાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે, પરંતુ, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, બધા સાક્ષીઓની જુબાનીનું મૂલવણ કરતાં વખતે સામાન્ય માનવીય વર્તન, બુદ્ધિ, વ્યવહાર, અવલોકન કરવાની ક્ષમતા અને અભિવ્યક્તિ પણ ધ્યાનમાં રાખવી જરૂરી બને છે. પંચ સાક્ષી ફ.સા.-૧ ભીમસિંહ કંચનસિંહ મીના એક સ્વતંત્ર સાક્ષી છે અને આ સાક્ષીની જુબાનીમાંથી એવું કશું સામે લાવવામાં આવ્યું નથી કે પંચ રસ ધરાવતો સાક્ષી હતો અને તે તલાશી, જપ્તી અને સીલ કરવાની પ્રક્રિયા અંગે અન્ય સાક્ષીઓથી એવા પ્રમાણમાં વિરુદ્ધ હતો કે ફરિયાદ પક્ષનો સમગ્ર કેસ દૂષિત થઈ જાય અને સ્વીકાર્ય ન રહે. તેણે જણાવ્યું છે કે તે ક્યાં કામ કરતો હતો અને કેવી રીતે ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન વિનયકુમાર

ચૌબેએ તેને પંચ તરીકે નક્કી કર્યો અને ત્યારબાદ ફ.સા.-૩ પવનસિંહ શ્રીગજેસિંહ તોમર તથા રઘુવંશી વગેરે સાથે શું બન્યું. દરોડો કેવી રીતે પાડવામાં આવ્યો અને આરોપી નં. ૪ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ રિક્ષામાંથી કેવી રીતે ભાગી ગયો અને મુદામાલ રિક્ષામાંથી તેમજ આરોપી નં. ૧ નજુમુનિશા દ્વારા કબજામાં રાખવામાં આવેલ પરિસરમાંથી કેવી રીતે જપ્ત કરવામાં આવ્યો, તે અંગે તેણે સત્યનિષ્ઠ રીતે વર્ણન કર્યું છે. ફેરફારના રૂપમાં જે વિરોધાભાસ દેખાય છે તે એવો છે કે આ સાક્ષી કહે છે કે ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન ચૌબે, દરોડા અધિકારી, સવારે જ્યારે તે ફરવા ગયો હતો ત્યારે તેને ડ્રાઈવ-ઈન-રોડ પાસે મળી હતી. જ્યારે શ્રીમતી ચૌબેના કહેવા મુજબ, તેઓ આશ્રમ રોડ માર્ગે આવ્યા હતા અને ફ.સા.-૩ શ્રી તોમર તેમને ડ્રાઈવ-ઈન-રોડ પર લઈને ગયા હતા અને પંચને લાવ્યા હતા. પંચને બોલાવવા બાબતે આ નાની અસંગતિ છે, અને આના આધાર પર આખો ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો કહીને ફગાવી શકાય નહીં કે પંચોને બોલાવવા બાબતે, તે શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબેને મળ્યો કે શ્રી તોમરને, તે અંગે સાક્ષીઓ વચ્ચે અસંગતિ છે. મહત્વની બાબત એ છે કે આ પંચની સખત જિરહ બાદ પણ બચાવ પક્ષ દ્વારા દરોડા પક્ષ રચવાની હકીકત, રિક્ષાનો પીછો કરવાની હકીકત, રિક્ષામાં આરોપી નં. ૪ મળ્યાની હકીકત અને રિક્ષામાંથી મુદામાલ મળ્યાની હકીકત તેમજ તે પરિસરમાં આરોપી નં. ૧ નજુમુનિશાની હાજરી, જ્યાંથી પણ મુદામાલ ચરસ મળી આવી, તે બાબતો અંગે કોઈ અસંગતિ કે વિરોધાભાસ બહાર લાવવામાં આવ્યો નથી. પંચ સાક્ષી અને ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન ચૌબે તથા ફ.સા.-૩ પવનસિંહ શ્રીગજેસિંહ તોમર વચ્ચે કોઈ

અસંગતિ નથી. માત્ર એટલા માટે કે ફ.સા.-૩ તોમરે પોતાની જુબાનીમાં કહ્યું કે પંચોને તેણે બોલાવ્યા હતા, અને જ્યારે પંચનામું તથા પંચ બન્ને કહે છે કે પંચોને શ્રીમતી ચૌબેએ બોલાવ્યા હતા, ત્યારે બાકીના ફરિયાદ પક્ષના કેસની હકીકત કોઈ રીતે દૂષિત થતી નથી. બધા સાક્ષીઓ ચાર રસ્તા પર નજર રાખવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ જે પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવી હતી તે બાબતે સ્પષ્ટ છે.

૨૧. તેવી જ રીતે, ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન વિનાયકુમાર ચૌબે અને ફ.સા.-૩ પવનસિંહ શ્રીગજેસિંગ તોમરના પુરાવામાં સત્યતાનો સ્પષ્ટ આભાસ થાય છે. નોંધપોથી પર એવું કશું નથી અને લાંબી જિરહમાંથી પણ એવું કશું બહાર આવ્યું નથી કે જેના આધાર પર તેમના પુરાવા પર વિશ્વાસ ન કરવામાં આવે. હકીકતમાં, આરોપી નં. ૨ અબ્દુલ રઝાક અબ્દુલ હમીદના નિવેદનના લેખાંકન બાબતે સુશ્રી ચૌબે અને શ્રી તોમરના પુરાવામાં એક વિસંગતિ છે. સુશ્રી ચૌબેએ પોતાના નિવેદનમાં રજૂ કર્યું હતું કે, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ આરોપી નં. ૨ અબ્દુલ રઝાક અબ્દુલ હમીદનું નિવેદન, જે આરોપી નં. ૨ દ્વારા રજૂ કરાયું હતું, તેના પર તેમણે હસ્તાક્ષર કર્યા હતા, પરંતુ હકીકતમાં તેનું નિવેદન શ્રી તોમરે તેમના ચેમ્બરમાં નોંધ્યું હતું. તેઓ કેવી રીતે તે નિવેદન પર હસ્તાક્ષર કરવા આવી તે સમજાવી શક્યાં નહોતાં, છતાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે શ્રી તોમરે તેમને તે નિવેદન પર હસ્તાક્ષર કરવા કહ્યું હતું અને તેમણે “મારી સમક્ષ” તરીકે તે નિવેદન પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. જ્યારે ફ.સા.-૩ તોમર રજૂ કરે છે કે, હકીકતમાં, આરોપી નં. ૨નું નિવેદન સુશ્રી ચૌબેએ તેમના ચેમ્બરમાં નોંધ્યું

હતું અને નિવેદન દરમિયાન સુશ્રી ચૌબેએ તેમની સાથે પરામર્શ પણ કર્યો હતો, અને આ હકીકતનો ઇનકાર સુશ્રી ચૌબે કરે છે. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ આરોપી નં. ૨નું નિવેદન સ્વીકારવામાં આવ્યું નહોતું અને આરોપી નં. ૨ વિરુદ્ધ કોઈ પુરાવો ન હોવાથી તેને નીચલી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો અને તેના નિર્દોષ છૂટકારા વિરુદ્ધ કોઈ અપીલ તેની સામે બાકી નથી. આમાંથી જે દર્શાવવાનો પ્રયત્ન થાય છે તે એ છે કે આ વિસંગતિને કારણે આખો ફરિયાદ પક્ષનો કેસ અસમ્ભવિત બની જાય છે. તે સિવાય, ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન ચૌબે અને ફ.સા.-૩ તોમરના પુરાવામાં કોઈ મહત્વપૂર્ણ વિસંગતિ કે ફરક નથી. હવે પ્રશ્ન એ છે કે આ ફરકને કારણે શું આખો ફરિયાદ પક્ષનો કેસ સંપૂર્ણપણે નકારી દેવો જોઈએ. નોંધવું જરૂરી છે કે ફ.સા.-૪ ઉપેન્દ્રકુમાર હરિલાલ પટેલ પણ દરોડા પાડનાર ટુકડીના સભ્ય હતા અને ત્યારબાદ તપાસ અધિકારીએ પણ તમામ બાબતોમા ફ.સા.-૨ અને ફ.સા.-૩ને સમર્થન આપ્યું છે. એવું કશું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે કઈ એવી વિસંગતિ છે જે કેસના મૂળ સુધી જાય અને જેના કારણે આ સાક્ષીઓના પુરાવા સ્વીકારવામાં ન આવે, જ્યારે તેમને સ્વતંત્ર પુરાવા રૂપે ફ.સા.-૧ ભીમસિંગ કાંચનસિંગ મીના, પંચ સાક્ષી, દ્વારા સમર્થન પ્રાપ્ત થાય છે.

૨૨. ફરિયાદ પક્ષના કેસના પુરાવાની સમગ્ર મૂલવણી કરતાં અમે ફક્ત બે વિરોધાભાસ નોંધ્યા, અર્થાત્ (૧) પંચાઓને બોલાવવાના મુદ્દા અંગે અને (૨) આરોપી નં. ૨ અબ્દુલ રઝાક અબ્દુલ હમીદના નિવેદનનું લેખાંકન કરવા અંગે.

આ સિવાય ફરિયાદ પક્ષના કેસમાં કોઈ વિરોધાભાસ કે અંશે પણ ફેરફાર નથી અને આરોપીઓની ધરપકડ, મુદ્દામાલની જમી તથા તેને સીલ કરીને ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરી ખાતે મોકલવા બાબતે આ સાક્ષીઓ પર અવિશ્વાસ કરવાનો કોઈ કારણ જ નથી. આ બે વિરોધાભાસોથી ફરિયાદ પક્ષનો કેસ નષ્ટ થઈ જાય કે કેમ તે બાબતનું સાવધાનીપૂર્વક મૂલવણું કરવું આવશ્યક છે. આ જાણીતી હકીકત છે કે એક બાબતમાં ખોટું, તો બધી બાબતોમાં ખોટું, એ સિદ્ધાંતનો ભારતમાં અમલ થતો નથી અને સાક્ષીઓને ખોટા ગણાવી શકાય નહીં. એક બાબતમાં ખોટું, તો બધી બાબતોમાં ખોટું, એ સિદ્ધાંત જોખમી છે, વિશેષ કરીને આપણા દેશમાં, કારણ કે જો કોઈ સાક્ષી કોઈ એક પાસામાં સ્પષ્ટપણે અસત્ય બોલતો હોવાનું જણાય તે કારણસર તેની સમગ્ર સાક્ષીને નકારી કાઢવામાં આવે, તો ફોજદારી ન્યાયના પ્રબંધનને સંપૂર્ણ સ્થગિત થઈ જવાની ભીતિ છે. ઉપરોક્ત મુજબ સાક્ષીઓના જમા કરાવેલા નિવેદનનો કોઈ ભાગ અસત્ય જણાય, તો તેની ફરિયાદ પક્ષના બાકીના સમગ્ર કેસની સામે તુલા કરવી જોઈએ, અને જો ફરિયાદ પક્ષના કેસનો બાકીઓ ભાગ સ્વીકાર્ય હોય, તો સાક્ષીના માત્ર અસત્ય નિવેદનને અવગણવું જોઈએ. ફોજદારી મુકદ્દમાઓમાં પુરાવાની મૂલવણીના સિદ્ધાંતો હંમેશા પુરાવાના ભારના પ્રશ્ન પર ભાર મૂકે છે, જે અદાલત નિર્ધારિત પરિસ્થિતિઓના સમૂહમાં લાગુ કરી શકે છે. તેથી, દરેક કેસમાં પુરાવો કેટલા અંશે સ્વીકાર્યોગ્ય છે તે બાબતનું મૂલવણું કરવું પડે, અને માત્ર એટલા માટે કે કેટલાક મુદ્દાઓમાં અદાલતને સાક્ષીની સાક્ષી પર વિશ્વાસ મુકવા માટે તે અપૂરતી લાગે છે, એથી કાયદાની દૃષ્ટિએ અનિવાર્યપણે એવો અનુસંધાન થતો નથી કે તેને દરેક રીતે

સંપૂર્ણપણે અવગણવી જ પડે. કાયદો એવો છે કે ભલે પુરાવાનો મોટો ભાગ ખામિયુક્ત જણાય, છતાં જો અવશેષ ભાગ આરોપીની દોષિતતા સાબિત કરવા પૂરતો હોય, તો અન્ય ઘણા આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો મળ્યો હોવા છતાં તેની દોષસિદ્ધિ યથાવત્ રાખી શકાય. અદાલતનું કર્તવ્ય છે કે તે અનાજને ભૂસીથી અલગ કરે. જ્યાં ભૂસીને અનાજથી અલગ કરી શકાય ત્યાં અન્ય આરોપીઓની દોષિતતા સાબિત કરવા પુરાવો ખામિયુક્ત જણાયો હોય તોય અદાલત માટે આરોપીને દોષિત ઠેરવવું ખુદ્દું રહે છે. એ પણ નોંધવું જરૂરી છે કે સામાન્ય વિસંગતતાઓને પડતી મૂકવી જોઈએ. પુરાવામાં સામાન્ય વિસંગતતાઓ એ હોય છે જે નિરીક્ષણની સામાન્ય ભૂલોને કારણે, સમયગાળાના વિતાવને કારણે સ્મૃતિની સામાન્ય ભૂલોને કારણે, સાક્ષીની માનસિક વૃત્તિને કારણે વગેરે બને છે. મહત્વપૂર્ણ વિસંગતતાઓ એ હોય છે જે સામાન્ય ન હોય અને સામાન્ય વ્યક્તિ પાસેથી અપેક્ષિત પણ ન હોય. વિસંગતતા કયા વર્ગમાં મૂકી શકાય તે વર્ગીકરણ અદાલતોને કરવું પડે.

૨૩. નોંધવું આવશ્યક છે કે મુદ્દામાલનો મોટો જથ્થો જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો અને આરોપી નં. ૨નું નિવેદન બીજા જ દિવસે નોંધવામાં આવ્યું હતું. માત્ર એટલા કારણે કે આરોપી નં. ૨નું નિવેદન ખરેખર કોણે નોંધ્યું તે બાબતે બે અધિકારીઓ વચ્ચે વિસંગતિ છે, એવું અવલોકન કરવું જરૂરી છે કે આ એક સામાન્ય વિસંગતિ છે, જે ફરિયાદ પક્ષના પ્રકરણના મૂળ તત્વને અસર કરતી

નથી, કારણ કે આરોપી નં. ૧ નજમુનિશા અને આરોપી નં. ૪ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા, જે હાલના અપીલકર્તાઓ છે, તેમણે તે સંદર્ભે પોતપોતાના નિવેદનો આપ્યા હતા અને આ બાબતમાં રહેલું સાક્ષ્ય વિશ્વસનીય જણાય છે. એવું બની શકે કે ફરિયાદ પક્ષ આરોપી નં. ૨ વિરુદ્ધનો કેસ સાબિત કરી શક્યો ન હોય અને તેને નીચલી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હોય, પરંતુ માત્ર આ હકીકતના આધારે ફરિયાદ પક્ષનું સમગ્ર પ્રકરણ ફગાવી દેવામાં આવી શકે નહીં. ઉપરોક્ત મુજબ, બીજી વિસંગતિ પંચોને બોલાવવા અંગે છે. આ પણ એવી હકીકત છે જેને ચારેય સાક્ષીઓ, એટલે કે ફ.સા.-૧ ભીમસિંહ કંછનસિંહ મીના, ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન વિનયકુમાર ચૌબે, ફ.સા.-૩ પવનસિંહ શ્રીગજેસિંહ તોમર અને ફ.સા.-૪ ઉપેન્દ્રકુમાર હરિલાલ પટેલના ભારરૂપ સાક્ષ્યને ધ્યાનમાં લેતા અવગણવી જ જોઈએ. બચાવ પક્ષ દ્વારા અન્ય કોઈ વિસંગતિ બહાર લાવવામાં આવી નહોતી, તેમજ ફરિયાદ પક્ષના પ્રકરણની કહાણીમાં અવિશ્વાસ કરવાનું કોઈ કારણ પણ સૂચવી શકાયું નહોતું.

૨૪. આથી, અમે આ સાક્ષીઓના પુરાવાને વિશ્વસનીય અને ભરોસાપાત્ર માન્યો છે, કારણ કે આ સાક્ષીઓ પર અવિશ્વાસ કરાવવા જેવી કોઈ વિરોધાભાસી બાબત અથવા દૂરથી પણ સંભાવના દેખાતી નથી.

૨૫. હવે, નોંધ પરના પુરાવાની મૂળવણી કરતાં, જે સ્થાપિત થાય છે તે આ

છે કે, ૧૦મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ, ગુપ્ત માહિતી ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન વિનાયકુમાર ચૌબે, ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસરને મળી હતી, જેની જાણ ઝોનલ ડિરેક્ટર શ્રી તોમર સહિત કચેરીમાં કરવામાં આવી હતી. શ્રી તોમરે દરેકને ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ સવારે ૬ વાગ્યે ઇનકમ ટેક્સ સર્કલ ખાતે આવવા સૂચના આપી હતી. ત્યારબાદ, તે જ દિવસે એટલે કે ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના રોજ, તેઓ બધાં એકત્ર થયા અને પંચોને બોલાવવામાં આવ્યા. પંચોને બોલાવવાના મુદ્દે થોડો વિસંગતતા છે, પરંતુ ઉપર ચર્ચા કર્યા પ્રમાણે તેનો કોઈ જ પરિણામકારક મહત્ત્વ નથી. જે બાબત સાચી આવૃત્તિ તરીકે સામે આવે છે તે ફ.સા.-૧ ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીના, પંચ, દ્વારા ઘટનાક્રમ અંગે આપેલ નિવેદન છે, જેમાં સત્યતાનો સ્પષ્ટ સ્પર્શ છે. ઉપરોક્ત મુજબ પંચની વિગતવાર જિરહ કરવામાં આવી હતી, છતાં આ સાક્ષી પર અવિશ્વાસ થાય તેવું કોઈપણ તત્ત્વ બચાવ પક્ષ દ્વારા બહાર લાવવામાં આવ્યું નથી. બધા અધિકારીઓએ ખાસ કરીને એ બાબત અંગે ચોક્કસ નિવેદન આપ્યું છે કે ગાંધી રોડ નજીક શાહપુર ગેટની જમણી બાજુના ચાર રસ્તા પર અને કાળુપુર સ્ટેશન તરફથી આવતાં માર્ગ પર નજર રાખવાની વ્યવસ્થા ગોઠવવામાં આવી હતી. ફ.સા.-૪ શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલ એક સિપાઈ સાથે પોતાની મોટરબાઈક સાથે શાહપુર ગેટ નજીક ઉભા હતા. વિપરીત દિશામાં ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબે એક સિપાઈ સાથે ઉભી હતી અને પંચો તથા અન્ય ઇન્ટેલિજન્સ અધિકારીઓ અને સિપાઈઓ ગાંધી બ્રિજના છેડે એન.સી.બી.ની જીપમાં હતા. એ પણ કોઈ શંકાથી પર સ્થાપિત થાય છે કે રજિસ્ટ્રેશન નં. જી.જે.-૯-ટી-૨૩૫૫ ધરાવતી ઓટો રિક્ષા, જે શાહપુર દરવાજા

તરફથી આવી રહી હતી, તેને ફ.સા.-૪ શ્રી ઉપેન્દ્ર પટેલે રોકવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. ઉક્ત ઓટો રિક્ષા ઉભી રહી નહોતી અને દરોડા પક્ષ રિક્ષાને અટકાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો હતો તે જાણીને જાગૃતપણે આગળ દોડી ગઈ હતી. રિક્ષાની પીછેહઠ, તેના પલાયન અને દરોડા પક્ષ દ્વારા કરવામાં આવેલા પીછો પછી, અંતે રિક્ષા આરોપી નં. ૪ના મકાન નજીક રોકાઈ હતી અને ચાલક તથા આરોપી નં. ૪એ રિક્ષા ત્યાં જ છોડી દીધી હતી. પુરાવામાંથી એ પણ કોઈ શંકાથી પર સ્થાપિત થાય છે કે શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબેએ વાહન જોયું ન હતું અને તેઓ શ્રી તોમરના બોલાવા પર સ્થળે પહોંચી હતી તેમ છતાં દરોડા પક્ષ દ્વારા આરોપી નં. ૪ની યોગ્ય ઓળખ કરવામાં આવી હતી. એ પણ કોઈ શંકાથી પર સાબિત થાય છે કે મોટરબાઈક પર રહેલા દરોડા પક્ષના સભ્યોને બાઈક સરકી જવાને કારણે કેટલીક ઈજાઓ થઈ હતી. આરોપી નં. ૪ અને ઉક્ત રિક્ષાચાલકના વર્તનથી આરોપી નં. ૪ને સંડોવતું દોષારોપક આચરણ સ્થાપિત થાય છે. ૨.૨૦૦ કિલોગ્રામ ચરસ જેટલા મુદ્દામાલની જમી ફ.સા.-૧, ફ.સા.-૨, ફ.સા.-૩ અને ફ.સા.-૪ના પુરાવા દ્વારા સાબિત કરવામાં આવી છે અને તેમાં દુરથી પણ શંકાસ્પદ એવું કંઈ નથી. ત્યારબાદ, આરોપી નં. ૪ના મકાનમાં પાડવામાં આવેલ દરોડો પણ કોઈ શંકાથી પર સાબિત થાય છે અને ફ.સા.-૧, ફ.સા.-૨, ફ.સા.-૩ અને ફ.સા.-૪ સાક્ષીઓએ જણાવ્યા મુજબ ૨.૯૮ કિલોગ્રામ જથ્થાની ચરસ આરોપી નં. ૧ના કબજામાંથી મળી આવી હતી અને જપ્ત કરવામાં આવી હતી. પંચ સાક્ષીના પુરાવામાં રિક્ષા ક્યાંથી આવી તે અંગેનો વિરોધાભાસ કોઈ પરિણામકારક મહત્ત્વ ધરાવતો નથી, કારણ કે વિશાળ પ્રમાણના પુરાવાથી

અંતે એ સ્થાપિત થયું છે કે રિક્ષા આરોપી નં. જના મકાન નજીક છોડી દેવામાં આવી હતી. મળી આવેલી ચરસના જથ્થાની પ્રાથમિક ચકાસણી કરવામાં આવી હતી અને તે પદાર્થ ચરસ જ હોવાનું નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યું હતું. ઘટના જે રીતે બની અને કથનક્રમ જે રીતે આગળ વધે છે તે ફરિયાદ પક્ષના કેસને વિશ્વસનીયતા આપે છે, કારણ કે જો આરોપીઓ વિરુદ્ધ કેસ ખોટો ગોઠવવામાં આવ્યો હોત, તો અધિકારીઓ સીધા આરોપી નં. જના મકાનમાં જ ગયા હોત અને ત્યાંથી ચરસ જપ્ત કરી લીધી હોત. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની તમામ ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું હોવાનું સાબિત થયું છે. રિક્ષાનો પીછો કરવા અને ચરસના મુદ્દામાલની મળત અંગે બધા સાક્ષીઓ સુસંગત છે. મકાનની તલાશી લેવામાં આવી ત્યારે આરોપી નં. ૧ મકાનમાં હાજર હતી અને તેણે પોતે અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયાની પત્ની હોવાનું જણાવ્યું હતું, એ બાબતે પણ બધા સાક્ષીઓ સુસંગત અને વિશ્વાસપાત્ર છે. એ પણ કોઈ શંકાથી પર સાબિત થયું છે કે તેને હાજર અધિકારીઓ તથા પંચની તલાશી આપવાની રજૂઆત કરવામાં આવી હતી. તેને એ બાબતની જાણ પણ કરવામાં આવી હતી કે જો તે ઈચ્છે, તો તેની તલાશી એકિઝક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ અથવા રાજપત્રિત અધિકારીની હાજરીમાં લઈ શકાય. મકાનમાં ટીનના ડબ્બાની પાછળ, જે આરોપી નં. ૧ના નિયંત્રણ હેઠળ હતું, સિમેન્ટ માટેના જૂટ-પ્લાસ્ટિકના થેલામાં ચરસનો જથ્થો હતો, જે મળી આવ્યો હતો અને તેથી, કેસને તમામ દૃષ્ટિકોણથી તપાસતા, એવું જણાય છે કે આ નિષ્કર્ષે આવવામાં માટે કે હાલના અપીલકર્તાઓને ખોટા કેસમાં ફસાવવામાં આવ્યા હતા અને ફ.સા.-૧ પંચ

ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીના સહિત એન.સી.બી.ના અધિકારીઓને આ આરોપી વિરુદ્ધ કોઈ દુશ્મની કે મનદુઃખ હતું જેથી તેઓએ તેમને ખોટી રીતે ફસાવવા માટે રિક્ષા અને મકાનમાં ચરસનો આ જથ્થો રાખ્યો હોય, એવો એક પણ સૂક્ષ્મ છિદ્ર કે ક્ષતિભિંદુ નથી.

૨૬. હવે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદનોની તપાસ કરવાની જરૂર છે. આરોપી નં. ૧ નજમુનિશા દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદન અંગે, કોઈ શંકાથી પરે સ્થાપિત થાય છે કે આરોપી નં. ૧ સામે સમન્સની તામીલ કરવામાં આવી હતી અને તે સમયે શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબેએ, નોંધણી કરતાં પહેલાં, ચુક્તિપૂર્ણ રીતે એવું માન્યું હતું કે આરોપી નં. ૧ નિર્દોષ હોઈ શકે અને તેથી ચરસની જમી સંબંધે મૂળ આરોપી નં. ૧ અને ૨ પાસેથી પૂછપરછ કરવી જરૂરી હતી. તેથી, આરોપી નં. ૧ અને ૨ ના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા. આરોપી નં. ૧ નજમુનિશાનું નિવેદન આંક-૮૩ પર મૂકાયેલ છે, જે અંદાજે ૨ થી ૩ કલાક સુધી નોંધવામાં આવ્યું હતું. નિવેદન ગુજરાતી ભાષામાં નોંધવામાં આવ્યું હતું અને શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબે હિન્દીમાં પ્રશ્નો પૂછતા હતા અને એક સિપાઈ રાકેશ દંતાણી તેનું ગુજરાતી ભાષામાં ભાષાંતર કરીને નિવેદન નોંધતા હતા. આ તબક્કે, નોંધવું જરૂરી છે કે બચાવપક્ષે રાકેશ દંતાણીની તપાસ કરવામાં આવી નથી એવી રજૂઆત કરીને કોઈ અસરકારક આક્ષેપ કર્યો નથી. જે આવશ્યક છે તે ગુણાત્મક પુરાવો છે, સાક્ષીઓની સંખ્યા નહીં. જ્યારે એક હકીકત સંબંધિત અધિકારી એટલે કે શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબે દ્વારા સાબિત થઈ ગઈ

હોય, ત્યારે રાકેશ દંતાણીની તપાસ કરવાની જરૂર નહોતી. નિવેદન ઉપર પંચોના હસ્તાક્ષર છે. નોંધપોથીમાંથી અને પુરાવાની મૂલવણી પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિવેદનો સ્વૈચ્છિક છે અને આરોપી નં. ૧ને કોઈ લાલચ, ધમકી અથવા બળજબરી આપવામાં આવી નહોતી. ફ.સા.-૧ ભીમસિંહ કંચનસિંહ મીના એ જણાવ્યું છે કે તેઓ નિવેદનો નોંધાતી વખતે હાજર હતા. ઝોનલ ડિરેક્ટરના કચેરીમાં બપોરે પંચોને બોલાવવામાં આવ્યા હતા તેમાં કશું અશક્યપ્રાય નથી. માત્ર આ હકીકતના આધારે, કે પંચોને બપોરે બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને તેમણે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદનો પર પોતાના હસ્તાક્ષર કર્યા હતા, ફરિયાદ પક્ષનો કેસ ફગાવી શકાય નહીં; તેમજ ફક્ત આ કારણે કે અધિકારીઓએ આરોપીઓને ચેતવણી આપી હતી કે આવા નિવેદનો પુરાવામાં તેમના વિરુદ્ધ ઉપયોગમાં લઈ શકાય, તે નિવેદનોને વિચારણામાંથી બહાર કરી શકાય નહીં. જ્યારે આરોપી નં. ૧નું નિવેદન વાંચવામાં આવે છે, ત્યારે તે તેના પતિ દ્વારા લાંબા સમયથી ચલાવવામાં આવતા માદક દ્રવ્યોના વ્યવહારો વિષે કહે છે. આરોપી નં. ૧એ ચરસ મેળવવાના સ્ત્રોત તેમજ તેના નિકાલ અંગે ખુલાસો કર્યો હતો. તેને પોતાનો દોષ સ્વીકારવાની કોઈ જરૂર નહોતી, તેમજ કાયદા હેઠળ કોઈ વ્યક્તિએ આવું સ્વીકારવું એવી કોઈ આવશ્યકતા પણ નહોતી. આરોપી નં. ૧ પોતાના નિવેદનમાં તેના પતિના વ્યવહારો અને સોદાઓ અંગે સ્પષ્ટ હતી અને પત્ની તરીકે તે આવા વ્યવહાર અને સોદામાં પોતાના પતિને સહાય કરતી હતી. નોંધવા યોગ્ય છે કે જ્યારે કોઈ અધિકારી પોતાની સત્તાવાર ફરજના નિર્વહમાં

એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નિવેદન નોંધે છે, ત્યારે સાક્ષ્ય અધિનિયમની કલમ ૧૧૪ હેઠળ ઓછામાં ઓછું આ હદ સુધી ફરિયાદ પક્ષના પક્ષે અનુમાન ઊભું થાય છે કે ન્યાયિક અને સત્તાવાર કૃત્યો નિયમિત રીતે કરવામાં આવ્યા છે; અને તેથી, જ્યાં સુધી આવી સ્પષ્ટ પરિસ્થિતિઓ ફરિયાદ પક્ષના પુરાવામાંથી સાબિત ન થાય, ત્યાં સુધી કોઈ અદાલતે એવો અનુમાન રાખીને પુરાવાની મૂલવણી શરૂ કરવી નહીં કે આવા નિવેદનો સંબંધિત વ્યક્તિને ધમકી અથવા લાલચ આપી પ્રાપ્ત કરાયા હશે. હાલના કેસમાં, અમને જે જોવા મળે છે તે એ છે કે આરોપી નં. ૧એ સહજ રીતે નિવેદન આપ્યું હતું અને દૂરના સંકેતથી પણ એવું કહી શકાય તેમ નથી કે નિવેદનો ધમકી, બળજબરી અથવા કોઈ લાલચથી નોંધવામાં આવ્યા હતા. જ્યારે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નિવેદન નોંધવામાં આવે છે, ત્યારે તે અત્યંત મહત્વપૂર્ણ પુરાવાનો ભાગ બની જાય છે અને તપાસણીમાં જો એવું જણાય કે નિવેદન સ્વૈચ્છિક છે, તો તે આરોપી વિરુદ્ધ પ્રબળ પુરાવો બને છે. આ પણ નોંધવું જરૂરી છે કે જ્યારે મુદ્દાને બીજા દૃષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે, ત્યારે વધુ એક અનુમાન પણ ઊભું થવું જોઈએ કે દરેક વ્યક્તિ, ભલે તે આરોપી હોય કે ન હોય, જ્યારે કાયદા દ્વારા સશક્ત સત્તાધિકારીઓ તેમને હકીકત જણાવવા સમજ્સ કરે ત્યારે મુદ્દાસર હકીકત અંગે સત્ય વર્ણન આપવા બંધાયેલ છે. અધિકારીઓને માહિતી આપવા માટે બોલાવવામાં આવેલ વ્યક્તિ પર અવ્યક્ત રીતે આ ફરજ નખાયેલી છે કે તે જે કંઈ કહે તે સત્ય હોય. સર્વોપરી, નોંધપાત્ર બાબત એ છે કે આરોપી નં. ૧ કે આરોપી નં. ૪, એમમાંથી કોઈએ પણ, તેમના

વધુ નિવેદનો નોંધાયા તે પહેલાં સિવાય, કોઈ પણ સમયે સ્વીકારોક્તિ પાછી ખેંચી નહોતી. તેમની ધરપકડ બાદ તેમને વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમણે કોઈ ફરિયાદ કરી નહોતી કે કોઈ નિવેદન પાછું ખેંચ્યું નહોતું. તેથી, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધાયેલા આરોપી નં. ૧ અને ૪ ના નિવેદનો અસલ અને સ્વૈચ્છિક જણાય છે; અલબત્ત, આવા નિવેદનોના સમર્થનરૂપ પુરાવા તરફ સાવચેતીપૂર્વક જોવું હંમેશા યોગ્ય છે. આથી, પ્રથા અને વિવેક એ માંગે છે કે અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ પુરાવાની તપાસ કરીને જાણી લેવું જોઈએ કે શું સ્વીકારોક્તિને સમર્થન આપતાં અન્ય કોઈ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ ઉપલબ્ધ છે કે નહીં. નિવેદન સ્વૈચ્છિક છે કે નહીં તે શોધવું અદાલતનું કર્તવ્ય ગણાઈ શકે. જો આવું નિવેદન સત્ય જણાય અને અન્ય પુરાવાથી તેને આધાર મળે, તો આવા નિવેદન પર કાર્ય કરી શકાય. મોડા તબક્કે, જેમ કે વધુ નિવેદનમાં પાછી ખેંચાયેલી સ્વીકારોક્તિ પર પણ આધાર મુકાઈ શકે. આ સંદર્ભમાં અમે તમામ સાક્ષીઓના પુરાવાનું વર્ણન અને મૂલવણી પણ કરી છે અને અમે આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છીએ કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધાયેલા આરોપી નં. ૧ અને ૪ ના નિવેદનો સ્વૈચ્છિક હતા.

૨૭. અમે બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓનો પણ વિચાર કર્યો છે. નિઃસંદેહ, ફરિયાદ પક્ષની જેમ બચાવ પક્ષને પણ શંકાથી પર સાબિત કરવાની આવશ્યકતા નથી, પરંતુ ફરિયાદ પક્ષના ભારસભર પુરાવા

સામે આરોપી નં. ૧ અને રની ધરપકડ અંગે બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલ આવૃત્તિ સંભાવનાઓના પ્રાબલ્યના ધોરણ પર પણ ઉભી કરાયેલ બચાવ જણાય છે. ઉપર મુજબ બચાવ પક્ષના સાત સાક્ષીઓની તપાસ કર્યા છતાં પણ બચાવ પક્ષ તરફથી કંઈ જ પ્રતિપાદિત થતું નથી.

૨૮. બધા સાક્ષીઓ રિક્ષામાંથી તથા આરોપી નં. ૪ના મકાનમાંથી મુદ્દામાલની જમી અંગે અને સીલ કરવાની પ્રક્રિયા અંગે પણ એકસરખા અને સુસંગત છે. આંક ૯૪ પર ગોડાઉન રસીદ રજૂ કરવામાં આવી છે, જે તારીખ ૧૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ની છે. સાક્ષીઓએ મુદ્દામાલની હિલચાલનું વર્ણન સ્વાભાવિક રીતે કર્યું છે. ૧૩મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના ૪ દિવસે, એટલે કે બીજા ૪ દિવસે, આંક ૮૯ અને ૯૦ પરના પત્ર દ્વારા મુદ્દામાલ ન્યૂ દિલ્હી સ્થિત સી.આર.સી.એલ.ને અને અમદાવાદ સ્થિત ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીને મોકલવામાં આવ્યો હતો. તે નમૂનાઓ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને સીલ અખંડિત હોવાનું જણાયું હતું. ફરીથી, આ બાબતમાં પણ બચાવ પક્ષ તરફથી ઘણો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ ખામી પણ શોધી શકાઈ નહોતી.

૨૯. આરોપી નં.૧ ના પરિસરની કબજેદારી અંગેનું પુરાવું સ્વયંસ્પષ્ટ છે. આરોપી નં.૧ તે પરિસરની નિયંત્રણમાં હતી. એટલું જ નહીં, પરંતુ આરોપી નં.૨ એ પણ તેને તે જ પરિસરમાં મુલાકાત લીધી હતી.

૩૦. આ રીતે, ફરિયાદ પક્ષના કેસનું દરેક સંબંધિત દૃષ્ટિકોણથી પરીક્ષણ કરતાં, અમે નોંધીએ છીએ કે ફરિયાદ પક્ષે આરોપી નં. ૧ અને ૪ સામેનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સાબિત કર્યો છે.

૩૧. હવે, બંને અપીલોમાં અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી રાજેશ એમ. અગ્રવાલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દરેક દલીલનો અમે વિચાર કરીશું.

૩૧.૧. પ્રથમ દલીલ એ હકીકતના સંદર્ભમાં છે કે અપીલી અદાલતે પુરાવાની તટસ્થ સૂક્ષ્મ તપાસ સાથે પુનઃ મૂલવણી કરવી જોઈએ અને “હોય શકે” તથા “હોવું જ જોઈએ” વચ્ચે નોંધપાત્ર માનસિક અંતર છે. આ માટે સર્વોચ્ચ અદાલતના બદામ સિંહ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, જે એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૨૬ માં અહેવાલિત છે, તથા આશિષ બાથમ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, જે એ.આઈ.આર. ૨૦૦૨ એસ.સી. ૩૨૦૬ માં અહેવાલિત છે, એવા પ્રકરણોમાં આપેલા નિર્ણય પર આધાર મૂકવામાં આવે છે.

૩૧.૨. એવું કહેવું અનાવશ્યક છે કે પુરાવાનું છટણીપૂર્વક પરીક્ષણ કરી તેની તટસ્થ અને સમીક્ષાત્મક મૂલવણી કરવી એ અપીલ અદાલતનું કર્તવ્ય છે. અમે નીચલી અદાલતમાં નોંધાયેલા પુરાવાની દરેક પંક્તિનું અવલોકન કર્યું છે અને તેની પુનઃમૂલવણી કરી છે. તે જ સમયે, એ નોંધવું જરૂરી છે કે ફોજદારી ખટલાઓ પરીકથાઓ નથી, પરંતુ જીવનની સખત વાસ્તવિકતાઓ છે, અને

પુરાવાનો વિચાર જીવનના સખત તથ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને કરવો જરૂરી છે; અને તે મુજબ અમે સમગ્ર પુરાવાનો વિચાર કર્યો છે. મહત્વ પુરાવાની ગુણવત્તાનું છે, સાક્ષીઓની સંખ્યાનું નહીં. કૃષ્ણા મોચી એન્ડ અર્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહારના મામલે, જે (૨૦૦૨) ૬ એસ.સી.સી. ૮૧ માં અહેવાલિત છે, પરિષેદ-૫૦ માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે ચુકાદાના શબ્દોને જાણે તેઓ વિધાનાત્મક કાયદાકીય જોગવાઈના શબ્દો હોય તેવી રીતે લેવું હંમેશા જોખમકારક છે. ન્યાયિક ઉચ્ચારણો કોઈ વિશિષ્ટ પ્રકરણના તથ્યોની પૃષ્ઠભૂમિમાં કરવામાં આવે છે. પરિસ્થિતિજ લવચીકતા, એક વધારાનો અથવા ભિન્ન તથ્ય, બે પ્રકરણોના નિષ્કર્ષો વચ્ચે વિશાળ ફરક ઊભો કરી શકે છે. ખાસ કરીને તેવા પ્રકરણમાં તો વધુ, જ્યાં નિષ્કર્ષો ફોજદારી ખટલામાં પુરાવાની મૂલવણી સાથે સંબંધિત હોય. તેથી, તથ્યોના સંદર્ભમાં ફોજદારી ખટલામાં પૂર્વદાખલો હોઈ શકતો નથી. જ્યાં સુધી કાયદાનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી કાયદાનો સિદ્ધાંત સર્વવિદિત છે કે પ્રથમ અપીલ અદાલતે પુરાવાની મૂલવણી કરવી જ જોઈએ, અને અમે તેવી મૂલવણી કરી છે; પરંતુ ફોજદારી ખટલામાં અદાલતના મનમાંથી આ બાબત છૂટી જવી જોઈએ નહીં કે ફરિયાદ પક્ષ હંમેશા અનેક અડચણોનો સામનો કરતો હોય છે; અને અદાલતે પુરાવાની મૂલવણી કરતી વખતે જીવનની આ વાસ્તવિકતાઓને નજરઅંદાજ ન કરવી જોઈએ તથા કલ્પિત મિનારમાં બેસીને અસ્થાવાસ્તવિક અભિગમ અપનાવી શકતી નથી. નાનામોટા મુદ્દાઓ મહત્વના નથી, અથવા એવી અસંગતતાઓ, જે ઘાતક ન હોય, તે કોઈપણ અદાલતને કાયદા મુજબ ન્યાય આપતાં અટકાવવી જોઈએ નહીં. જ્યારે ગુનો વ્યાપક પ્રમાણમાં પ્રસરતો

હોય, માનવતા પીડાઈ રહી હોય અને સમાજ તેના કારણે ખૂબ પ્રભાવિત થતો હોય, ત્યારે અદાલતોના કર્તવ્યો અને જવાબદારીઓ ઘણી વધારે બની જાય છે. આ સિદ્ધાંત સ્વીકારાયેલો છે કે “સમાજ ખોટી દોષિત ઠરાવટથી પીડાય છે અને તે જ પ્રમાણમાં ખોટા નિર્દોષ છૂટકારાથી પણ પીડાય છે.” તેથી, અમે અપીલના પ્રત્યેક અને દરેક પાસાનો નીચલી અદાલતની જેમ વિચાર કર્યો છે. ત્યારબાદ એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે આરોપી નં. ૧ અને જના એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધાયેલા નિવેદનો સ્વૈચ્છિક નથી અને તે નિવેદનો સંબંધિત પણ નથી, કારણ કે તે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૨૪ થી ૨૭ તથા ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૬૧ના અવરોધ હેઠળ આવે છે. આ બાબતે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઑફ પંજાબના પ્રકરણમાં આપેલ નિર્ણય, જે જે.ટી. ૨૦૦૮ (૭) એસ.સી. ૪૦૯ માં અહેવાલિત છે, ઉપર ભારે નિર્ભરતા મૂકવામાં આવે છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે જ્યારે આરોપી નં. ૨ અબ્દુલ રઝાક અબ્દુલ હમીદનું એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નિવેદન નોંધાયું તે હકીકત અંગે, ફ.સા.-૨ કૃષ્ણા ચૌબે તેમજ ફ.સા.-૩ પવનસિંહ શ્રીગજેસિંગ તોમર, ઝોનલ ડિરેક્ટર, બન્નેએ પરસ્પર વિરુદ્ધ પ્રકારની જુબાની આપી છે, ત્યારે ફરિયાદ પક્ષનો કેસ શંકાસ્પદ બની જાય છે. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ ઘટના એ બતાવે છે કે એન.સી.બી.ના અધિકારીઓએ નિર્દોષ વ્યક્તિઓના જીવન અને સ્વાતંત્ર્ય સાથે કેવી રીતે ખેલવાડ કર્યો, અને ફ.સા.-૨ સુશ્રી ચૌબેના પુરાવામાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તેમને તેમના ઉપરવાળા અધિકારી ફ.સા.-૩ શ્રી તોમર જેવા

અધિકારી દ્વારા કેવી રીતે ખોટું કરવા માટે મજબૂર કરવામાં આવ્યા; અને તેથી ફરિયાદ પક્ષના કેસ પર વિશ્વાસ મૂકવો જોઈએ નહીં.

૩૧.૩. અમે આ પાસાની અગાઉ અહીં ચર્ચા કરી છે. માત્ર એટલા કારણો કે આરોપી નં. ૨ના નિવેદનોના લેખાંકનમાં થોડી વિસંગતિ છે, ફરિયાદ પક્ષનો સમગ્ર કેસ વિફળ ઠરતો નથી અને ન તો તે એવો બાધ્યકારક કારણ બને છે કે અદાલતે આ હકીકતના આધારે કેસ ઘડાયેલો છે એવો નિષ્કર્ષ કરવો જોઈએ. આરોપી નં. ૨ના નિવેદનના લેખાંકન બાબતે પી ડબ્લ્યુ-૨ કૃષ્ણ ચૌબે અને પી ડબ્લ્યુ-૩ પવનસિંગ તોમર વચ્ચે કોઈ ભૂલ અથવા ગેરસમજ હોઈ શકે, પરંતુ માત્ર આ હકીકત પોતે જ ફરિયાદ પક્ષના કેસ પર અવિશ્વાસ કરવા માટે પૂરતી નથી. ભૂસીમાંથી દાણું અલગ કરીને ન્યાય કરવો એ અદાલતનું કર્તવ્ય પણ છે. કૃષ્ણ મોચી તથા અન્ય (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં ફરો-૫૧માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે :

"૫૧ આરોપી - અપીલકર્તાઓ દ્વારા કેટલાક સાક્ષીઓએ આપેલા પુરાવાનો અસ્વીકાર થવા પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો, જેથી સમગ્ર ફરિયાદ પક્ષના કેસને ફગાવી દેવાની ઈચ્છનીયતા દર્શાવી શકાય. તાત્પર્યે, ફાલ્સસ ઈન યુનો, ફાલ્સસ ઈન ઓમ્નિબસ ના સિદ્ધાંતનો અમલ કરવાની પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે. આ દલીલ સ્પષ્ટપણે અસંગત છે. ભલે પુરાવાનો મોટો હિસ્સો ખામીયુક્ત જણાય, પરંતુ જો બાકી રહેલો ભાગ કોઈ આરોપીનો દોષ સાબિત

કરવા માટે પૂરતો હોય, તો અન્ય અનેક સહઆરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો મળ્યો હોવા છતાં, તેની દોષિત ઠરાવણી જાળવી શકાય છે. ધાનમાંથી ભૂસી અલગ પાડવું અદાલતનું કર્તવ્ય છે. જ્યાં ભૂસીને ધાનથી અલગ કરી શકાય, ત્યાં અન્ય આરોપીઓના દોષને સાબિત કરવા માટે પુરાવો અપર્યાપ્ત હોવાનું જણાયું હોવા છતાં, અદાલત માટે આરોપીને દોષિત ઠરાવવું ખુલ્લું રહે છે. કોઈ વિશિષ્ટ મહત્વના સાક્ષીનું અસત્યપણું અથવા કોઈ મહત્વની વિશિષ્ટ હકીકતનું અસત્યપણું સમગ્ર કેસને શરૂઆતથી અંત સુધી નષ્ટ કરી દેતું નથી. ફાલ્સસ ઇન યુનો, ફાલ્સસ ઇન ઓમ્નિબસ નો સુત્રભારત માં કોઈ લાગુ પડતો નથી અને સાક્ષીઓને ખોટાબોલા તરીકે ઠપકો આપી શકાય નહીં. ફાલ્સસ ઇન યુનો, ફાલ્સસ ઇન ઓમ્નિબસ (એક બાબતમાં ખોટું, તો દરેક બાબતમાં ખોટું) આ સૂત્રને સામાન્ય સ્વીકાર મળેલ નથી, તેમજ આ સૂત્રે કાયદાના નિયમનો દરજ્જો પણ પ્રાપ્ત કર્યો નથી. તે માત્ર સાવચેતીનો એક નિયમ છે. તેનો અર્થ એટલો જ છે કે આવા કેસોમાં સાક્ષ્યને અવગણવામાં આવી શકે, એ નહીં કે તેને અવશ્ય અવગણવું જ પડે. આ સિદ્ધાંત માત્ર પુરાવાના ભારમૂલ્યના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે, જે અદાલત નિર્ધારિત પરિસ્થિતિઓમાં લાગુ કરી શકે, પરંતુ તેને “પુરાવાનો ફરજિયાત નિયમ” કહી શકાય તેમ નથી. (જુઓ નિસાર અલી વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી.) માત્ર એટલા માટે કે કેટલાક આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવ્યો છે, જ્યારે તેમની સામેનો પુરાવો, જ્યાં સુધી પ્રત્યક્ષ સાક્ષ્યનો પ્રશ્ન છે, એકસરખો હતો, તેનાથી અનિવાર્ય પરિણામરૂપે એવું થતું નથી કે જેમને દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યા છે તેમને પણ નિર્દોષ છૂટકારો આપવો જ જોઈએ. નિર્દોષ

છૂટકારો મેળવનાર આરોપીઓ અને દોષિત ઠરાવવામાં આવેલા આરોપીઓ વચ્ચે ભેદ કરવાની સદૈવ અદાલતને છૂટ રહે છે. (જુઓ ગુરચરણ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ). આ સિદ્ધાંત એક જોખમી સિદ્ધાંત છે, ખાસ કરીને ભારત માં, કારણ કે જો સાક્ષ્યનો આખો સમૂહ માત્ર એટલા માટે નકારી કાઢવામાં આવે કે સાક્ષી કોઈ એક પાસામાં સ્પષ્ટપણે અસત્ય બોલતો હતો, તો એવો ભય રહે છે કે ફોજદારી ન્યાયનું વહીવટ સંપૂર્ણપણે ઠપ થઈ જાય. સાક્ષીઓ, મુખ્ય ભાગમાં વાત સાચી હોવા છતાં, વાર્તાને થોડી સજાવટ આપ્યા વિના રહી શકતા નથી. તેથી, દરેક કેસમાં આનું મૂલવણ કરવું પડે કે પુરાવો કયા હદ સુધી સ્વીકારવા યોગ્ય છે, અને માત્ર એટલા માટે કે કેટલાક મુદ્દાઓમાં અદાલત સાક્ષીના સાક્ષ્ય પર વિશ્વાસ મૂકવા માટે તેને અપૂરતું ગણે છે, તેનાથી કાયદાની બાબત તરીકે આવશ્યક રીતે એવો નિષ્કર્ષ નીકળતો નથી કે તેને તમામ બાબતોમાં પણ અવગણવું જ પડે. પુરાવાને કાળજીપૂર્વક છાંટી જોવો પડે. ઉપરોક્ત ઉક્તિ એક સુસ્થિર નિયમ નથી, કારણ કે એવો સાક્ષી ભાગ્યે જ મળે છે જેના પુરાવામાં અસત્યનો કણ ન હોય અથવા ઓછામાં ઓછું અતિશયોક્તિ, સજાવટ અથવા વધારાચઢાવ ન હોય. (જુઓ સોહરાબ વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. અને ઉગાર અહીર વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર). ઉપર નોંધ્યું તેમ, સુંદર રૂપકના શબ્દોમાં કહીએ તો, ધાનમાંથી ભૂસી અને સત્યમાંથી અસત્યને અલગ પાડવાનો પ્રયત્ન કરવો જરૂરી છે. જ્યાં સત્ય અને અસત્યને અલગ પાડવું શક્ય ન હોય, કારણ કે ધાન અને ભૂસી અવિભાજ્ય રીતે મિશ્રિત થઈ ગયેલ હોય, અને અલગ પાડવાની પ્રક્રિયામાં ફરિયાદ પક્ષે રજૂ કરેલી આવશ્યક વિગતોને તેમની પરિસ્થિતિ અને પૃષ્ઠભૂમિથી

સંપૂર્ણપણે અલગ કરીને એક બિલકુલ નવો કેસ પુનઃરચિત કરવો પડે, ત્યાં ઉપલબ્ધ એકમાત્ર માર્ગ એ છે કે સમગ્ર પુરાવાને સર્વથા ફગાવી દેવો. (જુઓ ઝિંવગલી એરિયલ વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. અને બલાકા સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ). આ અદાલતે સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિ. કલ્કી માં અવલોકન કર્યું છે કે પુરાવામાં સામાન્ય વિસંગતતાઓ એ હોય છે જે નિરીક્ષણની સામાન્ય ભૂલોના કારણે, સમયગાળા પસાર થવાને કારણે સ્મૃતિની સામાન્ય ભૂલોના કારણે, તેમજ બનાવના સમયે આઘાત અને ભય જેવી માનસિક સ્થિતિના કારણે થાય છે, અને સાક્ષી કેટલો પણ પ્રામાણિક અને સત્યનિષ્ઠ હોય, તેવી વિસંગતતાઓ હંમેશા રહેલી જ હોય છે. મહત્વપૂર્ણ વિસંગતતાઓ એ છે જે સામાન્ય નથી અને સામાન્ય વ્યક્તિ પાસેથી અપેક્ષિત પણ નથી. વિસંગતતા કઈ શ્રેણીમાં મૂકી શકાય તે નક્કી કરવાનું કામ અદાલતોનું છે. જ્યારે સામાન્ય વિસંગતતાઓ પક્ષના કેસની વિશ્વસનીયતાને ખંડિત કરતી નથી, ત્યારે મહત્વપૂર્ણ વિસંગતતાઓ એવું કરે છે. હાલના કેસમાં આરોપી – અપીલકર્તાઓ સામેના આરોપો સ્થાપિત થયા છે.

તેથી આ વિસંગતિના કારણે સમગ્ર ફરિયાદ પક્ષનો કેસ સંપૂર્ણપણે નામંજૂર કરી દેવો જોઈએ એવી દલીલમાં કોઈ સાર નથી.

૩૧.૪. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળના નિવેદનની પ્રાસંગિકતા જેટલી બાબત છે, તે અંગે અમે અહીં પહેલાં ચર્ચા કરી છે કે આરોપી

નં. ૧ અને જના નોંધાયેલા નિવેદનો સ્વૈચ્છિક હતા એવું અમે નિષ્ણાત કર્યું છે, અને તે નિષ્કળંક પુરાવાથી સ્થાપિત થાય છે. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળના નિવેદનની ગ્રાહ્યતા અંગે કાયદાનો પ્રશ્ન જેટલો સંબંધિત છે, તે બાબતે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અગ્રવાલે નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (સુપ્રા) કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર મૂકેલ આધાર સંપૂર્ણપણે ખોટો છે.

૩૧.૫. અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ક્યાંય એવું જણાવ્યું કે નિર્ધારિત કર્યું નથી કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ અધિકારીઓ દ્વારા નોંધાયેલ નિવેદન પોલીસ અધિકારી દ્વારા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ નિવેદન સમાન છે. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ આવા નિવેદનોને સંબંધિત બનાવવામાં આવ્યા છે અને તે ગ્રાહ્ય છે, તેમજ કેટલીક હદ સુધી તેમાં ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ નો પ્રતિબંધ પણ આકર્ષાય છે, જે અંગે અમે અહીં પછી ચર્ચા કરીશું. વધુમાં, નોંધવું આવશ્યક છે કે અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા જે નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) ના સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે વધુ પડતો તથ્યો આધારિત છે, જે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧૬૨ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધેલા નિષ્કર્ષોથી સ્વયં સ્પષ્ટ થાય છે. નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત)

કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૧૦૮ અંગે વિચારણા કરી રહી હતી. જોકે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ ૭૦૫ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે :

“૧૦૫ અધિનિયમની કલમ ૫૩ દ્વારા કસ્ટમ્સ અધિકારીઓને પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીઓની સત્તાઓ પ્રદાન કરવામાં આવી છે. કલમ ૫૩ની ઉપકલમ (૨)ની જોગવાઈઓ મુજબ કોઈ વિશેષ અધિનિયમના કારણે પોલીસ અધિકારીની સત્તાઓથી સજ્જ અધિકારીને, તેથી, પોલીસ અધિકારી ગણવામાં આવશે અને તે હેતુ માટે અધિનિયમની કલમ ૨૫ લાગુ પડશે.

૩૧.૬. ત્યારબાદ, સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા ૧૦૬ અને ૧૦૭ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું :

૧૦૬ કોઈ કાનૂની કલ્પનાને, જેમ કે સુસ્થાપિત છે, તેનો પૂર્ણ પ્રભાવ આપવો જ જોઈએ. (જુઓ યુ.સી.ઓ. બેંક અને અન્ય વિ. રાજિંદર લાલ કપૂર, ૨૦૦૮ (૬) સ્કેલ ૧).

અધિનિયમની કલમ ૫૩એ આવી હકીકતને ઉક્ત અધિનિયમના હેતુઓ માટે સંબંધિત બનાવે છે. તેથી, વડી અદાલતનું આ અવલોકન કે કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૧૦૮ને ધ્યાનમાં લેતા કબૂલાત દોષિત ઠેરવવાનો એકમાત્ર આધાર બની શકે છે, પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ અયોગ્ય જણાય છે.”

૩૧.૭. આ રીતે, ઉપરોક્તમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અધિકારીઓ દ્વારા નોંધાયેલા આરોપીના આવા નિવેદનો, તેઓ ગ્રાહ્ય હોવા છતાં, ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળના પ્રતિબંધને આકર્ષે છે અને ઉપરોક્ત ફરિયાદ ૧૦૭ માં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે અધિનિયમની કલમ ૫૩-એ ઉક્ત અધિનિયમના હેતુસર નિવેદનને સંબંધિત બનાવે છે. કબૂલાતરૂપ નિવેદન દોષારોપણનો એકમાત્ર આધાર બની શકે કે નહીં તે એક અલગ પ્રશ્ન છે. ઉક્ત કેસમાં, અર્થાત્ નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે આરોપીના કબૂલાતરૂપ નિવેદન પર વિશ્વાસ મુક્યો નહોતો અથવા તેને સ્વીકાર્યું નહોતું, કારણ કે તે સ્વૈચ્છિક ન હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું અને તે “ગન પોઈન્ટ” પર લેવાયેલા હોવાનું જણાતું હતું. આ બાબત નિર્ણયના ફરિયાદ ૧૦૮ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે, જે નીચે મુજબ છે :

૧૦૮ અપીલકર્તા દબાણ અને બળજબરીના આધીન હતો એવો અનુમાન તે હકીકતમાંથી પ્રગટ થાય છે કે તે અફઘાન રાષ્ટ્રીય છે. તે અંગ્રેજી જાણતો હોઈ શકે, પરંતુ ‘સમાનઘટક મિશ્રણ’, ‘માદક દ્રવ્ય શોધ કિટ’, ‘સ્વતંત્ર સાક્ષીઓ’ જેવા એવા પ્રયોગોનો ઉપયોગ, જે કાનૂની જોગવાઈઓમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા પ્રાવિધિક શબ્દોના જ્ઞાનને દર્શાવે છે, શક્યતઃ તેના ખાતામાં મૂકી શકાય તેમ નથી. તેથી, સંબંધિત અધિકારીએ કબૂલાત ઘડી કાઢી હોવાની શક્યતા સંપૂર્ણપણે નકારી શકાય તેવી નથી.

૩૧.૮. સમગ્ર નિર્ણયમાં ક્યાંય પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) મામલે એવું નિર્ધારિત કર્યું નથી કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ અથવા અન્ય કોઈ સમાન સ્વરૂપની જોગવાઈઓ હેઠળ આરોપીના નિવેદનો, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા નોંધાયેલ નિવેદન સમાન છે અને તેથી, અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા જે આધાર રાખવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે તે અપીલકર્તાને મદદરૂપ થતો નથી.

૩૧.૯. વધુમાં, નૂર આગા (ઉપરોક્ત) માં પ્રશ્ન એવો હતો કે કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૧૦૮ હેઠળ નોંધાયેલ નિવેદન, જ્યારે તેનો ઉપયોગ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ હેઠળની કાર્યવાહી માટે કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે કયા પ્રકારનું સાક્ષ્યમૂલ્ય ધરાવે છે; અને તેથી નૂર આગા (ઉપરોક્ત) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે અન્ય ચુકાદાઓની ચર્ચા કરી હતી, જેમાં ૨૦૦૬ (૧૩) સ્કેલ ૪૬૭ તરીકે અહેવાલિત અલોક નાથ વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ; ૨૦૦૬ (૧૨) એસ.સી.સી. ૨૬૮ તરીકે અહેવાલિત બાબુભાઈ ઉદેસિંહ પરમાર વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત; તથા ૧૯૯૯ (૬) એસ.સી.સી. ૧ તરીકે અહેવાલિત ઓમ આદિનાથ વિ. ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર, એન.સી.બી., મદ્રાસના મામલાઓનો સમાવેશ થાય છે. નૂર આગા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે, જોવાનું એ છે કે અટકાયત અથવા શોધ તથા જપ્તી કયા હેતુસર કરવામાં આવે છે અને તપાસ હાથ ધરવામાં આવે છે. તેમ છતાં, નૂર આગા (ઉપરોક્ત) માં

સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ ૧૦૬ અને ૧૦૭ માં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં અવલોકન કર્યું હતું કે કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૫૩અ હેઠળની કાનૂની કલ્પનાના આધારે, ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૦૮ હેઠળ આરોપીનું નોંધાયેલ નિવેદન સંબંધિત અને સ્વીકાર્ય બને છે, ભલે કસ્ટમ્સ અધિકારીઓ પોલીસ અધિકારીઓ હોઈ શકે.

૩૧.૧૦. નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટાન્સિસ અધિનિયમ એક સંપૂર્ણ સંહિતા છે. અધિનિયમની કલમ ૬૭ અધિકૃત અધિકારીને પ્રાપ્ત થયેલી માહિતીના સ્વરૂપમાં નિવેદન નોંધવાની સત્તા આપે છે, જે નીચલી અદાલતમાં વિચારણા દરમિયાન સંબંધિત બને છે. જ્યાં સુધી ગુનાનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ આરોપી પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલી માહિતી અને અન્ય વ્યક્તિઓ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલી માહિતી વચ્ચે કોઈ ભેદ કરતી નથી. કાનૂની ઉપકલ્પના રચવામાં આવી છે અને તેથી એવું કહી શકાય નહીં કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ અધિકૃત અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા નિવેદનો બાબતે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭નો પ્રતિબંધ લાગુ પડે છે.

૩૧.૧૧. આ સંદર્ભે કાન્હેયાલાલ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ના કેસમાં, જે (૨૦૦૮) ૪ એસ.સી.સી. ૬૬૮ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે ધારા હેઠળના નિવેદનો બાબતે કાયદો સ્પષ્ટ કર્યો છે.

આરોપીના એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની ૬૭મી કલમ અંગે, સર્વોચ્ચ

અદાલતે નીચે મુજબ પરિચ્છેદ ૪૦, ૪૧, ૪૨, ૪૩ અને ૪૫ માં આ મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

“૪૦ કેસના તથ્યો તથા સંબંધિત પક્ષકારોની તરફેથી કરવામાં આવેલી રજૂઆતોમાંથી નિર્ધારણ માટે જે મુદ્દો ઉપસ્થિત થાય છે તે એ છે કે, ઉક્ત અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ ગુનો કર્યો હોવાનો આક્ષેપ ધરાવતા વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવા માટે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળના નિવેદન પર કેટલા અંશે આધાર રાખી શકાય. ઉપરોક્ત બાબતે નિર્ણય પર પહોંચવા માટે, એ બાબતનું પણ વિચારણું કરવું પડશે કે શું આવું નિવેદન પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ તથા ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૩) — બંનેમાં રહેલા પ્રતિબંધને આકર્ષે છે કે કેમ. ઉપરોક્ત હેતુ માટે, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ની જોગવાઈઓ નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે :

“૬૭ માહિતી વગેરે માંગવાની સત્તા — કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા આ હેતુ માટે અધિકૃત કરવામાં આવેલ અને કલમ ૪૨ માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ અધિકારી, આ અધિનિયમની જોગવાઈના કોઈપણ ભંગ સંબંધિત કોઈપણ તપાસની કાર્યવાહી દરમિયાન

(એ) આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલા કોઈ નિયમ અથવા આદેશનું કોઈ ઉલ્લંઘન થયું છે કે કેમ તે અંગે પોતાને સંતોષ થાય

તે હેતુસર કોઈપણ વ્યક્તિ પાસેથી માહિતી માંગવી;

(બી) પૂછપરછ માટે ઉપયોગી અથવા સંબંધિત હોય તેવો કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા વસ્તુ રજૂ કરવા અથવા સોંપવા માટે કોઈપણ વ્યક્તિને ફરજ પાડવી;

(સી) કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓથી પરિચિત કોઈપણ વ્યક્તિની પૂછપરછ કરવી.”

૪૧. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ની જોગવાઈઓ અને કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમો ૧૦૭ અને ૧૦૮ તથા મોટા અંશે આતંકવાદ નિવારણ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ની કલમ ૩૨ અને આતંકવાદી અને વિદ્યેષકારી પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૭ની કલમ ૧૧૫ વચ્ચે સમાનતા દર્શાવી શકાય છે. આ બધાં વિશેષ અધિનિયમો છે, જે વિશેષ પરિસ્થિતિઓ અને સંજોગોનો સામનો કરવા માટે રચવામાં આવ્યા છે. આતંકવાદ નિવારણ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ તથા ટાડા અધિનિયમ, ૧૯૮૭ની જોગવાઈઓ ઘણાં વધુ કડક છે અને પોલીસ અધિકારી સમક્ષ કરવામાં આવેલા સ્વીકારોક્તિના સંબંધમાં પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ની જોગવાઈઓને તેમના કાર્યક્ષેત્રમાંથી બહાર રાખે છે, જ્યારે કસ્ટમ્સ અધિનિયમ તથા એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ હેઠળ પૂછપરછ દરમિયાન કરવામાં આવેલા નિવેદનો સંબંધિત જોગવાઈઓ ઓછી કડક છે અને પુરાવા અધિનિયમની જોગવાઈઓને લાગુ રહેવા દે છે. આ

બંને છેલ્લાં અધિનિયમોના સંદર્ભમાં, પ્રારંભિક રીતે પૂછપરછનું પરિકલ્પન કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં કોઈ વ્યક્તિને પૂછપરછને સંબંધિત એવી કોઈપણ માહિતી આપવા માટે કહેવામાં આવી શકે છે કે જેથી નિર્ધારિત કરી શકાય કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલા કોઈ નિયમ અથવા આદેશનો કોઈ ભંગ થયો છે કે નહીં. તે તબક્કે સંબંધિત વ્યક્તિ આરોપી નથી, જોકે તેને કસ્ટડીમાં હોવાનું કહી શકાય. પરંતુ તેના દ્વારા કરાયેલા નિવેદનોના આધારે તેને અનુસંચિત રીતે આરોપી બનાવવામાં આવી શકે છે. મહત્વનું એ છે કે સંબંધિત વ્યક્તિ દ્વારા કરાયેલ નિવેદન તેની ધરપકડ પહેલાં પૂછપરછ દરમિયાન કરવામાં આવ્યું હતું કે પછી, જ્યારે તેના વિરુદ્ધ વિધિવત રીતે ગુનાનો આક્ષેપ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને તે સંબંધે તેને આરોપી બનાવવામાં આવ્યો હતો. જ્યાં સુધી એવો નિવેદન આરોપી દ્વારા એવા સમયે કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે તે ધરપકડ હેઠળ ન હતો, ત્યાં સુધી પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ હેઠળનો પ્રતિબંધ લાગુ પડશે નહીં, તેમજ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૩)ની જોગવાઈઓ પણ આકર્ષિત થશે નહીં. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને આરોપીની સ્થિતિમાં મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે ઉપરોક્ત જોગવાઈ હેઠળ લાદવામાં આવેલ પ્રતિબંધ અમલમાં આવશે.

૪૨. નિશ્ચિતપણે, આ અદાલતે પોન અદિથન પ્રકરણમાં એ પણ નિર્ધારિત કર્યું છે કે, જો કોઈ વ્યક્તિને ધરપકડ હેઠળ રાખવામાં આવ્યો હોય અને ત્યારબાદ તે એવું નિવેદન કરે જે તેને પોતે જ દોષારોપિત કરતું હોય, તો

બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૩) હેઠળનો પ્રતિબંધ તેના વિરુદ્ધ અમલમાં આવશે નહીં, જો આપું નિવેદન સ્વૈચ્છિક રીતે અને કોઈ ધમકી અથવા બળજબરી વિના આપવામાં આવ્યું હોય અને તે પુષ્ટિકારક પુરાવાથી સમર્થિત હોય.

૪૩. આ અપીલનો નિર્ણય કરવા સંબંધિત કાનૂન પર આ અદાલતે ૧૯૬૩ જેટલા અગાઉથી પ્યારે લાલ ભાર્ગવ કેસમાં વિચાર કર્યો છે. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ તથા અન્ય ફોજદારી અધિનિયમો, જેમ કે કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨, ની જોગવાઈઓ હેઠળ કરવામાં આવેલા કબૂલાત નિવેદનો અંગે જે સતત દષ્ટિકોણ અપનાવવામાં આવ્યો છે તે એવો છે કે આવા નિવેદનોને પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૨૭ ના હેતુ માટે કબૂલાત તરીકે ગણવામાં આવી શકે, પરંતુ આ સાવચેતી સાથે કે અદાલત પોતે સંતોષ મેળવે કે આવા નિવેદનો સ્વૈચ્છિક રીતે કરવામાં આવ્યા હતા અને તે સમયે આવા નિવેદન કરનાર વ્યક્તિને કથિત ગુનાના સંબંધમાં આરોપી બનાવવામાં આવી ન હતી.

૪૫. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ ની જોગવાઈઓ તથા રાજ કુમાર કરવાલ પ્રકરણમાં આ અદાલતે વ્યક્ત કરેલા અભિપ્રાયો, જેઓ સાથે અમે સહમત છીએ, એનો વિચાર કરતાં, ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૫૩ હેઠળ પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીની સત્તાઓથી સજ્જ અધિકારી, પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૨૫ ના અથ માં “પોલીસ અધિકારી” નથી, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ કરવામાં આવેલ નિવેદન,

દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ કરવામાં આવેલ નિવેદન સમાન નથી, જો સુધી તે ધમકી અથવા બળજબરી હેઠળ કરવામાં આવ્યું ન હોય. આ જ તે મહત્વપૂર્ણ તફાવત છે, જે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ કરવામાં આવેલ નિવેદનને તે કરનાર વ્યક્તિ સામે સ્વીકારોક્તિ તરીકે ઉપયોગમાં લેવા અનુમતિ આપે છે અને તેને પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ ની અમલવારીમાંથી બહાર રાખે છે.'

૩૧.૧૨. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ બાબતમાં કાનૂન એવો છે કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ તપાસને સંબંધિત માહિતી આપવા માટે બોલાવવામાં આવેલા વ્યક્તિનું દોષારોપક નિવેદન, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળના નિવેદન સમકક્ષ નથી અને આવા નિવેદનો, જો તેઓને અન્ય પુરાવાથી સમર્થન પ્રાપ્ત થતું હોય, તો દોષસિદ્ધિનો આધાર બની શકે છે. આરોપીની અટકાયત પૂર્વે નોંધાયેલા નિવેદનો અને આરોપીની અટકાયત પછીના નિવેદનો વચ્ચે તફાવત છે. જ્યાં સુધી અટકાયત દરમિયાન આરોપીના કબૂલાત સંબંધિત છે, ત્યાં સુધી ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ લાગુ પડતી નથી અને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૦(૩) હેઠળનો પ્રતિબંધ લાગુ પડે છે એવું માનવું પણ આવશ્યક નથી. જ્યારે અટકાયત પછીની કબૂલાતોની બાબત આવે છે, ત્યારે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ ફક્ત એટલી હદે લાગુ પડે છે કે આવા નિવેદનો આરોપીએ સ્વૈચ્છિક રીતે આપ્યાં છે કે નહીં, અથવા આવા નિવેદનો

ધમકી, પ્રલોભન અથવા કોઈપણ પ્રકારના દબાણના કારણે નોંધવામાં આવ્યા છે કે નહીં, અને ત્યાં ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૦(૩) નો પ્રતિબંધ લાગુ પડે છે. નોંધનીય છે કે માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને આરોપીની સ્થિતિમાં મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ હેઠળનો પ્રતિબંધ નિવેદનોની સ્વૈચ્છિકતા સુધી કાર્યરત થાય છે અને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૦(૩) ની જોગવાઈઓ હેઠળનો પ્રતિબંધ લાગુ પડે છે. મહત્વનું એ છે કે સંબંધિત વ્યક્તિ દ્વારા કરાયેલા નિવેદનો તપાસ દરમિયાન, તેની અટકાયત પહેલાં કરવામાં આવ્યા હતા કે પછી, અથવા તેની સામે ગુનાનો ઔપચારિક આરોપ મૂકાઈ તેને તે બાબતમાં આરોપી બનાવ્યા પછી કરવામાં આવ્યા હતા.

૩૧.૧૩. કન્હૈયાલાલ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપરોક્ત) કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ઉપરોક્ત અનુપાતને નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદામાં ક્ષીણ કરવામાં આવ્યો નથી અને જરૂરી અનુસંગથી પણ કન્હૈયાલાલ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા માં નિર્ધારિત અનુપાત નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાથી નામંજૂર કરવામાં આવ્યો છે એવું કહી શકાય નહીં. એ ચાદ રાખવું જરૂરી છે કે નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) કેસમાં કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૧૦૮ હેઠળનો કબૂલાતી હવાલો કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૧૦૮ હેઠળની પૂછપરછના હેતુસર નોંધવામાં આવ્યો હતો અને તે આરોપીની ધરપકડ બાદનો હવાલો હતો.

જ્યારે હાલના કેસમાં, આરોપીઓ એટલે કે અપીલકર્તાઓને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ સમન્સ બજવીને બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને તેમના હવાલાઓ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ તેમની ધરપકડ પહેલાં નોંધવામાં આવ્યા હતા. આવા હવાલાઓ પર ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમો ૨૪ થી ૨૭ હેઠળનો પ્રતિબંધ લાગુ પડતો નથી અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૩) ની જોગવાઈઓ પણ આકર્ષાતી નથી. તેમ છતાં, જ્યારે અમે અભિલેખ પર રહેલા પુરાવાનું સૂક્ષ્મ મૂલવણીપૂર્વક પરીક્ષણ કર્યું, ત્યારે અમને ફરીથી એવું જણાયું કે આ હવાલાઓ આરોપી નં. ૧ અને ૪ દ્વારા સ્વૈચ્છિક રીતે આપવામાં આવ્યા હતા અને અન્ય પુરાવાઓથી સમર્થિત હોવાથી તે હવાલાઓ દોષારોપણના આધારરૂપ બની શકે છે. આ અદાલત સમક્ષ ખૂબ જ ભારપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવી છે કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ આરોપીઓના હવાલાઓ પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા નોંધાતા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળના હવાલાઓ સમાન છે. કન્હેયાલાલ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (ઉપરોક્ત) માં આ દલીલ સર્વોચ્ચ અદાલતે નામંજૂર કરી હતી અને ખાસ કરીને ત્યારે, જ્યારે કાયદો સ્પષ્ટપણે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળ નોંધાયેલા આરોપીના હવાલાઓ અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળના હવાલાઓ વચ્ચે આવી સમાનતા સ્વીકારવાનું પ્રતિબંધિત કરે છે, ત્યારે આ બંને જોગવાઈઓ વચ્ચે આવી સમાનતા લાગુ કરવાની કોઈ કાનૂની પાયાની જ વાત નથી. આ દલીલમાં જરાય ગુણ નથી અને તે દલીલ નામંજૂર કરવામાં આવે છે. આ બાબત

પણ નોંધપાત્ર છે કે હાલના કેસમાં, આગળનો હવાલો નોંધાય તે પહેલાં ક્યાંય પણ અત્રેનાં અપીલકર્તાઓએ આવા કબૂલાતી હવાલાઓ પાછા ખેંચ્યા નથી, તેમ છતાં કાયદો પાછા ખેંચાયેલા કબૂલાતી હવાલા પર પણ નિર્ભર રહેવાની મંજૂરી આપે છે. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. સત્રોહન કેસમાં, જે ૨૦૦૮ (૩) એસ.સી.સી. (ફિ) ૬૨૦ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે ૫૨-૧૬ માં અવલોકન કર્યું હતું કે જે કબૂલાતી હવાલો નોંધપાત્ર લાંબા સમય સુધી પાછો ખેંચવામાં આવ્યો ન હોય, તેના પર નિર્ભર રહી શકાય. તેથી, અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૬૭ હેઠળના અપીલકર્તાઓના હવાલાની ગ્રાહ્યતા ન હોવા અંગે કરવામાં આવેલી વિસ્તૃત દલીલો અંગે, અમે તેને નામંજૂર કરીએ છીએ.

૩૨. આગળ દલીલ કરવામાં આવે છે કે ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન વિનયકુમાર ચૌબે તપાસ અધિકારી છે અને નોંધ પર એવું દર્શાવતું કંઈ નથી કે તેઓ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૩૬-એ (એલ)(ડી) હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરવા માટે કેન્દ્રીય સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર પૈકી કોઈ દ્વારા સત્તાપ્રાપ્ત છે, અને તેથી ફરિયાદનું દાખલ કરવું જ સત્તા વિના છે તથા અદાલતે એવી ફરિયાદનો સંજ્ઞાન લેવો જોઈએ નહોતો. એમ પણ રજૂ કરવામાં આવે છે કે ફરિયાદી પોતે જ દરોડા પાડનાર દળની સભ્ય હતી અને અમુક હદ સુધી તેણે તપાસ પણ હાથ ધરી હતી. તેથી તપાસ ન્યાયસંગત, ઇમાનદાર અને નિષ્પક્ષ નથી.

૩૨.૧. જ્યાં સુધી આ પાસાનો સંબંધ છે, તે જ દલીલ નીચલી અદાલત સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવી હતી, જેને નીચલી અદાલતે વિચારેલી છે; ૧૪મી નવેમ્બર, ૧૯૮૫ની અધિસૂચના નં. ૦.૮ ૨૨(ઈ) મુજબ, નાર્કોટિક્સ વિભાગમાં સબ-ઈન્સ્પેક્ટર કરતાં ઉપરના દરજ્જાના તમામ અધિકારીઓને અને સેન્ટ્રલ ઇકોનોમિક ઇન્ટેલિજન્સ બ્યુરોમાં સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ વિભાગમાં ઇન્સ્પેક્ટર કરતાં ઉપરના દરજ્જાના તમામ અધિકારીઓને, તેમના અનુક્રમે અધિકારક્ષેત્રના વિસ્તારમાં, એનડીપીસી અધિનિયમની કલમ ૪૨ અને ૬૭માં નિહિત સત્તાઓ અને ફરજો સોંપવામાં આવી છે એવા નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અમે પ્રવૃત્ત થતા નથી અને તેથી આ દલીલમાં કોઈ જ સાર નથી. જ્યાં સુધી ફરિયાદી પોતે તપાસ અધિકારી હોવાનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી આરોપી નં. ૧ અને ૪ને કોઈ હાનિ પહોંચી છે એવું ક્યાંય બહાર આવતું નથી.

૩૨.૨. ત્યારબાદ એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે નીચલી અદાલત દ્વારા પોતે જ આરોપ ઘડવાની કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર છે અને તે ન્યાયિક મનના અનુપ્રયોગના અભાવ તથા તર્કવિરુદ્ધતાના દોષથી પીડિત છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આરોપમાં નિર્દિષ્ટ આક્ષેપનો ઉદ્દેશ થવો જોઈએ અને જમ કરવામાં આવ્યો હોવાનું આક્ષેપિત પ્રતિબંધિત માલનો ચોક્કસ વજન દર્શાવવો આવશ્યક છે અને તેથી અપીલ દૂષિત બને છે, કારણ કે નીચલી અદાલતે દરેક અલગ અલગ ચરસના વજન તથા કુલ વજન અંગે સ્પષ્ટ અને નિશ્ચિત હોવું જોઈએ.

૩૨.૩. અમે નીચલી અદાલતે ઘડેલ આરોપ જોયો છે અને અમે એવું નોંધ્યું છે કે નીચલી અદાલતે અલગથી વિશિષ્ટ આરોપ એવો ઘડ્યો છે કે રિક્ષામાંથી ૧.૪૫૪ કિલોગ્રામ ચરસ અને મકાનમાંથી ૧.૩૩૪ કિલોગ્રામ ચરસ મળી આવી હતી. તેથી બંનેનું કુલ કરીને ફરીથી આરોપીને એ જણાવી દેવું કે આ કુલ વજન હતું, તે આવશ્યક નથી. આરોપ ઘડવામાં થયેલી ભૂલ માત્ર અનિયમિતતા છે અને તેની સુધારણા કાર્યવાહી દરમિયાન કોઈપણ તબક્કે થઈ શકે છે. સમગ્ર કાર્યવાહી દૂષિત થઈ ગઈ હોવાનું માનવા યોગ્ય એવી ગેરકાનૂનીતા અમને દેખાતી નથી. તેના વિપરીત, અમે એવું નોંધ્યું છે કે ચરસ અંગેનો સાર આરોપીઓને સ્પષ્ટપણે સંપ્રેષિત કરવામાં આવ્યો હતો, જોકે એ સાચું છે કે આરોપ ઘડતી વખતે નીચલી અદાલતે પોતાનું મન યોગ્ય રીતે લાગુ કરવું જોઈએ જેથી આરોપીઓને કોઈ પૂર્વગ્રહ ન થાય, પરંતુ હાલના મામલે આરોપમાં એવો કોઈ ચૂક નથી જે આરોપીઓને પૂર્વગ્રહિત કરે અથવા તેમને ન્યાયસંગત કાર્યવાહીથી વંચિત રાખે. રિક્ષામાંથી તથા આરોપીના મકાનમાંથી મળી આવેલી ચરસનું ચોક્કસ વજન અને ચરસનું કુલ વજન જણાવી આપવા બાબતે નીચલી અદાલત તરફથી ભૂલ થઈ હોઈ શકે, પરંતુ તે માત્ર તે કારણસર ફરિયાદ પક્ષના કેસ માટે ઘાતક બનતું નથી, કારણ કે જ્યારે પુરાવો નોંધવામાં આવ્યો ત્યારે આ બાબત પૂરતી સ્પષ્ટ કરવામાં આવી હતી.

૩૩. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે આરોપી પાસેથી જપ્ત કરવામાં આવેલ હોવાનો આક્ષેપ કરાયેલ પ્રતિબંધિત દ્રવ્ય, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની

કલમ ૨(૩)(એ) હેઠળ આપેલ વ્યાખ્યા મુજબ ચરસ હોવાનું સાબિત થયેલ નથી. રજૂ કરવામાં આવે છે કે, પ્રથમ તો સમાનધર્મી નમૂનાઓની તપાસ કરવામાં આવી નથી, કારણ કે તે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૫ ડૉ. મહેન્દ્રસિંહ જગીરામ દહિયા, વિશ્લેષકના પુરાવામાંથી જણાય છે અને બીજું, આ સાક્ષી દ્વારા કરવામાં આવેલ સ્પષ્ટ કબૂલાત મુજબ તેણે નમૂનામાં એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ મુજબ વ્યાખ્યાયિત ચરસની શુદ્ધ માત્રા કેટલી હતી તે નિર્ધારિત કરવા માટે પરિમાણાત્મક પરીક્ષણ કર્યું નહોતું. સાક્ષીએ એમ પણ જણાવ્યું હતું કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમ હેઠળ કેનેબિસનું વિશ્લેષણ કરવું આવશ્યક નથી. તેથી એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે વિશ્લેષણાત્મક નિષ્કર્ષો માત્ર નમૂનાઓમાં ચરસની હાજરી નિર્ધારિત કરવાની હદ સુધી જ છે અને સંપૂર્ણ માત્રા માટે નથી. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેણે વિશ્લેષિત કરેલા નમૂનામાં ચરસ કેટલા ટકા પ્રમાણમાં હતું તે તેણે નિર્ધારિત કર્યું નહોતું અને તેથી ફરિયાદ પક્ષ ફરિયાદમાં મૂકાયેલ આરોપ અથવા ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૫ વિશ્લેષક દ્વારા તપાસાયેલ નમૂનાઓમાં રહેલ ચરસનું ટકા પ્રમાણ સાબિત કરવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયું છે. આ માટે સર્વોચ્ચ અદાલતના ઈ. મિચેલ રાજ વિ. ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસર, નાર્કોટિક કન્ટ્રોલ બ્યુરો, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. ૧૭૨૦ માં અહેવાલિત, તા. ૧૧ માર્ચ, ૨૦૦૮ ના નિર્ણય પર અને હિમાચલ પ્રદેશ વડી અદાલતના નૂર આલમ વિ. સ્ટેટ ઓફ એચ.પી., ૨૦૦૮ (૨) ઈ.એફ.આર. ૪૦૩ માં અહેવાલિત, તા. ૩૧ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૭ ના નિર્ણય પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો છે. વધુ એક દિલ્લી વડી અદાલતના સાગર સિંહ વિ. સ્ટેટ (ગવ્ટ ઓફ

એન.સી.ટી.) ઓફ દિલ્હી, ૨૦૦૬ (૪) ક્ઝર્મ્સ ૧૨૬ માં અહેવાલિત નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. ઈ. મિચેલ રાજ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે એવા નિષ્કર્ષે પહોંચી હતી કે જ્યારે કોઈ માદક દ્રવ્ય અથવા કોઈ પદાર્થ એક અથવા વધુ તટસ્થ પદાર્થો સાથે મિશ્રિત હાલતમાં મળે, ત્યારે દંડ લાદવાના હેતુસર માદક દ્રવ્ય અથવા મનોભ્રામક પદાર્થની જે વાસ્તવિક અંતર્વસ્તુ હોય તે જ ધ્યાનમાં લેવાની રહેશે. તેથી એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે નાની માત્રા કે વેપારી માત્રા કઈ ગણાશે તે નક્કી કરવાની દ્રષ્ટિએ માદક દ્રવ્યોની વજન મુજબની વાસ્તવિક અંતર્વસ્તુ જ સંબંધિત છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે સુધારાયેલ એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની યોજના મુજબ નમૂનામાંથી પ્રાપ્ત થયેલ શુદ્ધતાની માત્રા જ સજાની માત્રાને નિયંત્રિત કરે છે, અર્થાત્ નાની માત્રા, મધ્યવર્તી માત્રા અને વેપારી માત્રા. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન કેસમાં, જ્યારે ફરિયાદ પક્ષે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૫ ડૉ. મહેન્દ્રસિંહની તપાસ કર્યા પછી પણ ચરસની શુદ્ધતા સ્થાપિત કરી નથી, ત્યારે આરોપીના હિતમાં અનુકૂળ એવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવવામાં આવવો જોઈએ અને ઉપલબ્ધ એકમાત્ર અનુમાન એ જ હોઈ શકે કે આરોપીઓ પાસે નાની માત્રા હતી. વધુમાં એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીનો અહેવાલ, જે આંક – ૯૬ પર છે, ફરિયાદ પક્ષને કોઈ ઉપયોગી નથી, કારણ કે તેમાં વિશ્લેષણના કારણો દર્શાવાયેલા નથી. આ માટે આ અદાલતના સુલેમાન ઉસ્માન મેમણ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, ૧૯૬૧ જી.એલ.આર. ૪૦૨ માં અહેવાલિત નિર્ણય પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

૩૩.૧. ઉપરોક્ત દલીલનું મૂલવણ કરતાં, અમે ફ.સા.-૫ ડૉ. મોહેન્દ્રસિંહના પુરાવાનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે અને અમે ફરી તેનો ઉલ્લેખ કરીએ છીએ. પોતાના પુરાવામાં ફ.સા.-૫ મોહેન્દ્રસિંહે જણાવ્યું હતું કે પદાર્થની ચોક્કસ સામગ્રી જાણવા માટે પરિમાણાત્મક કસોટી જરૂરી હતી, પરંતુ ગાંજાના છોડમાં તે જરૂરી નહોતી. તેમણે સમગ્ર નમૂનાનું વિશ્લેષણ કર્યું હતું. જ્યારે અદાલતે તેમની સમક્ષ આ બાબત મૂકી, ત્યારે સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે જો રેઝિન્સ અથવા ગાંજામાં કોઈ તટસ્થ પદાર્થ મિશ્રિત કરાયેલો હોય, તો પણ પેરા-એમિનો-ફિનોલ કસોટી દ્વારા ચરસનું શુદ્ધ પરિમાણ જાણી શકાય, અને તેમણે આવી કસોટી હાથ ધરી હતી. જો નમૂનામાં કોઈ તટસ્થ પદાર્થ મળી આવે, તો આ પેરા-એમિનો-ફિનોલ કસોટી દ્વારા વિશ્લેષકને તેની જાણ થઈ જાય. તેમણે એટલું પણ સોગંદપૂર્વક જણાવ્યું છે કે પેરા-એમિનો-ફિનોલ કસોટી માટે કાર્બનિક દ્રાવકનો ઉપયોગ થાય છે, અને તે કાર્બનિક દ્રાવકમાં ચરસ વિઘટિત થઈ જાય જ્યારે કોઈ તટસ્થ પદાર્થ વિઘટિત ન થાય અને તેને અલગ કરી ફગાવી શકાય. વર્તમાન કેસમાં, આ સાક્ષીના જણાવ્યા મુજબ, કોઈ તટસ્થ પદાર્થ નહોતો અને જે સમગ્ર નમૂનાનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું તે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૨(૩)(સી) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત મુજબ ચરસનું જ હતું. તેમને કસોટીમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલા કાર્બનિક દ્રાવક પદાર્થો વિશે પૂછવામાં આવ્યું હતું અને તેમણે દબપણે જણાવ્યું હતું કે કાર્બનિક દ્રાવકમાં ક્લોરોફોર્મનો સમાવેશ થાય છે, જે પેરા-એમિનો-ફિનોલ કસોટી માટે આવશ્યક છે. તેમણે આંક - ૧૧૮ પર પોતાની વર્કશીટ પણ રજૂ કરી છે, જે તેમની સહાયક શ્રીમતી

આર.જે. વાગેડાએ તેમના દેખરેખ હેઠળ તૈયાર કરી હતી.

૩૩.૨. ફ.સા.-૫ મોહેન્દ્રસિંહ દાહિયાના પુરાવામાંથી જે સ્થાપિત થાય છે તે એ છે કે પદાર્થની માત્રાત્મક ચકાસણી કરવી જરૂરી હોય છે, પરંતુ તે ત્યારે જ જરૂરી બને છે જ્યારે નમૂનાઓમાં કોઈ નિષ્ક્રિય પદાર્થ ભેળવાયેલો હોવાનું જણાય. આ બાબત પેરા-એમિનો-ફેનોલ પરીક્ષણથી જાણી શકાય તેવી હતી અને જ્યારે તેમણે આ પરીક્ષણ કર્યું ત્યારે તેમને કોઈ નિષ્ક્રિય પદાર્થ મળ્યો નહોતો, અને તેમને નમૂના રૂપે જે પદાર્થ મોકલવામાં આવ્યો હતો તે સમસ્ત પદાર્થ ચરસ જ હતો; તેથી ફ.સા.-૫ મોહેન્દ્રસિંહ દાહિયાની જુબાની પર આધાર રાખીને ફરિયાદ પક્ષ નમૂનામાં ચરસનું વાસ્તવિક ઘટક-પ્રમાણ માત્રા મુજબ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે, એવી દલીલમાં કોઈ જ સાર નથી. સાક્ષીના પુરાવાનું વાંચન સમગ્રરૂપે કરવાનું હોય છે, ટુકડાઓમાં નહીં. એ સાચું છે કે તેમણે એવું જણાવ્યું છે કે માત્રાત્મક ચકાસણી જરૂરી છે અને તેમણે તે ચકાસણી કરી નહોતી, પરંતુ એ જ સાથે નોંધવું આવશ્યક છે કે આવા પરીક્ષણ ન કરવાની કારણો આ સાક્ષીએ આપ્યાં હતાં, કારણ કે તેમણે પેરા-એમિનો-ફેનોલ પરીક્ષણ કર્યું હતું અને જે કંઈ હતું તે પણ ચરસ જ હતું, કારણ કે જે સંપૂર્ણ નમૂનાનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું તે સજીવ દ્રાવકમાં વિલય પામ્યું હતું. ઉપર અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે જે ત્રણેય નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો છે તે વર્તમાન કેસમાં તેમને જરા પણ મદદરૂપ નથી. ઈ. મિચેલ રાજ (ઉપરોક્ત) હેરોઈનનો કેસ છે, જેમાં પદાર્થોના વિશ્લેષણ દરમિયાન કોઈ નિષ્ક્રિય પદાર્થ

મળ્યો હતો અને વિશ્લેષક દ્વારા તેનો ટકાવાર નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યો ન હતો. નૂર આલમ વિ. હિ.પી. રાજ્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, વિશ્લેષકે પોતાના વિશ્લેષણમાં ચરસનો ટકાવાર સ્પષ્ટપણે દર્શાવ્યો હતો અને તેથી ઈ. મિચેલ રાજ (ઉપરોક્ત) કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે નમૂનામાં કોઈ નિષ્ક્રિય પદાર્થ ભેળવાયેલો હોવાનું જણાય, સજા લાદવાના હેતુ માટે, માદક પદાર્થની શુદ્ધ માત્રા જ વિચારણામાં લેવાની રહેશે; પરંતુ વર્તમાન કેસમાં, પ્રથમદ્રષ્ટ્યા એ સાબિત થાય છે કે વિશ્લેષણ માટે ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીમાં મોકલવામાં આવેલી ચરસમાં કોઈ નિષ્ક્રિય પદાર્થ ઉમેરાયેલો નહોતો અને તેથી આ દલીલમાં પણ કોઈ જ સાર નથી. ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીનો અહેવાલ – આંક-૯૪ માં કારણો દર્શાવ્યાં નથી, એવી દલીલમાં પણ કોઈ જ સાર નથી. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે જ્યારે વિશ્લેષક પોતે ફ.સા.-૫ તરીકે તપાસાયો છે, ત્યારે કારણસભર અહેવાલનો પ્રશ્ન જ ઉદ્ભવતો નથી; અન્યથા પણ, ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીના અહેવાલમાં વિશ્લેષકે કરેલી પરીક્ષણોની નોંધ છે અને તેથી આરોપીને અનુકૂળ એવો અભિપ્રાય વિચારવામાં લેવો જોઈએ, એવી દલીલમાં કોઈ જ બળ નથી.

૩૪. ત્યારબાદ એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે મુદામાલની ઓળખ તથા ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીને મોકલવામાં આવેલ નમૂનાની ઓળખ સ્થાપિત થતી નથી અને વધુમાં નમૂનાની અંદરની સામગ્રી સાથે ચેડાં થવાની સંપૂર્ણ શક્યતા હતી અને વધુમાં નમૂનાઓને સુરક્ષિત તથા યોગ્ય કબજામાં રાખવામાં

આવ્યા ન હતા. એવો પણ દાવો કરવામાં આવે છે કે સીલ કરવાની પ્રક્રિયા પણ ખામીયુક્ત છે. આ સંદર્ભમાં અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અનેક નિર્ણયો પર આધાર મુકવામાં આવ્યો છે અને તે નિર્ણયો નીચે મુજબ છે :

૧ એ.આઈ.આર. ૧૯૯૪ એસ.સી. ૧૧૭ : ૧૯૯૩ સપ્લ. (૩) એસ.સી.સી. ૬૬૫ ૨ એ.આઈ.આર. ૧૯૮૦ એસ.સી. ૧૩૧૪: (૧૯૮૦) ૩ એસ.સી.સી. ૩૦૩ ૩ ૧૯૯૬ ક્રિમિનલ લો જર્નલ, ૩૬૭૦ ૪ ૧૯૯૮ ક્રિમિનલ લો જર્નલ, ૨૯૯ ૫ ૧૯૯૭ ક્રિમિનલ લો જર્નલ, ૨૮૪૩ ૬ ફોજદારી અપીલ નં. ૩૬૬ /૨૦૦૧, જેનો નિર્ણય ૧૯.૦૨.૨૦૦૪ના રોજ ગુજરાતની આ માનનીય વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા કરવામાં આવ્યો (કોરમ: જે.એમ. પંચાલ અને એમ.એચ. કાદરી, જેજે.)

૭ ફોજદારી અપીલ નં. ૬૯૯ ઓફ ૧૯૯૮, જેનો નિર્ણય ગુજરાતની આ માનનીય વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા (કોરમ: જે.એમ. પંચાલ અને એમ.આર. શાહ, ન્યાયાધીશો) તા. ૧૬.૦૩.૨૦૦૪ના રોજ, પરિચ્છેદ ૧૧માં કરવામાં આવ્યો.

૮ ૧૯૮૯ (૧) પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન કેસેસ પાનું નં. ૧૫૩, માનનીય ગુજરાત વડી અદાલતનો એમ.બી. દ્વારા નિર્ણય

માનનીય ગુજરાત વડી અદાલતના ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ શાહ અને પી.એમ.

ચૌહાન દ્વારા, એનડીપીએસ અધિનિયમ હેઠળના ગુનાઓ બાબતે, ૧૫.૧૨.૧૯૮૭ના રોજ. ૯ ૧૯૯૫ (૧) કાઈમ્સ ૨૭૪.

૩૪.૧. આ બાબતમાં અમે પંચ સાક્ષી ફ.સા.-૧ ભીમસિંગ કાંચનસિંગ મીના, ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન વિનાયકુમાર ચૌબે, ફ.સા.-૩ પવનસિંગ શ્રીગજેસિંગ તોમર; ફ.સા.-૪ ઉપેન્દ્રકુમાર હરિલાલ પટેલ અને ફ.સા.-૫ મહેન્દ્રસિંગ જાગીરામ દહિયા ના પુરાવાનું પરિશીલન અને મૂળવણી કરી છે. મુદામાલ પર કરવામાં આવેલ સીલિંગ ખામીયુક્ત હતું એવા નિષ્કર્ષે પહોંચવા માટે કોઈપણ સાક્ષીના પુરાવામાં કોઈ ચોક્કસ છિદ્ર જોવા મળતું નથી. વધુમાં એવી દલીલ પણ કરવામાં આવે છે કે પુરાવામાં સીલોના કોઈ વર્ણન અથવા લેખનચિહ્ન આપવામાં આવ્યું નહોતું.

૩૪.૨. આ દલીલ અંગે, ફરી એકવાર અમે નોંધવું ઇચ્છીએ છીએ કે પુરાવામાંથી એટલે કે દસ્તાવેજ પુરાવા તેમજ મૌખિક પુરાવામાંથી, એવું સ્થાપિત થાય છે કે રિક્ષામાંથી મળેલ મુદ્દામાલ વસ્તુને આંકિત 'એ' કરવામાં આવી હતી અને તે સ્થળે સીલ કરવામાં આવી નહોતી, પરંતુ પ્રાથમિક પરીક્ષણ પછી તરત જ પંચને સોંપી દેવામાં આવી હતી, કારણ કે આરોપી નં. જના રહેઠાણમાંથી માદક પદાર્થ મળવાની શક્યતા હતી અને તે ફરાર હતો. આરોપી નં. ૧ની હાજરીમાં ઘરેથી મુદ્દામાલ જપ્ત કર્યા બાદ બંને મુદ્દામાલને લપેટવામાં આવ્યા હતા અને આરોપી નં. જના રહેઠાણમાંથી મળેલ મુદ્દામાલને આંકિત 'બી'

કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા અને આંક 'એ' તથા આંક 'બી'માંથી બે-બે નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા અને તેમને એ૧, એ૨, એ૩, બી૧, બી૨ અને બી૩ જેવા નંબરો આપવામાં આવ્યા હતા અને સાક્ષીઓએ જે રીતે જુબાની આપી છે તે મુજબ આ નમૂનાઓને પ્લાસ્ટિકની થેલીઓમાં અને ત્યારબાદ કવરમાં લપેટવામાં આવ્યા હતા; તે સ્થિતિમાં ફ.સા.-૩ની જુબાની અંગે શંકા કરવાનો કોઈ કારણ નથી. નમૂનાઓ પર પંચોના હસ્તાક્ષર લેવાયા હતા અને આવશ્યક સીલ લગાવવામાં આવ્યા હતા. મુદ્દામાલ, આંક - 'એ' અને આંક 'બી', અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને પુરાવામાંથી એવું જણાય છે કે તેમાં સીલ હતાં, જેમ કે સાક્ષીએ જુબાની આપી છે. ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીને મોકલવામાં આવેલા નમૂનાઓ વિષે પણ એવું જણાયું કે નમૂનાઓ સીલ સાથે અખંડિત હાલતમાં હતાં, જેમ કે આંક-૮૯ ના સાક્ષીઓએ ઉલ્લેખ કર્યો છે. ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીની એક પાવતી રજૂ કરવામાં આવી છે, જેમાં એવો ઉલ્લેખ છે કે ઉક્ત પેકેટો ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીએ પ્રાપ્ત કર્યા હતા. તા. ૧૮મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૯ના પત્ર દ્વારા, જે આંક ૮૬નો ભાગ છે, ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીએ સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે સીલ "નાર્કોટિક કન્ટ્રોલ બ્યુરો એઝેડયુ-૪"નું હતું. સીલ અખંડિત હતું અને નમૂના સીલ મુજબ હતું. તેમણે ચોંટાડવાની ટેપ કેવી હાલતમાં મળી હતી તેનું વર્ણન પણ આપેલું છે. તેથી, આ સાક્ષીનો પુરાવો તેમજ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીનો દસ્તાવેજી પુરાવો, બંને મળીને મુદ્દામાલ સાથે છેડછાડ થવાની તમામ શક્યતાઓને નકારી કાઢે છે. ખાસ કરીને ત્યારે આ વધુ પ્રબળ બને છે,

જ્યારે મુદ્દામાલ બીજા જ દિવસે ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીને મોકલવામાં આવ્યો હતો; ટેપો દૂર કરવાની શક્યતા પણ નકારી જવી જોઈએ, કારણ કે ફ.સા.-૩ તોમરે અદાલત સમક્ષ સમજાવ્યું હતું કે, પંચોના હસ્તાક્ષર ધરાવતા સીલ ઉપર ચોંટાડવાની ટેપ કેવી રીતે લગાવવામાં આવી હતી. સ્પષ્ટ હતું કે તે સીલને ભંગ કર્યા વિના, તે કવરોમાંથી કોઈ પદાર્થ બહાર કાઢી શકાય તેમ નહોતો. દરોડાના દિવસે, ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણા ચૌબેએ સવારે ૧૦.૩૦ વાગ્યે મુદ્દામાલ શ્રી તોમર - ફ.સા.-૩ને સોંપ્યો હતો, જેની એન્ટ્રી મુદ્દામાલ નોંધપોથીમાં કરવામાં આવી હતી. જોકે મુદ્દામાલ નોંધપોથી રજૂ કરવામાં આવી નથી, તેમ છતાં મુદ્દામાલની પાવતી અભિલેખ પર રજૂ કરવામાં આવી છે. શ્રીમતી ચૌબેની જુબાની અને શ્રી તોમર ફ.સા.-૩ની જુબાનીને ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીના દસ્તાવેજ પુરાવા અને પંચનામાથી સમર્થન મળે છે અને તેથી મુદ્દામાલ સાથે છેડછાડ કરવામાં આવી હતી કે સીલિંગ ખામીયુક્ત હતું કે સીલબંદ મુદ્દામાલ સાથે કોઈ છેડછાડ શક્ય કે સંભાવ્ય હતી, તેવી કોઈ શંકા ઊભી થતી નથી અને તેથી આ દલીલમાં જરાય વજન નથી. માત્ર એટલા માટે કે સીલની કસ્ટડી ઝોનલ ડિરેક્ટર અથવા ઇન્સ્પેક્ટર પાસે હતી, તે પરથી એવો અનુમાન ઊભો થઈ શકે નહીં કે તે સીલનો દુરુપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો, જો સુધી બચાવ પક્ષ પુરાવામાંથી દૂરથી પણ આવી શક્યતા દર્શાવી ન આપે. કાનૂન એવો નથી કે આપું સીલ પંચ જેવા સ્વતંત્ર વ્યક્તિને સોંપવામાં આવવું જોઈએ. તે વિભાગનું સીલ હતું અને તે સીલની કસ્ટડી સંબંધિત અધિકારી પાસે જ હોવી જોઈએ એવો અનુમાન કરવો પડે. વધુમાં, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અમે સંબંધિત

અધિકારીઓના પુરાવાની મૂળવણી કરી છે અને સીલનો દુરુપયોગ થયો હતો એવો અલ્પતમ પણ સંદેહ અમને જણાયો નથી. અહીં નોંધવા જેવું છે કે મુદ્દામાલની ગોડાઉન પાવતી આંક-૯૪ થી રજૂ કરવામાં આવી છે અને મૌખિક પુરાવાથી મુદ્દામાલની હિલચાલ નિશ્ચિતપણે સાબિત થઈ છે. કારણ કે મુદ્દામાલ નોંધપોથી અભિલેખ પર રજૂ કરવામાં આવી નથી, તેથી ફરિયાદ પક્ષ વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ અનુમાન દોરી શકાય એવું કહી શકાય નહીં. તેવી જ રીતે, જેમ દલીલ કરવામાં આવી છે તેમ, ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીને મોકલવામાં આવેલી પ્રેષણ નોંધ સ્થળ પર જ તૈયાર કરવી આવશ્યક હતી, એવો કાનૂન પણ નથી. કેટલાક પ્રકરણોમાં, ભલે પ્રેષણ નોંધ સ્થળ પર તૈયાર કરવામાં આવી હોય, છતાં નિર્દિષ્ટ કારણોસર અદાલત ફરિયાદ પક્ષના કેસ પર વિશ્વાસ ન કરે. આ બધું સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા પર નિર્ભર છે, પ્રેષણ નોંધ કયા સ્થળે તૈયાર કરવામાં આવી છે તે બાબતથી નિરપેક્ષ રીતે.

૩૪.૫. ત્યારબાદ દઢતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે આંક-૮૯ ના જમી સંબંધિત પંચનામાની વિગતો ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર સાબિત કરવામાં આવી નથી. રજૂ કરવામાં આવે છે કે પંચ સાક્ષી મોટો જુહો છે અને જો તે સાક્ષીની જિરહ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો સ્પષ્ટ થાય છે કે આ સાક્ષી વિશ્વસનીય નથી. રજૂ કરવામાં આવે છે કે પંચ બનાવટી સાક્ષી છે અને વિશ્વાસપાત્ર નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ફ.સા.-૧ ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીનાના પુરાવાનું અદાલતે સૂક્ષ્મતાથી મૂલવવું જોઈએ, જેથી નિર્દોષ

વ્યક્તિની સ્વતંત્રતાનું સંરક્ષણ થઈ શકે. આ સંદર્ભમાં ફરી રજૂ કરવામાં આવે છે કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ પર-એ નો સ્પષ્ટ ભંગ થયો છે અને મુદ્દામાલ બાબતે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ પર-એ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા તેમજ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ સ્થાયી સૂચનાઓ/આદેશોનું ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓ દ્વારા પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. ફરી આ સંદર્ભમાં નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવે છે.

૩૪.૬. ઉપરોક્ત મુજબ, ફ.સા.-૧ પંચ સાક્ષી ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીના ના નિવેદનનો અમે દરેક પંક્તિએ સૂક્ષ્મપણે પરિચય કર્યો છે; તેને પંચ તરીકે ફ.સા.-૩ તોમર દ્વારા બોલાવવામાં આવ્યો હતો કે ફ.સા.-૨ શ્રીમતી ચૌબે દ્વારા, તે મુદ્દા સિવાય તેના નિવેદનમાં જરાય વિસંગતિ નથી. અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ એ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે આ સાક્ષીની જિરહનો કયો ભાગ આ સાક્ષીને અવિશ્વસનીય બનાવે છે. અમે પંચનામું તેમજ અન્ય પુરાવાઓનું પણ અવલોકન કર્યું છે. ફ.સા.-૧ ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીના ના પુરાવામાં અમને એવો કોઈ શંકાસ્પદ તત્વ જણાતો નથી કે તે ખોટું બોલનાર હતો અથવા તે વિશ્વાસપાત્ર સાક્ષી નથી. એકવાર સાક્ષી સોગંદ ઉપર નિવેદન આપે, ત્યારબાદ તેની વાતને પવિત્રતા આપવી જ જોઈએ, જો સુધી તેની વાત જિરહ દ્વારા અથવા ફરિયાદ પક્ષના કેસની અન્ય પરિસ્થિતિઓથી ખંડિત ન થાય. આ સાક્ષીની જિરહમાં બચાવ પક્ષ કંઈપણ એવું બહાર લાવી

શક્યો નથી કે જેથી અમે આ સાક્ષીને માત્ર એ કારણસર ખોટું બોલનાર ગણાવીએ કે તે સ્વેચ્છાએ પંચ બન્યો હતો; માત્ર એટલા કારણે તે અવિશ્વસનીય બની જતો નથી. તેણે દરેક રીતે પંચનામાને સમર્થન આપ્યું છે અને તેથી ફ.સા.-૧ ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીના પર વિશ્વાસ ન કરવો જોઈએ એવી આ દલીલમાં જરાય સાર નથી, કારણ કે બચાવ પક્ષ તેના માટે એકપણ કારણ દર્શાવી શકતી સ્થિતિમાં નથી. આ સાક્ષીના પુરાવાનું મૂલવણી કરતાં અમે તેને અત્યંત સત્યનિષ્ઠ જણાવો છે.

૩૫. એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ પર-એનું પાલન જ્યાં સુધી સંબંધિત છે, ત્યાં સુધી સહેલાઈથી સંદર્ભ માટે, તેની જોગવાઈ નીચે મુજબ ઉલ્લેખિત છે : પરંતુ - જમ કરવામાં આવેલી માદક દવાઓ અને મનઃપ્રભાવક પદાર્થોનો નિકાલ (૧) કેન્દ્ર સરકાર, કોઈપણ માદક દવા અથવા મનઃપ્રભાવક પદાર્થોના જોખમી સ્વભાવ, તેમની ચોરી અથવા બદલી થવાની સંવેદનશીલતા, યોગ્ય સંગ્રહસ્થાનની અછત અથવા અન્ય કોઈ સંબંધિત પરિબળોને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજપત્રમાં પ્રકાશિત જાહેરનામા દ્વારા, એવી માદક દવાઓ અથવા મનઃપ્રભાવક પદાર્થો અથવા માદક દવાઓનો એવો વર્ગ અથવા મનઃપ્રભાવક પદાર્થોનો એવો વર્ગ નિર્દિષ્ટ કરી શકે છે, જેનો તેમની જમી બાદ શક્ય તેટલી વહેલી તકે, એવા અધિકારી દ્વારા અને એવી રીતથી નિકાલ કરવામાં આવશે કે સરકાર, આ પછી નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા બાદ, સમયાંતરે નિર્ધારિત કરી શકશે.

(૨) જ્યાં કોઈ માદક દ્રવ્ય અથવા મનોપ્રેરક પદાર્થ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હોય અને તેને નજીકના પોલીસ મથકના પ્રભારી અધિકારીને અથવા કલમ ૫૩ હેઠળ સશક્ત કરવામાં આવેલા અધિકારીને મોકલવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં ઉપકલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત અધિકારીએ આવા માદક દ્રવ્યો અથવા મનોપ્રેરક પદાર્થોની યાદી તૈયાર કરવી, જેમાં તેમના વર્ણન, ગુણવત્તા, જથ્થો, પેકિંગ કરવાની રીત, ચિહ્નો, નંબરો અથવા આવા માદક દ્રવ્યો અથવા મનોપ્રેરક પદાર્થો અથવા જે પેકિંગમાં તેઓ પેક કરવામાં આવ્યા હોય તે અંગેની અન્ય ઓળખપાત્ર વિગતો, મૂળ દેશ અને એવી અન્ય વિગતોનો સમાવેશ કરવો, જે ઉપકલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત અધિકારી આ અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહી માટે માદક દ્રવ્યો અથવા મનોપ્રેરક પદાર્થોની ઓળખ સાથે સંબંધિત અને પ્રસ્તુત ગણાતો હોય, અને નીચે દર્શાવેલ હેતુ માટે કોઈ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજી કરવી, અર્થે કે --

(એ) આ રીતે તૈયાર કરાયેલ જથ્થાસૂચીની ચોકસાઈનું પ્રમાણન કરવું; અથવા
(બી) આવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં, આવી દવાઓ અથવા પદાર્થોના ફોટોગ્રાફ લેવું અને આવા ફોટોગ્રાફોને સત્ય તરીકે પ્રમાણિત કરવું; અથવા (સી) આવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં, આવી દવાઓ અથવા પદાર્થોના પ્રતિનિધિ નમૂનાઓ લેવા દેવું અને આ રીતે લેવામાં આવેલી નમૂનાઓની કોઈપણ યાદીની ચોકસાઈનું પ્રમાણન કરવું.

(૩) જ્યાં ઉપકલમ (૨) હેઠળ અરજી કરવામાં આવે છે, ત્યાં મેજિસ્ટ્રેટ

યથાશીઘ્ર તે અરજી મંજૂર કરશે.

(જ) ભારતીય સાક્ષ્ય અધિનિયમ, ૧૮૭૨ (૧૮૭૨નું ૧) અથવા ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ (૧૯૭૪નું ૨) માં સમાયેલ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, આ અધિનિયમ હેઠળના કોઈ ગુનાનો વિચાર કરતી દરેક અદાલત, ઉપકલમ (૨) હેઠળ તૈયાર કરાયેલ અને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પ્રમાણિત કરાયેલ જથ્થાપત્રક, માદક દવાઓ અથવા મનોપ્રભાવક પદાર્થોના ફોટોગ્રાફ્સ અને લેવામાં આવેલા નમૂનાઓની કોઈપણ ચાદીને, તેવા ગુનાના સંબંધમાં પ્રાથમિક પુરાવા તરીકે ગણશે.

૩૫.૧. ઉપરોક્ત દલીલનું મૂલવણ કરતાં અને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૫૨-એની જોગવાઈઓ તથા ઉક્ત જોગવાઈ હેઠળ જારી કરાયેલ સૂચનાઓનું અવલોકન કરતાં, સ્પષ્ટપણે પ્રગટ થાય છે કે આ જોગવાઈનો હેતુ નીચલી અદાલતમાં વિચારણા પહેલાં જમ કરાયેલ માદક દવાઓ અથવા મનોવિકારી પદાર્થોના નિકાલ માટે છે. જો સંબંધિત વિભાગને યોગ્ય લાગે કે તે પદાર્થ જોખમી સ્વરૂપનો છે અને ચોરી, બદલી, યોગ્ય સંગ્રહસ્થાનની મર્યાદા અથવા અન્ય કોઈ કારણસર સંવેદનશીલ છે, તો તે આવા મુદ્દામાલના નિકાલ માટે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજી કરી શકે છે અને ઉપકલમ (૨) માં દર્શાવ્યા મુજબ, ફોટોગ્રાફ લેવો સહિત મુદ્દામાલના નિકાલ બાબતે એક ચાદી તૈયાર

કરવામાં આવશે. તેથી ઉપકલમ (૪) એવી જોગવાઈ કરે છે કે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમમાં જે કંઈ સમાયેલ હોય તેની પરવા કર્યા વગર, આવી યાદી અને આવા ફોટોગ્રાફોને તે ગુનામાં મુદ્દામાલ સંબંધે પ્રાથમિક પુરાવા તરીકે ગણવામાં આવશે. વધુમાં, અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (પૂર્વોક્ત)ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર ખોટો આધાર મૂક્યો છે. ઉક્ત કેસમાં, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ પર-એ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનો અનુસરણ કર્યા વગર મુદ્દામાલ નષ્ટ કરવામાં આવ્યો હતો અને અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તેથી, પરિષેદ-૧૧૬ પછીથી સર્વોચ્ચ અદાલતે વિચારણામાં ભૌતિક પુરાવા રજૂ ન કરવાના તથ્યનો વિચાર કર્યો હતો અને અંતે આ નિષ્કર્ષે પહોંચી હતી કે ભૌતિક પુરાવા, અર્થાત્ મુદ્દામાલ, રજૂ ન કરવો ફરિયાદ પક્ષના કેસ માટે ઘાતક હતો. વર્તમાન કેસની હદ સુધી, ભૌતિક પુરાવા, અર્થાત્ મુદ્દામાલના નમૂના માર્ક-‘એ’ અને માર્ક ‘બી’ અદાલત સમક્ષ સારી રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. એટલું જ નહીં, મુદ્દામાલના પેકેટો સાક્ષીઓને બતાવવામાં આવ્યા હતા અને તે સીલબંધ હાલતમાં હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું. આ એવો કેસ નથી જેમાં ભૌતિક પુરાવા નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હોય અને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ પર-એના ઉલ્લંઘનમાં નષ્ટ કરવામાં આવ્યા હોય, જેમ કે નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (પૂર્વોક્ત)ના કેસમાં કરવામાં આવ્યું હતું. ભૌતિક પુરાવા હજુ પણ નીચલી અદાલતની કસ્ટડીમાં છે અને તેથી, એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ પર-એના પાલનનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. જ્યારે મુદ્દામાલના પેકેટો

માર્ક 'એ' અને માર્ક 'બી' રજૂ કરવામાં આવ્યા અને સાક્ષીને બતાવવામાં આવ્યા, ત્યારે સીલ અખંડિત હોવાનું જોવા મળ્યું હતું અને તેથી આ દલીલમાં કશો જ વજન નથી. નૂર આગા વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (પૂર્વોક્ત)ના નિર્ણયનો સિદ્ધાંત એવો નથી કે મુદ્દામાલ પોતે, અર્થાત્ ભૌતિક પુરાવા, રજૂ કરવાના બદલે માત્ર ફોટોગ્રાફ અને યાદી જ નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ થવી જોઈએ. એ સાચું છે કે જો ભૌતિક પુરાવા અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હોય અને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ પર-એના પાલનમાં તેનો નાશ કરવામાં આવ્યો ન હોય, તો ફરિયાદ પક્ષ વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ અનુમાન દોરવું આવશ્યક બને, પરંતુ વર્તમાન કેસમાં તેવી હકીકત નથી અને તેથી આ દલીલ નિર્મૂલ છે.

૩૬. એ બાબત પણ દલીલ કરવામાં આવી છે કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૧, ૪૨(૨), ૪૩, ૩૬, ૫૩, ૫૪-એ અને ૫૭ તેમજ ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૫૦(૧)નું ઉલ્લંઘન થયેલું છે.

જ્યાં સુધી કલમ ૪૧ નો પ્રશ્ન છે, અધિકૃત અધિકારી શ્રી. તોમર દરોડા પક્ષ સાથે હતા અને તેથી અધિકૃતતા વોરંટ જારી કરવાની સર્વથા આવશ્યકતા નહોતી. અન્યથા પણ, કેસના તથ્યો અનુસાર, આરોપી નં. ૧/૪ ના મકાન સુધી મર્યાદિત બાબતમાં તે માત્ર આકસ્મિક જમી હતી. આ સત્ય છે કે કાયદા હેઠળ જે જરૂરી હતું તે મુજબ કોઈ ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે રિક્ષા આરોપી નં. ૪ દ્વારા તેના મકાન નજીક છોડવામાં આવી,

અધિકારીઓને એવું થયું કે તેના નિવાસસ્થાનની તલાશી લેવામાં આવી શકે. તેથી, પરિસ્થિતિઓમાં, આરોપી નં. ૪ ના નિવાસસ્થાને દરોડો પાડવામાં આવ્યો છે, ત્યારે તેને ધારા ૪૧ અથવા ૪૨નું પાલન ન થવું માનવામાં આવશે નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે અધિકૃત અધિકારી પોતે જ દરોડા દળનું નેતૃત્વ કરી રહ્યા હતા. તેથી, ધારા ૪૧ અને ૪૨નું પૂરતું પાલન થયેલું છે. આંક ૮૦ ધારા ૪૨ (૨) ના પાલનનો નિર્ણાયક પુરાવો છે; અને રિક્ષામાંથી ચરસ જપ્ત કરવાની બાબત સંબંધે એનડીપીએસ અધિનિયમની ધારા ૪૩ હેઠળના પાલન અંગે પણ સ્થિતિ એવી જ છે. જેમ દલીલ કરવામાં આવી છે તેમ ધારા ૩૬ અથવા ધારા ૫૩ નો કોઈ ભંગ થયો નથી. આંક – ૮૭ અને આંક ૧૧૨ એનડીપીએસ અધિનિયમની ધારા ૫૭ ના પાલનરૂપ અહેવાલો છે અને તેથી આ દલીલમાં કોઈ સાર નથી.

૩૭. ત્યારબાદ એવો તર્ક રજૂ કરવામાં આવે છે કે દરોડા સમયે ઘણા સ્વતંત્ર વ્યક્તિઓ એકત્રિત થયેલા હોવા છતાં, જાહેરમાંથી કોઈપણ સ્વતંત્ર વ્યક્તિની તપાસ કરવામાં આવી નહોતી. આ માટે રિતેશ ચક્રવર્તી વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યના પ્રકરણમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના જે.ટી. ૨૦૦૬ (૧૨) એસ.સી. ૪૧૬ માં અહેવાલિત નિર્ણય પર આધાર મૂકવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

૩૭.૧. કેસની હકીકતોનું અવલોકન કરતાં જાણવા મળે છે કે રીતેશ ચક્રવર્તી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ઘણી ખામીઓ હતી અને તેથી સર્વોચ્ચ અદાલતે

નોંધ્યું હતું કે અન્ય કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષીની પૂછપરછ કરવામાં આવી નહોતી. સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે અન્ય અધિકારીઓની હાજરી હોવા છતાં સમગ્ર કામ માત્ર ફ.સા.-૫ દ્વારા જ કેમ કરવામાં આવ્યું, તે સમજવું મુશ્કેલ હતું. તે આ કેસમાં એકમાત્ર સાક્ષી હોવાથી, તેણે તમામ મહત્વપૂર્ણ બાબતોમાં પોતાને જ વિરોધાભાસી નિવેદનો આપ્યા હતા અને તે વિશ્વસનીય નહોતો. જ્યારે ફ.સા.-૬, દરોડા ટીમ અને તપાસ અધિકારીનો ભાગ હોવા છતાં, કોઈ સાક્ષીની પૂછપરછ કરી નહોતી, ન તો કોઈ અન્ય કાર્ય કર્યું હતું અને ન તો બધું જ કરનાર ફ.સા.-૫ ને સમર્થન આપ્યું હતું. મહત્વપૂર્ણ આંકો પર આરોપીના હસ્તાક્ષરો શંકાસ્પદ જણાયા હતા અને તે પરિસ્થિતિઓમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે, ખાસ કરીને જ્યારે અન્ય કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષીની પૂછપરછ કરવામાં આવી નહોતી, ત્યારે અપીલકર્તા શંકાનો લાભ મેળવવા હકદાર હતો. જ્યારે હાલના કેસમાં, એક સ્વતંત્ર સાક્ષી એટલે કે ફ.સા.-૧ પંચ ભીમસિંગ કાંચનસિંગ મીના તથા અન્ય અધિકારીઓના નિખાલસ પુરાવા દ્વારા કેસ સાબિત કરવામાં આવ્યો છે, ત્યારે દરેક કેસમાં સ્વતંત્ર સાક્ષીઓની પૂછપરછ થવી જ જોઈએ એવી આવશ્યકતા નથી અને આ દેશનો એવો કાયદો નથી. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે અધિકૃત સાક્ષીના પુરાવામાં ખામી જણાય, જેમ કે સર્વોચ્ચ અદાલતે રીતેશ ચક્રવર્તી વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નોંધ્યું છે, ફરિયાદ પક્ષ માટે પોતાના કેસને સાબિત કરવા સ્વતંત્ર સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરવી જરૂરી બને છે.

૩૭.૨. હરિયાણા રાજ્ય વિ. માઈ રામ, મમચંદનો પુત્ર, એવા કેસમાં, જે (૨૦૦૮) ૮ એસસીસી ૨૯૨ માં અહેવાલિત છે, પરિચ્છેદ ૧૧ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

૧૧ વડી અદાલતે સંદેહના કારણો નોંધવામાં આવ્યા નહોતા એવું ઠરાવતાં સ્પષ્ટપણે ભૂલ કરી હતી. માત્ર સરકારી સાક્ષીની તપાસ અંગે જેટલું સંબંધિત છે, એટલું નોંધવું જરૂરી છે કે કબજો અંગે કહેવા માટે તપાસવામાં આવેલ એકમાત્ર સ્વતંત્ર સાક્ષીએ ફરિયાદ પક્ષના વર્ણનને સમર્થન આપ્યું નહોતું. સરકારી સાક્ષીઓના પુરાવાને અવિશ્વસનીય ઠેરવવા માટે બચાવ પક્ષ દ્વારા અભિલેખ પર કોઈ સામગ્રી લાવવામાં આવી નહોતી. અંતિમ પ્રશ્ન એ છે કે શું સરકારી સાક્ષીના પુરાવામાં કોઈ ખામી છે કે નહીં. વર્તમાન કેસમાં તે પ્રકારની કોઈ બાબત દર્શાવી શકાયી નહોતી. વધુમાં, પી.ડબ્લ્યુ. ૧ અને ૨ એ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે કોઈ અન્ય વ્યક્તિ સાક્ષી તરીકે જુબાની આપવા તૈયાર નહોતી. તેથી, જે વ્યક્તિઓ સરકારી સાક્ષી નહોતા તેવી વ્યક્તિઓની તપાસ ન કરવામાં આવતા ફરિયાદ પક્ષનું વર્ણન નબળું બની ગયું હતું એવું ઠરાવતાં વડી અદાલતે સ્પષ્ટપણે ભૂલ કરી હતી.

૩૭.૩. તેથી, જ્યારે સરકારી સાક્ષીઓનું પુરાવું કોઈપણ ખામીથી પીડિત

નથી, ત્યારે કોઈપણ સ્વતંત્ર સાક્ષીની તપાસ કરવાની જરૂરિયાત નહોતી, જોકે વર્તમાન કેસમાં પંચ સ્વતંત્ર સાક્ષી છે. આ દલીલમાં પણ કોઈ સાર નથી.

૩૮. ત્યારબાદ એવો તર્ક રજૂ કરવામાં આવે છે કે એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૬૧૦ માં અહેવાલિત ડી.કે. બાસુ વિ. સ્ટેટ ઓફ બંગાલના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનું ઉદ્ધંધન ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓએ કર્યું છે, કારણ કે અપીલકર્તાઓ-આરોપીઓની ધરપકડ અંગે કોઈ નોંધ કરવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે ધરપકડ નોંધપોથીમાંથી કોઈ દસ્તાવેજ પુરાવો ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી. આ દલીલમાં પણ કોઈ સાર નથી. પ્રથમ તો, કલમ ૫૭ના અનુસંધાનમાં ઉચ્ચ અધિકારીને ધરપકડ અહેવાલો કરવામાં આવ્યા હતા, આરોપી નં. ૪નું ધરપકડ મેમો આંક-૧૧૦ થી રજૂ કરવામાં આવ્યું છે, આરોપી નં. ૧નું ધરપકડ મેમો આંક-૮૪ થી રજૂ કરવામાં આવ્યું છે અને આરોપીઓના નજીકના સગાને આપવામાં આવેલી જાણ પણ આંક ૨૨, આંક-૧૧૧ અને આંક-૮૬ થી રજૂ કરવામાં આવી છે અને, તેથી, એવો કહી શકાય નહિ કે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓ દ્વારા ઉક્ત ભંગ કરવામાં આવ્યો હતો.

૩૮.૧ એવો પણ તર્ક કરવામાં આવ્યો છે કે પુરાવા અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા કોઈ દસ્તાવેજ પુરાવો સાબિત કરવામાં આવ્યો નથી. એવો તર્ક કરવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં કોઈ દસ્તાવેજ એક વ્યક્તિ દ્વારા લખવામાં આવ્યો હોય અને બીજા દ્વારા સહી કરવામાં આવી હોય, ત્યાં

પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૭ને ધ્યાનમાં લેતાં, પૂર્વોક્ત વ્યક્તિનું હસ્તલેખન અને અનુવર્તી વ્યક્તિની સહી બંને સાબિત કરવી આવશ્યક છે. આ અદાલતના જામલા હરિસિંહ મેદા વિ. ગુજરાત રાજ્ય, અહેવાલિત ૧૯૯૯ (૧) જી.એલ.આર. ૫૮૪, કેસમાં આવેલા નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

૩૮.૨. એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે તમામ દસ્તાવેજો વિધિપૂર્વક સાબિત થયેલા છે, કારણ કે હસ્તલેખન અંગેનો પુરાવો એવો કોઈપણ વ્યક્તિ આપી શકે છે જે આવા હસ્તલેખનથી પરિચિત હોય, અને આરોપીની સહી પણ તે વ્યક્તિનો પુરાવો રજૂ કરીને સાબિત કરી શકાય છે, જેણીની હાજરીમાં તે સહીઓ કરવામાં આવી હતી. સર્વોપરી રીતે, જ્યારે આ દસ્તાવેજો સાબિત કરવામાં આવ્યા અને આંકિત કરવામાં આવ્યા, ત્યારે એવું જણાય છે કે બચાવ પક્ષે આવા દસ્તાવેજોને આંકિત કરવા અંગે કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો નહોતો અને હવે આ તબક્કે બચાવ પક્ષ દ્વારા એવું કહી શકાય નહીં કે દસ્તાવેજો કાયદા મુજબ સાબિત થયેલા નથી અને, તેથી, આ દલીલ પણ કોઈપણ ગુણવત્તા વિના છે.

૩૯. ત્યારબાદ એવો વિવાદ ઉપસ્થિત કરવામાં આવે છે કે એન.સી.બી.ના અધિકારીઓના પુરાવામાં વિરોધાભાસો છે અને તે ફરિયાદ પક્ષની કથાને પોતાના હિતાર્થે અનુરૂપ બનાવવાના હેતુથી ભૌતિક વિગતો અંગેના મહત્વપૂર્ણ વિરોધાભાસો, બનાવટ અને ઘડતરરૂપ છે. રજૂ કરવામાં આવે છે કે, તેથી તેઓ અવિશ્વસનીય સાક્ષીઓ છે અને તેમના ઉપર જરાય વિશ્વાસ કરી શકાય તેમ

નથી.

૩૯.૧. આ દલીલનું મૂલવણ કરતાં, અમે ઉપરોક્ત રીતે નિરીક્ષણ કર્યું છે કે એન.સી.બી. અધિકારીઓના પુરાવા વિશ્વસનીય અને વિશ્વાસપાત્ર જણાયા છે. આ સાક્ષીઓને કેમ માનવા યોગ્ય ન ગણવા જોઈએ તે બાબતે બચાવ પક્ષ તરફથી કશું દર્શાવી શકાયું નથી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, પુરાવામાંથી માત્ર બે વિરોધાભાસો જ પ્રકાશમાં આવે છે અને તે વિરોધાભાસો માત્ર ફરકરૂપ છે. એક પંચોને કોણે બોલાવ્યા તે સંબંધિત છે અને બીજો આરોપી નં. ૨ ના નિવેદનના લેખાંકન સંબંધિત છે. ઉપરોક્ત પ્રમાણે, આ એવો વિરોધાભાસ નથી કે જે ફરિયાદ પક્ષના કેસના મૂળ સુધી પહોંચતો હોય. અમે અગાઉ પણ નિરીક્ષણ કર્યું છે કે માત્ર કેટલાક ફરકોને કારણે ફરિયાદ પક્ષનો સમગ્ર કેસ ફગાવી શકાય નહીં. અમે કૃષ્ણ મોચી અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલ નિર્ણયનો નોંધ લીધો છે. કાયદો એ સ્થાપિત કરે છે કે ભલે સાક્ષી કેટલાક આરોપીઓને ખોટી રીતે સંકળાવવાનો પ્રયાસ કરે, તો પણ અન્ય આરોપીઓ અંગે તેમનો પુરાવો ફગાવી શકાય તેમ નથી. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. તુલશીરામ ભાનુદાસ કાંબે, જેનું અહેવાલ એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૩૦૪૨ માં પ્રસિદ્ધ છે, તેના પરિણેદ ૩૪ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કર્યું છે :

૩૪. આ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓના પુરાવાને વડી અદાલતે નકારવા માટે આપેલા બીજા આધાર અંગે, અર્થાત્ તેમણે લક્ષ્મણ શિરસાટ @ પાપરકરને

ખોટી રીતે સંડોવ્યો છે, તો અમારાં મતે આ પણ તેમના પુરાવાને નકારવા માટે કોઈ સારો આધાર નહોતો. સર્વવિદિત છે કે ભારતમાં ફાલ્સસ ઈન ઉનો ફાલ્સસ ઈન ઓમ્નિબસ (એક મુદ્દે ખોટું તો બધામાં ખોટું) નો સિદ્ધાંત લાગુ પડતો નથી. અદાલત કોઈ સાક્ષીના પુરાવાનો એક ભાગ નકારી શકે અને એક ભાગ સ્વીકારી શકે છે, અને માત્ર એટલા માટે કે પુરાવાનો કોઈક ભાગ ખોટો જણાય છે, સમગ્ર પુરાવો નકારી દેવાનો રહે છે એવું કહેવું યોગ્ય નથી (જુઓ કૃષ્ણ મોચી અને અન્ય વિ. બિહાર રાજ્ય (૨૦૦૨) ૬ એસ.સી.સી. ૮૧). જો અદાલતને એવું જણાય કે અનેક સહ-આરોપીઓમાંથી એક અથવા વધુ વ્યક્તિઓને ખોટી રીતે સંડોવવામાં આવ્યા છે, તો તેનાથી આવશ્યક રીતે એવું અર્થાતું નથી કે સૌને જ ખોટી રીતે સંડોવવામાં આવ્યા હતા. તે જ રીતે, ચાર પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની સાક્ષીને નકારવા માટેનો ત્રીજો આધાર, અર્થાત્ તેમણે ખોટું જણાવ્યું હતું કે સુરેશ સોબાજીએ ઘટના જોઈ હતી, એ પણ અમારાં મતે ફરિયાદ પક્ષનું વર્ણન સંપૂર્ણપણે નકારવા માટે સારો આધાર નથી.

૩૯.૨. ફરીથી ડાલબીર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા ના કેસમાં, જે (૨૦૦૮) ૧૧ એસીસીસી ૪૨૫ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે અનુચ્છેદો ૧૨ અને ૧૩ માં નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કર્યું હતું :

૧૨. જોરપૂર્વક દલીલ કરવામાં આવે છે કે પુરાવો પક્ષપાતી છે અને તેમાં દઢતા તથા વિશ્વસનીયતાનો અભાવ છે. અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓને મળેલ

નિર્દોષ છૂટકારો આવી દલીલનો આધાર છે.

૧૩. ફાલ્સસ ઈન ચુનો, ફાલ્સસ ઈન ઓમ્નિબસ ના સિદ્ધાંતની લાગુ પડતાની બાબત તરફ આવતાં, સાક્ષ્યનો મોટો ભાગ ત્રૂટિપૂર્ણ હોવાનું જણાય તો પણ, બાકી રહેલો ભાગ આરોપીની દોષિતતા સાબિત કરવા માટે પૂરતો હોય, અને સહઆરોપી અન્ય મોટી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવ્યો હોવા છતાં, તેની દોષસિદ્ધિ યથાવત્ રાખી શકાય છે. તેમ છતાં, જ્યાં અન્ય ઘણી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓ આરોપી બનાવવામાં આવ્યા હોય, ત્યાં અદાલતે સાક્ષ્યનું સાવધાનીપૂર્વક છટાણીપૂર્વક મૂલવણ કરવું પડે છે : ત્યારબાદ સર્વોચ્ચ અદાલતે કૃષ્ણ મોચી વિ. બિહાર રાજ્ય ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો પરિચ્છેદ-૫૧, જે (૨૦૦૨) ૬, એસ.સી.સી. ૮૧ માં અહેવાલિત છે, પુનઃઉત્પાદિત કર્યો હતો.

૩૯.૩. બાથુલા નાગમલ્લેશ્વર રાવ વિ. રાજ્યના મામલે, જે (૨૦૦૮) ૧૧ એસ.સી.સી. ૭૨૨ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ ૫૫ અને ૫૬ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

“૫૫ એ સુસ્થાપિત છે કે અદાલત આરોપીને ગુનામાં દોષિત ઠેરવવાના હેતુસર સાક્ષીના નિવેદનના તે ભાગ પર આધાર રાખી શકે છે, જે સુસંગત, વિશ્વસનીય, સાતત્યપૂર્ણ અને માન્ય હોય. માત્ર એટલા માટે કે એ-૬ ના પુત્રની

હત્યા બાબતે પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં ફ.સા.-૩ નું નામ ઉલ્લેખિત થાય છે, તે કારણમાત્રે મૃતક ૨ ની હત્યા માટે એ-૧, એ-૨, એ-૧૦, એ-૧૧ અને એ-૧૨ ને જવાબદાર ઠેરવતી ફ.સા.-૩ ની સુદૃઢ અને વિશ્વસનીય સાક્ષીને અવગણી શકાતી નથી. ઘટનાસ્થળે ફ.સા.-૩ ની હાજરી ફ.સા.-૧ અને ફ.સા.-૨ ના પુરાવાથી સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત થઈ છે અને હત્યાની ઘટનાના તરત બાદ ફ.સા.-૧ દ્વારા નોંધાવવામાં આવેલા પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં પણ તેની આંખે જોયેલા સાક્ષી તરીકે નોંધ છે. વડી અદાલતે ફ.સા.-૩ ના પુરાવાનો એક ભાગ, એ-૪ થી એ-૯ સામે લગાવવામાં આવેલા ગુનાઓ આચરવામાં તેમની સંડોવણી અંગે અપૂર્ણ હોવાનું માન્યું છે અને તે મુજબ તેમને શંકાનો લાભ આપ્યો છે.

૫૬. આ સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે ભલે પુરાવાનો મોટો ભાગ ખામીયુક્ત હોવાનું જણાય, તથાપિ જો અવશિષ્ટ ભાગ આરોપીના દોષને સાબિત કરવા માટે પૂરતો હોય, તો દોષિત ઠરાવ જાળવી રાખી શકાય છે. ભૂસીમાંથી દાણા અલગ પાડવાનું અદાલતનું કર્તવ્ય છે. જ્યાં ભૂસીને દાણામાંથી અલગ કરી શકાય, ત્યાં કેટલાક સાક્ષીઓના પુરાવા ખામીયુક્ત હોવાનું જણાયાં હોવા છતાં આરોપીને દોષિત ઠરાવવું અદાલત માટે ખુદ્દું રહેશે. કોઈ નિશ્ચિત મહત્વના સાક્ષી કે મહત્વની નિશ્ચિત હકીકતની અસત્યતા સમગ્ર બાબતને શરૂઆતથી અંત સુધી નષ્ટ કરતી નથી. “ફાલ્સસ ઈન ચુનો, ફાલ્સસ ઈન ઓમ્નિબસ” નામનો સૂત્ર ભારતમાં લાગુ પડતો નથી અને સાક્ષીઓને ખોટા તરીકે કલંકિત કરી શકાતા

નથી.

૩૯.૪. આમ, જ્યારે આરોપી નં. ૨ વિરુદ્ધ કોઈ પુરાવો ન હતો, ત્યારે તેને નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવ્યો છે અને એટલી હદ સુધી નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષના કેસમાં વિશ્વાસ મૂક્યો નથી, પરંતુ તેથી એવો અર્થ નીકળતો નથી કે ફરિયાદ પક્ષનો કેસ અન્ય આરોપીઓ વિરુદ્ધ શંકાથી પર સાબિત થયો નથી, માત્ર એટલા માટે કે ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન ચૌબેએ નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશને મળવાની પોતાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી અને નીચલી અદાલતે પુરાવામાં નોંધ્યું છે કે વિદ્વાન એ.પી.પી. ઇન-ચાર્જ તથા વિદ્વાન બચાવ પક્ષના વકીલે ફ.સા.-૨ ને અધ્યક્ષસ્થ ન્યાયાધીશને મળવા અંગે કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો નહોતો, અને જ્યારે અધ્યક્ષસ્થ ન્યાયાધીશે સાક્ષીને સત્ય અને માત્ર સત્ય કહેવા નિર્દેશ કર્યો, ત્યારે માત્ર તે કારણે તેના પુરાવાને દૂષિત ગણાવી શકાય નહીં, જેમ દલીલ કરવામાં આવી છે. સમગ્ર વિચારણામાં એવો કંઈ જ મુદ્દો નથી કે વર્તમાન અપીલકર્તાઓ એવા આરોપી નં. ૧ અને ૪ વિરુદ્ધ અધિકારીઓ અને પંચ સાક્ષીના પુરાવામાં દૃઢતા નથી અથવા તે અધૂરા છે અથવા દૂષિત છે અથવા વિશ્વસનીય નથી. ફરિયાદ પક્ષે ઉપલબ્ધ શ્રેષ્ઠ પુરાવો રજૂ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે અને જે કંઈ પુરાવો રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, તે પરથી ફરિયાદ પક્ષ વર્તમાન અપીલકર્તાઓ વિરુદ્ધનો કેસ કોઈપણ શંકા વિના સાબિત કરવામાં સક્ષમ છે. તપાસ અધિકારીના પુરાવામાં, જેમ દલીલ કરવામાં આવી છે, તેમ કોઈ વિસંગતિ નથી.

૪૦. ત્યારબાદ એવો તકરાર કરવામાં આવે છે કે સંબંધિત મકાન આરોપી નં.૧ અને આરોપી નં.૪ના વિશિષ્ટ કબજામાં અથવા વિશિષ્ટ રહેણાંક ઉપયોગમાં હતું અથવા તે તેમની માલિકીનું હતું તે હકીકત અંગે કોઈ પુરાવો નથી. ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તે વિસ્તારનો કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષી તપાસવામાં આવ્યો નથી. મોહદ. આલમ ખાન વિ. નાર્કોટિક્સ કંટ્રોલ બ્યુરો, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૩૦૩૩ માં અહેવાલિત પ્રકરણના નિર્ણય પર આધાર મુકવામાં આવ્યો છે, જેમાં ફરિયાદ પક્ષ સંબંધિત ફ્લેટની માલિકી અને કબજો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું. આ તકરારમાં કોઈ જ સાર નથી, કારણ કે બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવામાંથી પણ સ્પષ્ટપણે બહાર આવે છે કે જ્યાંથી માદક પદાર્થ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો તે સ્થળ નિઃસંદેહ હાલના અપીલકર્તાઓના કબજામાં હતું. આરોપી નં.૪ના ભાઈએ પણ પોતાના સાક્ષ્યમાં જણાવ્યું હતું કે જે સ્થળ પર દરોડો પાડવામાં આવ્યો હતો તે તેઓ પોતાના મહેમાનોને રાખવા માટે વાપરતા હતા. અધિકારીઓના પુરાવામાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સંબંધિત સમયે આરોપી નં.૧ તે સ્થળના નિયંત્રણમાં હતો. આ હકીકતનું સમર્થન સ્વતંત્ર સાક્ષી, એટલે કે, ફ.સા.-૧ ભીમસિંગ કંચનસિંગ મીના, પંચ દ્વારા થાય છે. આરોપી નં.૧ અને આરોપી નં.૪ બન્નેના કબૂલાતનામાઓથી પણ આ હકીકતને વધુ સમર્થન મળે છે અને તે મુજબ આ સ્થળ નિવાસ તરીકે વપરાતું હતું અને તે અપીલકર્તાઓની પૌત્રિક મિલ્કત હતી, જે આરોપી નં.૪ના મોટાભાઈના નામે હતી, જેઓને બચાવ પક્ષ દ્વારા બ.સા.-૩ તરીકે તપાસવામાં આવ્યા હતા અને તેમણે પણ ખાતરી આપી હતી કે દર્શાવેલ સ્થળ તેઓ પોતાના મહેમાનો માટે

વાપરતા હતા; તેથી આ મુદ્દે અપીલકર્તાઓએ જે સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે તે તેમને કોઈ મદદરૂપ થતો નથી.

૪૧. ત્યારબાદ એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરી સુધી મુદ્દામાલ લઈ જનાર વ્યક્તિની તપાસ કરવામાં આવી નથી અને તેથી પ્રતિકૂળ અનુમાન કાઢવું જોઈએ. પુરાવામાંથી જે સ્થાપિત થાય છે તે એ છે કે માલ પર લાગેલી મુદ્દાઓ અખંડિત હાલતમાં હોય તે રીતે મુદ્દામાલ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીને મોકલવામાં આવ્યો હતો અને પેકેટો પણ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરી દ્વારા મુદ્દાઓ અખંડિત હાલતમાં પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા. આ બાબત ફ.સા.-૨ કૃષ્ણાબેન ચૌબે અને ફ.સા.-૫ મોહેન્દ્રસિંહ જગીરામ દાહિયા ના પુરાવાથી સ્પષ્ટ થાય છે. દસ્તાવેજી પુરાવો નોંધમાં ઉપલબ્ધ છે કે નમૂનાઓ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીને મોકલવામાં આવ્યા હતા અને તે ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીએ પ્રાપ્ત કર્યા હતા અને આ પરિસ્થિતિઓમાં, જેમ દલીલ કરવામાં આવી છે તેમ, કોઈ પ્રતિકૂળ અનુમાન કાઢી શકાય તેમ નથી.

૪૨. ત્યારબાદ એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ફરિયાદ પક્ષે કોઈ શંકાથી પરે આ સાબિત કર્યું નથી કે નમૂનાઓ પર સીલ કોને લગાવ્યા હતા અને એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨(૨)નું પાલન કરવામાં આવ્યું નહોતું, કારણ કે ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબેનું સાક્ષ્ય કલંકિત જણાય છે

અને તેથી કલમ ૪૨(૨)નું પાલન થયું નથી. આ માટે કેરળ રાજ્ય વિ. બેકોડન અબ્દુલ રહેમાન, જે (૨૦૦૪) ૪ એસ.સી.સી. ૨૯૯ માં અહેવાલિત છે; બાબુભાઈ દલાજી માળી વિ. ગુજરાત રાજ્ય (ફોજદારી અપીલ નં. ૮૧૯ /૨૦૦૦ – નિર્ણય તારીખ ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૦૩) ના આ અદાલતના નિર્ણય અને અબ્દુલરશિદ ઇબ્રાહિમ માંસુરી વિ. ગુજરાત રાજ્ય, જે ૨૦૦૦ એસ.સી. ૮૨૧ માં અહેવાલિત છે, તે સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે જે કેસોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને જેના ઉપર આધાર રાખ્યો છે, તેમના તથ્યો એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨(૨)ના પાલનના પ્રશ્ન સુધી સર્વથા ભિન્ન છે. આંક-૭૯ દ્વારા, ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબેએ લેખિતરૂપે ઉતારેલી માહિતીનું સાર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. પોતાના સાક્ષ્યમાં તેમણે આ હકીકત કોઈ શંકાથી પરે સાબિત કરી છે. ઉપર ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબેના જબાનામાં નોંધ્યા મુજબ, બચાવ પક્ષ આ મુદ્દા સંબંધે જિરહમાં કંઈપણ બહાર લાવી શક્યો નહોતો. રેકૉર્ડ પર રજૂ થયેલ આંક-૮૦ એ ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબે, ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસરે ઝોનલ ડિરેક્ટરને લખેલો પત્ર છે, જેમાં સીલબંધ આવરણમાં આંક-૭૯ મુજબ માહિતીનું સાર મોકલવામાં આવ્યું હતું. આ હકીકત ફ.સા.-૩ પવનસિંહ શ્રીગજેસિંગ તોમરે સમર્થિત કરી છે અને ફરી એકવાર બચાવ પક્ષ જિરહમાં એવું કંઈ બહાર લાવી શક્યો નહોતો કે એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨(૨)ના પાલન અંગે આ બે સરકારી સાક્ષીઓ પર વિશ્વાસ કેમ ન કરવો જોઈએ. માત્ર એટલા કારણે કે શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબે અને ફ.સા.-૩

પવનસિંહ શ્રીગજેસિંહ તોમર તથા પંચ સાક્ષી ફ.સા.-૧ ભીમસિંહ કાંચનસિંહ મીના, પંચોને કોણે બોલાવ્યા તે બાબતે ભિન્નતા દર્શાવે છે, એથી એવો અનુમાન કરી શકાય નહીં કે ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબેના સાક્ષ્ય પર શરૂઆતથી જ કદી વિશ્વાસ ન કરવો જોઈએ. ઉપરોક્ત મુજબ, અમે કાનૂની સ્થિતિ દર્શાવી છે કે આવી ભિન્નતાને અવગણવી આવશ્યક છે અને ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબે તથા ફ.સા.-૩ પવનસિંહ તોમરનું સાક્ષ્ય આ અદાલતનો વિશ્વાસ ઉપજાવે છે; તેથી એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૪૨(૨) હેઠળ પાલન થયું નથી એવી બચાવ પક્ષની દલીલ માટે હકીકતમાં કોઈ આધાર નથી અને આ દલીલમાં પણ કોઈ સાર નથી.

૪૩. અંતમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ફરિયાદ પક્ષની ઘટના અશક્યપ્રાય છે અને અસ્વાભાવિક લાગે છે અને તેથી અપીલકર્તાઓ સામે લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપો સાબિત કરવામાં ફરિયાદ પક્ષ દયનીય રીતે નિષ્ફળ ગયો છે. અમે નોંધપોથીનો સંપૂર્ણપણે સૂક્ષ્મ અભ્યાસ કર્યો છે; ફરિયાદ પક્ષના પુરાવામાં અમને કંઈપણ અશક્યપ્રાય જણાતું નથી. ફ.સા.-૨ શ્રીમતી કૃષ્ણાબેન ચૌબે દ્વારા માહિતી મળતાં દરોડો પાડવામાં આવ્યો હતો અને રિક્ષામાંથી મોટા પ્રમાણમાં મુદ્દામાલ તથા આરોપી નં. ૧ અને જના કબજાવાળા પરિસરમાંથી ચરસનો અન્ય મોટો જથ્થો મળી આવ્યો હતો, તેમાં કંઈપણ અશક્યપ્રાય નથી. તેના વિપરીત, પુરાવાએ જે રીતે ફરિયાદ પક્ષની ઘટના પ્રકાશમાં મૂકી છે, તે પરથી એવું જણાય છે કે ઘટના સ્વાભાવિક છે અને આ

અધિકારીઓને આ ગંભીર કેસમાં આરોપી નં. ૧ અને ૨ને ખોટી રીતે ફસાવવાનો કોઈ કારણ નહોતું.

૪૪. અન્ય કોઈ દલીલો ઉઠાવવામાં આવી નથી.

૪૫. આ બાબતને આ દષ્ટિએ જોતા, બંને અપીલો ફગાવી દેવી જરૂરી છે. જોકે, એવું જણાય છે કે આરોપી નં. ૧ નજમુનિશા દ્વારા દાખલ કરાયેલ ફોજદારી અપીલ નં. ૧૭૦૨/૨૦૦૪માં, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપી નં. ૧ને દંડિત કરવામાં ભૂલ કરી છે. ઉક્ત અપીલમાં અપીલકર્તા નં. ૧ નજમુનિશા વિરુદ્ધ સાબિત થયેલો ગુનો એન.ડી.પી.એસ. અધિનિયમની કલમ ૨૦(બી)(૨)(સી)નો છે, જેમાં ઓછામાં ઓછા ૧૦ વર્ષની સખત કેદ અને રૂ. ૧ લાખનો દંડ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે અપીલકર્તા નજમુનિશાને ૧૦ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી, જે નિર્ધારિત લઘુત્તમ સજા છે, પરંતુ તેને રૂ. ૩૦,૦૦૦/નો દંડ કર્યો, જે લઘુત્તમથી ઓછો છે, કારણ કે જોગવાઈ લઘુત્તમ સજા નક્કી કરે છે અને યોગ્ય કારણો હોય તોય અદાલતને તે ઘટાડવાની કોઈ છૂટ આપતી નથી; તેથી, લઘુત્તમથી ઓછી સજા ફટકારવી એ વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશની ભૂલ છે અને તેથી આરોપી નં. ૧ – અપીલકર્તા નજમુનિશા પર મુકવામાં આવેલ દંડ રૂ. ૩૦,૦૦૦/થી વધારીને રૂ. ૧ લાખ કરવો જરૂરી બને છે. જોકે, આ બાબતમાં અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલની પણ દલીલ સાંભળવામાં

આવી હતી. આ સજામાં વધારો કરવાનો પ્રસંગ નથી, પરંતુ આ અપીલમાં નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશની ભૂલ સુધારવાનો પ્રસંગ છે. તે જ સમયે, એ પણ વિચારવું જરૂરી છે કે નીચલી અદાલતમાં આરોપી નં. ૧ દ્વારા રજૂ કરાયેલા કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, દંડ ન ભરાય તેવા સંજોગોમાં, નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે એક વર્ષની સાદી કેદ ફટકારી હતી. એ જ કારણોને આધારે, જે આરોપી નં. ૧ દ્વારા નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, અમે દંડ ન ભરાય તેવા સંજોગોમાંની સજાને એક વર્ષની સાદી કેદમાંથી ઘટાડીને ત્રણ માસની સાદી કેદ કરવાની દરખાસ્ત રાખીએ છીએ અને ફક્ત એટલી હદ સુધી જ આ અપીલ મંજૂર થવી જરૂરી છે. રૂ. ૩૦,૦૦૦/થી વધારીને રૂ. ૧ લાખ દંડની રકમ કરતા સમયે, અમે દંડ ન ભરાય તેવા સંજોગોમાંની સજાને એક વર્ષની સાદી કેદમાંથી ઘટાડીને ત્રણ માસની સાદી કેદ કરીએ છીએ.

૪૬. વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાજેશ એમ. અગ્રવાલે વૈકલ્પિક રીતે એવી રજૂઆત કરી હતી કે ફોજદારી અપીલ નં. ૨૦૯૭ /૨૦૦૪ માં આરોપી નં. ૪ ની સજા ૧૩ વર્ષમાંથી ઘટાડીને ન્યૂનતમ ૧૦ વર્ષ કરવામાં આવે, પરંતુ આ એવો કેસ છે જેમાં પ્રતિબંધિત માલરૂપે મોટા પ્રમાણમાં ચરસ મળી આવ્યું છે, જેનું કુલ વજન લગભગ ૪.૩૦૦ કિલોગ્રામ થાય છે અને, તેથી, અમે આરોપી નં. ૪ એટલે કે ફોજદારી અપીલ નં. ૨૦૯૭ /૨૦૦૪ ના અપીલકર્તાની સજા ઘટાડવાનો પ્રસ્તાવ રાખતા નથી.

૪૭. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, નીચે મુજબનો અંતિમ આદેશ કરવામાં આવે છે : આરોપી નં. ૪ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફોજદારી અપીલ નં. ૨૦૯૭ સન ૨૦૦૪ સંપૂર્ણપણે નામંજૂર કરવામાં આવે છે. આરોપી નં. ૧ અબ્દુલ હમીદ ચાંદમિયા @ લાડુ બાપુની પત્ની નજીમુનિશા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફોજદારી અપીલ નં. ૧૭૦૨ સન ૨૦૦૪ આ અંશે આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તાની દોષિત ઠરાવટની પુષ્ટિ કરતા, અમે અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલ દંડ રૂ. ૩૦,૦૦૦/ માંથી વધારીને રૂ. ૧ લાખ કર્યો છે અને તે જ સમયે દંડ ન ભરવાના બદલે નીચલી અદાલતે ફટકારેલ એક વર્ષની સાદી કેદની સજામાં ઘટાડો કરીને ત્રણ મહિનાની સાદી કેદ કરી છે. આ ફેરફાર સિવાય, અપીલકર્તાની બાકીની અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

મુદામાલ બાબતે નીચલી અદાલતના બાકીના આદેશમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવતો નથી.

(જે. આર. વોરા, ન્યાયમૂર્તિ)

(શરદ ડી. દવે, ન્યાયમૂર્તિ)

The translation of this judgment has been provided by

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====